

Тимошик М.М.

Вольська С.О.

Тернопільський фарфоровий завод: історія, типологія, художні особливості виробів

Національна спілка краєзнавців України
Тернопільський осередок Наукового
товариства імені Шевченка
Спілка фалеристів Тернопільщини
Клуб «Нумізмат»
Тернопільська громадська організація
«Альянс рекламистів Тернопільщини «АРТ»

**Тернопільський фарфоровий завод:
історія, типологія,
художні особливості виробів**

Монографія

Івано-Франківськ
Фоліант, 2022

УДК 748 : 666.5 – 027.38] (477.84)

ББК 63.22 (4 Укр)

Т– 41

*Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(протокол № 5 від 28 грудня 2021 року)*

Рецензенти:

Урсу Наталія Олексіївна – доктор мистецтвознавства, професор, Кам'янець-Подільського національного університету.

Москалюк Микола Миколайович – доктор історичних наук, професор, Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка.

Науковий редактор – Богдан Мельничук, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, заслужений діяч мистецтв, почесний краєзнавець України.

Тимошик М. М., Вольська С. О.

Т 41 Тернопільський фарфоровий завод: історія, типологія, художні особливості : монографія / М. М. Тимошик, С. О. Вольська. Івано-Франківськ: Фоліант, 2022, 256 с. : 489 іл.

Tymoshyk M.M., Volska S.O.

Ternopil Porcelain Factory: History, Typology and Peculiarities : monograph. Ivano-Frankivsk : Foliant, 2022, 256 p.: 489 il.

ISBN 978-617-7970-83-4

У книзі розглянуто історію становлення та діяльності Тернопільського фарфорового заводу, простежено основні течії у формотворенні й декоруванні фарфорового посуду і сувенірно-подарункової продукції. Висвітлено творчу працю митців професійного декоративного мистецтва, що представлена творами для житлового інтер'єру й архітектурною керамікою, для яких основною ресурсною та технологічною базою виготовлення став завод. На основі великої кількості ілюстративного матеріалу здійснено класифікацію, яка дає змогу орієнтуватися в різноманітті цих матеріалів як досвідченому колекціонерові так і початківцю, а також її можуть використати студенти й науковці, які спеціалізуються в галузі мистецтвознавства.

The scientific work examines the history of the formation and operation of the Ternopil Porcelain Factory, as well as it traces the main trends in the formation and decoration of porcelain and souvenir production. It is covered the creative work of professional decorative artists presented by works for a residential interior and architectural ceramics, for which the plant was the main resource and technological production base. A great amount of illustrative material has been classified, that allows both experienced collectors and beginners to study the variety of these materials, and it can be used both by students and scholars specializing in art history.

ISBN 978-617-7970-83-4

© Тимошик М. М., Вольська С. О., 2022

© Бранець Р. В. – художнє оформлення, 2022

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ:

ТИМОШИК
Михайло
Морозенкович

Народився 12. 06. 1978 р. в смт. Підволочиськ Тернопільської області.

Освіта – вища економічна, магістр з маркетингу, закінчив Тернопільський національний економічний університет (нині Західноукраїнський національний університет), кандидат економічних наук.

Директор ТОВ «Маркетингові технології ПБС», голова Тернопільської громадської організації клубу «Нумізмат», член Національної спілки краєзнавців України, Національної спілки журналістів України, член Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка, член Наукового товариства Шевченка (НТШ), депутат комісії з питань духовності, культури, свободи слова, інформації та розвитку громадянського суспільства Тернопільської обласної ради.

ВОЛЬСЬКА Світлана Олексіївна

Народилася 16. 03. 1970 р., в с. Пастирське на Черкащині. Доцент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Закінчила Рівненський державний гуманітарний університет за спеціальністю образотворче та декоративно-прикладне мистецтво. У 2007 - 2012 – аспірант кафедри історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Захистила дисертацію «Кераміка Західного Поділля (історія, типологія, художні особливості)», кандидат мистецтвознавства (2013). У сфері її наукових інтересів – народна та професійна кераміка Тернопільщини, продукція Тернопільського фарфорового заводу. Вивчає живопис, декоративне мистецтво та скульптуру митців Тернопільщини.

Дане видання продовжує цикл каталогів про краєзнавчі дослідження нашого краю на прикладі Тернопільського фарфорового заводу.

ЗМІСТ

Вступне слово	5
1. Розвиток фарфорового виробництва у Тернополі	8
2. Формотворення та оздоблення посуду Тернопільського фарфорового заводу	19
2.1. Формотворення	19
2.2. Оздоблення	32
3. Художня мова професійних митців кераміки	44
4. Керамічні твори для житлового інтер'єру	56
5. Декоративна кераміка професійних художників в архітектурно-просторовому середовищі	68
Висновки	78
Список використаних джерел	80
Список умовних скорочень	83

Додатки

1. Чайні, кавові сервізи та столові, чайні, кавові набори	84
2. Поштучна продукція та малокомплектні набори	127
3. Сувенірно-подарункові, іменні та ювілейні вироби	161
4. Декоративні вази, кубки та фляги	185
5. Сувенірний посуд: куманці, штофи, графини	210
6. Настінна декоративна кераміка: тарелі, плакетки. Ікони	227
7. Настільні декоративні форми	247
8. Кераміка в архітектурно-просторовому середовищі	251

ВСТУПНЕ СЛОВО

У сучасному світі ідентифікація своєї національно-історичної та культурної пам'яті є особливо важливою і напряду залежить від усвідомлення себе частиною великого організму мистецької спадщини України. Тотальні глобалізаційні процеси витісняють надбання попередніх поколінь, і в нових реаліях інтерес до ще недавньої минувшини втрачається.

Важливою складовою пам'яті тернополян другої половини ХХ століття є понад 40-ка річна діяльність Тернопільського фарфорового заводу, який забезпечував західний регіон України продукцією, працівників – роботою, а нам залишив пам'ять про людей, які часом на голому ентузіазмі, в непристосованих для творчості умовах створювали речі, що стали частиною домашнього затишку майже кожної сім'ї Тернопільщини. На противагу гончарству і народній кераміці, які на сьогодні локалізовано побутують та їх популяризація відроджується завдяки небайдужим народним умільцям, фарфорове виробництво в Україні повністю занепало.

Відкриття у 1964 році Тернопільського фарфорового заводу було значним етапом розвитку фарфорового виробництва західного регіону України. Художньої виразності керамічному посуду надавало застосування синтезу скульптурних та живописних технік, у яких складні композиційні схеми базувалися на народних мотивах, схемах тематичних сюжетів, а також на різноманітних структурних компонентах. Продукція керамістів Тернопільського фарфорового заводу була широко відомою не лише в Україні, і й поза її межами і стала яскравою сторінкою мистецтва регіону.

Прибуття професійних кадрів, активна розбудова міста та у зв'язку з цим потреба в художниках, які були спроможні комплексно вирішувати дизайн інтер'єрів, сировинна база і технічне забезпечення заводу сприяли розвитку професійного мистецтва кераміки. Художній і практичний аспекти декоративної кераміки активно інтегрували митці в її естетичній характеристиці. Художники-керамісти комплексно підходили до організації архітектурно-просторового середовища шляхом поєднання фарфорових, шамотних панно, фонтанів, решіток-перегородок з декоративними рельєфними блюдами, багатомодульними вазами та іншими елементами організації середовища. Професійне мистецтво останніх трьох десятиліть базувалося на основах народного мистецтва. А

наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття поєднання декоративного й образотворчого мистецтва породило нові способи художнього бачення.

Монографія створена завдяки копіткій праці М. Тимошика у пошуку зразків для формування потужної бази фотоматеріалів на основі опрацювання колекції фарфорової продукції Тернопільського фарфорового заводу у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї, значної добірки виробів із власної збірки та зі збірок тернополян, які надали цінні матеріали. Організація текстової частини з фотоматеріалами взяті на основі дисертаційної роботи, особистого архіву, низки статей, присвячених темі професійної кераміки С. Вольської. Опрацьовано значний обсяг джерел з архівних матеріалів товариства з обмеженою відповідальністю «Тернопільфарфор» 1969 – 2009 років у Державному архіві Тернопільської області, проведено інтерв'ю з художниками та керамістами. Важливою ілюстративною базою виявилися каталоги Тернопільського фарфорового заводу, які були опубліковані у період функціонування заводу в 1986 та в 1993 роках.

У даному виданні ми пропонуємо ознайомитися з продукцією (посудом) Тернопільського фарфорового заводу та виробами професійних митців декоративного мистецтва, які працювали над створенням сувенірно-подарункової продукції та комплексним формування низки інтер'єрів для архітектурно-просторового середовища громадських закладів на ресурсній і технологічній базі заводу. Ми намагалися якнайповніше представити продукцію заводу, авторів і назви виробів, але не всі твори вдалося ідентифікувати, деякі впізнавані лише за товарним знаком (клеймом) та формою, тож просимо вибачення за певні прогалини. Також є певні уточнення щодо окремих робіт, ідентифікація яких у попередніх публікаціях була вказана помилково.

Ґрунтовної розвідки про виробництво фарфорового посуду та декоративного мистецтва кераміки даного підприємства нема, тож аналіз доробку майстрів із фаховою освітою дає змогу простежити основні тенденції художньої кераміки, які сформувалися у цілісний поступ і стали віддзеркаленням загальноукраїнських мистецьких процесів останньої третини ХХ століття.

Добродії, яким автори вдячні за допомогу у формуванні каталогу і наповненні колекції:

Андрушків Богдан – науковець, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки.

Бобко Володимир – депутат Тернопільської районної ради.

Доля Ігор – фалерист, краєзнавець.

Карпінська-Романюк Людмила – заслужений працівник промисловості України, популяризатор та дослідник історії декоративно-прикладного мистецтва.

Ковальчук Олександр – доктор медичних наук.

Костюк Степан – краєзнавець, музейник Тернопільського обласного комунального краєзнавчого музею.

Сафонов Леонід – колекціонер, краєзнавець.

Смик Олександр – поет, бард, драматург, колекціонер, фалерист, краєзнавець, голова Тернопільської обласної організації Національної спілки письменників.

Соколовський Олег – фалерист, краєзнавець, начальник управління житлово-комунального господарства Тернопільської міської ради.

Чупрова Віра – бібліотекар Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Вовчишин Максим – колекціонер.

Просимо небайдужих істориків і краєзнавців допомогти нам у формуванні майбутнього розширеного каталогу продукції Тернопільського фарфорового заводу, оскільки більш повна інформативна база та ілюстративні матеріали як ужиткового посуду, так і сувенірних виробів, зможуть посприяти такому виданню. Чекаємо відповідних фотоматеріалів, достовірної інформації та фарфорових виробів для фіксації у формуванні повної картини історії і різноманітності продукції цього підприємства.

**Для зв'язку з нами подаємо контактний телефон: + 38 050 66 55 113,
Михайло Тимошик, e-mail: lunnagroup@gmail.com**

1. РОЗВИТОК ФАРФОРОВОГО ВИРОБНИЦТВА У ТЕРНОПОЛІ

Порцелянове виробництво на території Західного Поділля розпочалося з відкриття в 1964 р. Тернопільського фарфорового заводу, який став на той час одним з кращих спеціалізованих підприємств Західної України. 25 вересня 1964 р. в експлуатацію було здано 1-шу лінію, а 27 грудня 1965 р. – 2-гу лінію заводу [5, с. 123 – 126].

У фарфорово-фаянсовій промисловості України існувала предметна спеціалізація з випуску однорідних виробів. Тернопільський фарфоровий завод спеціалізувався переважно на випуску чайно-кавових сервізів, тут виробляли кухонні та столові набори, поштучні вироби – чашки, тарілки, а також сувенірно-подарункові вироби. Крім забезпечення попиту на продукцію західної України, значну частину виробів заводу призначали для вивезення в республіки колишнього Радянського Союзу, а з 1990-х рр. – в інші країни: Великобританію, Болгарію, Італію, Польщу, Угорщину [45].

Виробництво фарфору – це важкий технологічний процес. На заводі працювали вправні та сумлінні майстри, які добре знали свою справу. Завод складався з чотирьох цехів: масозаготівельного, формувального, випалу та живописного. Колектив заводу докладав багато зусиль, щоб збільшити випуск продукції підвищеного попиту. Фарфор оздоблювали різноманітними мотивами у вигляді декоративних смуг, натуралістично трактованих квітів, букетів. Ручний розпис комбінували з візерунками, виконаними за допомогою штампа, трафарету. Іноді розпис доповнювали золотом. Завдяки впровадженню у виробництво власної шовкотрафаретної деколі вдалося значно збільшити кількість малюнків для оформлення виробів і регулярного їх оновлення. На заводі працювало більше 800 робітників. Сировиною для виготовлення фарфорових виробів були: каолін, польовий шпат, кварцовий пісок та інші складники. Зокрема, каолін і кварцовий пісок привозили з Донбасу, а польовий шпат – з Середньої Азії [47].

Орієнтація на основні геометричні форми в моделюванні виробів і на узагальнений геометричний або рослинний візерунок характеризує посуд 1960-х – середини 1970-х років. При виготовленні та плануванні асортименту фарфорових виробів художники переймали досвід старих порцелянових заводів. При розробленні асортименту, художники опиралися на досвід старих українських заводів. На стилістику Тернопільського фарфорового заводу великий вплив мало те, що

провідні художники, які стояли біля витоків становлення виробництва, раніше працювали на Баранівському, Полонському та Довбиському фарфорових заводах [21; 22]. Художники створювали вироби, орієнтуючись на нові течії у загальноукраїнському руслі та на досвід старих українських заводів.

Перший головний художник Петро Тарасенко (іл. 1) (роки роботи на ТФЗ: 1965– 1978) та другий головний художник Володимир Спиця (іл. 2) (роки роботи на ТФЗ: 1979– 1994) перед приходом на Тернопільський фарфоровий завод працювали на Баранівському фарфоровому заводі. Чітка побудова з традиційною для фарфору м'якістю моделювання, яка органічно поєднувалася з мотивуванням форми, обтічність, відмова від рельєфу притаманні посуду перших років завдяки майстерності керамістів Петра Тарасенка та Віталія Горолюка [3, с. 206-207; 5]. Освіту Петро Тарасенко здобув в Одеському художньому училищі (1953–1960), закінчивши керамічне відділення (вчитель – член Національної спілки художників України І. Сакович). Дипломну роботу «Хлопчик, який читає книгу» виконував на Коростенському фарфоровому [22; 35]. Отримані знання і набутий професійний та організаційний досвід у художньої лабораторії в Баранівському фарфоровому заводі дали змогу П. Тарасенку сповна реалізуватися у керамічному мистецтві на Тернопільщині. Він очолив розроблення нових технологічних зразків форм і малюнків виробів, які задовольняли естетичні та споживчі запити покупців, забезпечуючи стійкий збут продукції. З колективом однодумців було знайдено рецепт білої маси гарної якості, що давала тонкий та прозорий черепок [35]. Красу та білизну фарфору делікатно підкреслювали завдяки оздобленню орнаментальними смугами геометричного та рослинного характеру (чайні сервізи «Золота осінь», «Горизонт», «Привітний» П. Тарасенка).

Петро Тарасенко брав участь у республіканських, всесоюзних, міжнародних виставках. Його роботи здобули визнання у світі, одержували нагороди, нині окремі вироби зберігаються в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва, Канівському музеї декоративного мистецтва, Запорізькому художньому музеї, Тернопільському обласному краєзнавчому музеї та Одеському художньому музеї [35].

Творчість художників П. Тарасенка та В. Горолюка була пов'язана з художніми засадами кераміста, викладача Одеського художнього училища Михайла Жука. Як зазначила дослідниця

творчості М. Жука Ольга Школьна, роботи майстра базувалися на досвіді класичного мистецтва і відзначалися високою культурою композиції [51, с. 40]. Основою у творчих розробках художника була стилізація українського народного розпису. Варто зазначити, що М. Жук викладав у Віталія Горолюка композицію. Викладач надавав особливого значення виконанню вправ з монохромних орнаментальних композицій [22, с. 1].

Іл. 1. – Петро Порфирович Тарасенко (25.07. 1927, с. Андріївка, Новомиргородського р-ну, Кіровоградської обл. – 4. 06. 2005, м. Київ), Тернопіль, 1967 р.

Іл. 2. – Олеся Томків-Войтович, Марія Терещук, Володимир Спиця. Тернопіль, 1992 р.

Віталій Горолюк (роки роботи на ТФЗ 1964–2000) став одним із провідних художників, який поєднав уміння виготовляти форми та їх оздоблювати (іл. 3). На завод він прийшов із багаторічним досвідом, попрацювавши на Полонському фарфоровому заводі [22, с. 1]. Практичний досвід художник здобував також на Дмитрівському фарфоровому заводі в Московській області, де виконав свою дипломну роботу «Поєдинок» (тем. круглої скульптури). Надалі кераміст часто звертався до здобутого досвіду при виготовленні пластики малих форм. В оздобленні фарфорових виробів В. Горолюк застосовував традиції українського декоративного розпису.

*Іл. 3. – В. Горолюк та майстер-моделювальник Д. Павлусик.
Тернопіль, 1980-ті рр.*

Провідний моделювальник вищої категорії Дмитро Павлусик також здобував досвід на Баранівському заводі, а на Тернопільському пропрацював усі роки його існування [23, с. 1]. Він зробив великий внесок у процес формування виробів, досконало володіючи технологією виробництва, був співавтором багатьох форм, які розробляли художники заводу (див. іл. 3). Формотворення виробів часто базувалося на зразках, характерних для баранівського фарфору початку ХХ ст., що проявилось у сплюснених формах крупини. Дмитро Павлусик став автором багатьох виробів, зокрема кухонного набору форми 165, чайного набору «Тет-а-тет» тощо.

Володимир Спиця продовжував тенденції, що запровадив Петро Тарасенко, однак у його моделях було більше рельєфу та ускладнення форми (чайний сервіз «Карпати», кавовий сервіз «Смерічка»). На кінець 1970-х – середину 1980-х рр. припадає найбільше піднесення заводу: активно впроваджують нові технології, продукцію виготовляють на механізованих лініях методом формування і лиття, випалюють у швидкісних печах безкапсельним способом, виробництво набуває масового характеру.

У 1970-х роках на завод прибувають молоді кадри з Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (далі

ЛДПДМ). Сюди прийшли: Марія Терещук, Лариса Ткачук, Любов Костенко, Ірина Троян, Олеся Томків та інші художники, діяльність кожної з яких позначена творчим пошуком власної стилістики.

Провідним художником заводу була М. Терещук, яка пропрацювала на ньому близько 25 років. У набутку художниці – розробка декору до багатьох виробів, при цьому вона часто використовувала для оздоблення народні мотиви орнаменту (малюнок «Плахта» до чайного сервізу «Трембіта», малюнок «Вечірні барви» для столового сервізу «Галичанка», малюнок «Світанок» для сервізу чайного «Карпати» тощо) [28, с. 1].

Випускниця ЛДПДМ Л. Ткачук отримала професійну освіту кераміста, вчителями з фаху були відомі художники-керамісти – професор М. Гладкий та заслужений художник України З. Флінта [29, с. 1] (іл. 4). Вона працювала художником на ТФЗ з 1973 по 1989 рік, а її найбільш відомими творами були малюнки до чайного сервізу «Карпати», малюнок «Лугові трави», «Листопад» та інші.

Іл. 4. – Л. Ткачук та О. Москва в художній майстерні. Тернопіль, 1987 р.

Сергій Гавриш був останнім головним художником (роки роботи на ТФЗ: 1994 – 2006). Він здобув освіту у ЛДПДМ, а досвід у фарфоровому виробництві – на Довбиському фарфоровому заводі [21, с. 1]. Його вироби підпорядковані нетрадиційним пошукам форми, у них помітні трансформація природних образів й асиметричне декорування рельєфом. Це, зокрема, відображено у виробах 1990-х рр. – початку 2000-х рр. (чайні сервізи «Нарцис», «Світанок»).

Під час будівництва і на початку своєї діяльності завод був підпорядкований Подільському раднаргоспу, а з 1965 р., згідно з наказом Тернопільського тресту культурно-побутових товарів «Про передачу промислових підприємств у склад Міністерств» він підпорядкований Міністерству легкої промисловості УРСР [11].

Через кілька років після відкриття, керівництво «Укрфарфорфаянсу» запросило у Тернопіль на семінар головних та провідних художників галузі. Кожний із виробничих колективів демонстрував результати своєї серйозної роботи. Учасники висловлювалися з теоретичних питань декоративного мистецтва, конкретно аналізували вироби, що випускають порцелянові заводи. В оглядах звертали увагу на досягнення художників, їхні творчі знахідки, цікаві експерименти, й значне місце відводилося поточним подіям на ниві образотворчого, декоративного, монументального мистецтва. Відкривали нові імена, нові емоційні твори [35] (іл. 5).

Контроль для забезпечення виробництва високоякісної продукції здійснювали Художньо-технічні ради Міністерства легкої промисловості УРСР. Для посилення контролю за діяльністю об'єднань та підприємств із забезпечення випуску і виробництва високоякісної продукції 18 серпня 1986 р. запровадили Державний прийом продукції. Контроль за виробництвом та якістю продукції здійснювали в кожному цеху і на підприємстві загалом. Навіть незначний брак продукції підлягав утилізації. Політика суворого контролю не дозволяла реалізовувати продукцію із браком, тоді як аналогічні закордонні підприємства випускали у продаж такий товар споживачам за зниженими цінами [21, с. 2].

Двічі на рік художні ради відбувалися в Києві, інколи в Коростені, де аналізували представлені нові зразки і поточний асортимент виробів кожного підприємства, розглядали і затверджували взірці фарфорофаянсових виробів заводів, що спеціалізувалися на випуску аналогічної продукції. Зокрема, на засідання 17 – 19 травня 1982 р. тернополяни подали на розгляд чайний сервіз і столовий набір «Трембіта»

(автори В. Спиця та В. Горолюк), кавові сервізи «Юність» і «Ранок» (автор П. Тарасенко), форми яких перебували у випуску вже декілька років, а декор регулярно оновлювали художники М. Терещук та Л. Ткачук. Про художні якості тернопільських взірців оздоблення свідчить те, що на засіданні художньої ради з 59 зразків продукції було затверджено 57 [12, с. 3; 13].

Іл. 5. – Фото учасників семінару управління «Укрфарфор – фаянс». Тернопіль. 1968 р.

Продукція Тернопільського фарфорового заводу мала маркування у вигляді стилізованих зображень: 1965–1975 – лебідь, 1966–1976 – факел, 1975–2006 (до припинення роботи заводу) – голуб (іл. 6) [35].

Своєрідною візиткою заводу став товарний знак у вигляді голуба, що летить, закомпонованого в колі. Автором знаку був П. Тарасенко. Очевидно, голуб символізував чистоту та білизну фарфору, якими відзначалася в перші роки продукція підприємства. Цікаву історію про попередній товарний знак розповіли художник В. Горолюк та моделювальник вищої категорії Д. Павлусик: композицію з літер «Т» та «Ф», які вписані в язик полум'я, автор зобразив в одному з варіантів, однак вона протрималася близько десяти років. У композиції «факел» члени ради побачили форму, що нагадує тризуб, і заборонили цю

сигнатуру [22; 26]. Наступне зображення голуба, який летить, затвердили, і воно було товарним знаком заводу близько двадцяти років (іл. 6; іл. 10). Цей знак ставили на денці у центрі під кільцевою ніжкою, і він був трьох кольорів, що визначали сорт товару: перший сорт – червоний колір, другий і третій сорт – синій або зелений (іл. 7; іл. 8).

Тернопольский фарфоровый завод г. Тернополь, Тернопольская обл. 4 февраля 1965 – 4 февраля 1975	129
Тернопольский фарфоровый завод 12 марта 1966 – 12 марта 1976 г. Тернополь, Тернопольская обл.	130
Тернопольский фарфоровый завод г. Тернополь, Тернопольская обл. 1 июля 1975 – 1 июля 1985	131

Іл. 6. – Клейма продукції Тернопільського фарфорового заводу [3]

Іл. 7. – Зразки клеймування продукції ТФЗ відповідного сорту

Іл. 8. – Клеймо, 3-й сорт

Іл. 9. – Знак якості на посуді

Іл. 10. – Рельєфне зображення товарного знаку ТФЗ

Кращим зразкам посуду присвоювали «Знак якості» (іл. 9). У 1973 р. цим знаком відзначили чайний сервіз «Ранок», 1974 р. – чайний сервіз «Троянда», у 1977 р. – чайний сервіз «Золоте сонце». 30 листопада 1982 р. цей знак присвоїли десяти найменуванням продукції, які мали високохудожній декор, і форму: столовому набору і чайному сервізу «Трембіта» з оздобленням «Сіточка», «Павутинка», «Весілля», «Буковина», «Квіти» та низці одиничних виробів [14; 15]. У 1983 та 1985 рр. цю відзнаку отримав чайно-столовий набір «Трембіта» з рисунками «Ранкова роса», «Весна», «Нічна фіалка», «Буковина», «Червоні троянди», «Народний узор». До того ж сервіз «Ранок» був удостоєний 3-ї премії на республіканському конкурсі в 1972 р. та експонований на художній виставці в Москві (іл. 11).

Впровадження у виробництво нових форм посуду відбувалося не часто. Випуск нової продукції позначали індексом «Н». У статистичному звіті про сортність промислової продукції за 1986 р. згадано про випуск виробів із таким індексом, який позначав «новинку» [13]. Навіть буденні речі, як ось тарілки, тернопільяни намагались зробити цікавими, оригінальними, привабливими. «З перших же днів, коли в магазинах міста з'явився посуд з маркою Тернопільського фарфорового, покупці схвально відгукнулися про нього. На підприємстві освоєно виробництво посуду десяти найменувань – чашки, тарілки, блюдця тощо. Оригінальні свіжі малюнки знайдено спеціалістами», – писали в пресі [35].

Іл. 11. – Чайний сервіз форма «Ранок». Автор форми і малюнка «Народний узор» П. Тарасенко. 1971 р. ТОКМ, експозиція.

Художники створювали нові зразки форм, але їх увели в масове виробництво, як уже зазначено, повільно – керівництво заводу не було зацікавлене, оскільки це потребувало додаткових витрат. Художні ради систематично висловлювали зауваження щодо відсутності нових розробок та давали пропозиції щодо покращення роботи над «створенням нової форми чайного сервізу для масового виробництва методом лиття» [5, с. 124]. Крім вимог до якості фарфору, технічно та естетично грамотного виготовлення форми і декору вимоги масового тиражування передбачали спрощення форми та оздоблення, що було продиктовано політикою суворої економії та раціоналізації. Продукція заводу користувалася великим попитом, а для задоволення потреб населення механізм виготовлення потребував дещо простіших методів.

На початку 1990-х років звітність перед художньо-технічними радами в Києві скасували, тоді ж Торговельна палата влаштувала виставки-продажі фарфоро-фаянсового виробництва, на яких заводи виставляли зразки продукції, вивчали попит та уклали комерційні договори. На ТФЗ самостійно приймали рішення щодо асортименту й кількості виробів. Перед початком виготовлення продукції масового тиражування на підприємстві проводили художні ради, на яких враховували пропозиції спеціалістів із виробництва, маркетингу та збуту, затверджували плани роботи на рік [12, с. 2]. Навіть на початку 90-х років, коли полиці магазинів порожніли на очах, тернопільські сервізи буквально «розмітали». Тут працювали висококласні художники [35].

У 1990-х рр. в умовах нової ринкової економіки колектив заводу намагався забезпечувати щорічну стабільність темпів зростання випуску товарів, але нові умови потребували процесу оновлення, координації матеріальних, технічних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів. У третьому кварталі 1994 р. завод приватизували через оренду і зареєстрували в міській адміністрації як товариство з обмеженою відповідальністю закритого типу з назвою «Тернопільфарфор» [21, с. 2]. Але нова форма власності не змогла припинити процесу занепаду, і наприкінці 1990-х рр. підприємство опинилося на межі економічної кризи.

У цей час також значний вплив на функціонування заводу мали чинники внутрішнього та зовнішнього середовищ. До останніх належали політичні умови в Україні, законодавча база, податкова політика, особливості соціально-культурного середовища, конкуренти, постачальники, загальний стан економіки. Одними з найважливіших факторів для заводу стала проблема постачання сировиною і матеріалами та висока ціна на газ. Через волонтаризм і монополізм окремих постачальників відпускні ціни на сировину і матеріали необґрунтовано зростали. У результаті підвищувалася собівартість заводської продукції. Критичний стан економіки того часу зумовлював зниження платоспроможності покупців, що призвело до зниження обсягу замовлень на фарфоровий посуд. У такому стані завод пропрацював до жовтня 2006 р., після чого закrywся, а працівників відправили у вимушені відпустки власним коштом – близько 1400 осіб [35].

Підсумовуючи, скажемо: розвиток фарфорового виробництва на Західному Поділлі розпочався з відкриття в 1964 р. Тернопільського фарфорового заводу, який спеціалізувався на випуску чайно – кавових сервізів, кухонних, столових наборів та сувенірно-подарункової продукції. Стилистику виробів визначили контакти різних художніх форм, які були зразками для художників заводу. Поєднання низки шкіл і напрямків вилилося у формування власного пластично-образного стилю, який змінювався залежно від часу та творчої фантазії художників. 42-річне існування заводу стало значною віхою в розвитку кераміки регіону.

2. ФОРМОТВОРЕННЯ ТА ОЗДОБЛЕННЯ ПОСУДУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ФАРФОРОВОГО ЗАВОДУ

2.1. Формотворення

Стилістика Тернопільського фарфорового заводу формувалась у загальноукраїнському руслі, у якому спостерігаємо звернення до засад народного мистецтва та його інтерпретації згідно з вимогами сучасного побуту і способу життя. Чинник індивідуальної творчості митця набув великого значення, що підтверджують роботи провідних художників, які працювали на заводі. На початку своєї діяльності у формотворенні та декоруванні фарфорового посуду спостерігалися обтічно-геометричні форми і стилізований орнамент. Згодом, починаючи з кінця 1970-х рр., формотворчі та оздоблювальні засоби набували ускладнення й урізноманітнення. Декор базувався на зверненні до традиційних народних зразків вишивки, художньої обробки дерева, українського декоративного розпису тощо. Основними композиційними схемами декорування продукції Тернопільського фарфорового заводу були сюжетні композиції, композиції народного розпису, мотиви «букета», «гірлянди», «медальйона» тощо.

Типологія фарфорового посуду базується на традиційних народних формах гончарного посуду і професійному переосмисленні функціональності та конструктивності. При конструюванні форми художники-керамісти заводу враховували особливості матеріалу, досвід своїх попередників та привносили власну специфіку у створення форм, які у фарфорового посуду, на відміну від гончарного, характерні більшою витонченістю. Цю особливість фарфорових виробів було продиктовано складом найдосконалішого виду кераміки – порцеляни. Це суміш білих глин та інших складників, яку випалюють при температурі 1500 °С.

Виготовлення основної продукції заводу – сервізів і наборів – базувалося на підпорядкуванні форми єдиній конструктивній будові кожного виду сервізу, набору чи комплекту. За основу брали форму основного (найбільшого) предмета – чайника, кавника або супниці, якому підпорядковували всі модульні елементи комплектації. При дослідженні форм комплектації насамперед звертаємо увагу на формотворення порожнистих виробів крупнини (закритий тип посуду в сервізах та наборах: чайники, кавники, супниці), в яких визначаємо наближену до геометричної форму тулуба, а далі – особливості вінець, покритишки, вушок. Форму

цукорниці, молочника, чашки конструювали відповідно до форми доміантних предметів.

Відкриті форми посуду типологічної групи мисок, що входили в комплектацію, виготовляли з рисами, що гармонійно поєднували їх із закритими. Блюда, тарілки та блюдця часто доповнювали рельєфом на берегах блюдець, колінчатому перегині тарілок, якщо такий мали доміантні форми. Сферичні миски столових наборів чи наборів для сніданку рельєфу не мали.

Розміри виробів виготовляли згідно з вимогами до ширини в діаметрі, висоті, місткості, товщині черепка, вазі кожного виробу. До об'єму та кількості чашок формували кавник чи чайник відповідної місткості. Часто в комплект входило два чайники – для заварювання та доливання води. За цим ж самим принципом формували столові набори.

Важливим засобом у формуванні художньої виразності виробу є форма вушка, яка надає виробу динамічності та зв'язку із зовнішнім простором. Формотворення вушка диктували особливості форми порожнистих виробів. Форми накривок чайників, кавників, цукерниць, масничок, супниць та їх тримачів часто вирішували у варіанті, який гармонійно підкреслював особливості виробів [21, с. 3].

Форма виробів змінювалася залежно від тенденцій часу і фантазії художника. У порцеляні заводу середини 1960-х – 1970-х рр. спостерігається звернення до геометричних форм, що помічаємо у зразках першої продукції заводу. Посуду цього часу властиві обтічність, відмова від рельєфу. Зокрема, плавність силуету кавового сервізу «Новий Тернопіль» чайного сервізу «Осінь» П. Тарасенка вирізняється традиційною для фарфору м'якістю ліпки, яка є органічною з мотивуванням виробів. Це перша продукція заводу, що була запущена у виробництво в 1964 році.

До кулястих форм порожнистих виробів — чайників, цукерниць, молочників, чашок – художники зверталися у різні часи діяльності заводу. До такого типу виробів належить чайний сервіз «Золоте сонце» П. Тарасенка, куляста форма крупини якого більше нагадує серцевидну. Високі та розлогі вінця чайників та цукерниці перегукуються з подібною трапецевидною ніжкою кулястої чашки, зрізаної по екватору. Поєднання конусовидних складових покритишки і тримача покритишки має ознаки пісочного годинника. Сервіз «Золоте сонце» було запущено у виробництво в 1977 р. та скомплектовано із 17 предметів на 6 персон (іл. 12).

Кулястою формою із звуженою верхньою частиною тулуба, що нагадує горщик, відзначена форма чайного сервізу «Карпати» В. Спиці. У сервізі всі комплектуючі мають невисокий, вертикальний рельєф. Плавно вигнутий носик доповнюється гармонійно вигнутим С-подібним вушком на додатковій ніжці у верхній частині. Такий прийом формування вушка часто спостерігався у виробках В. Спиці та В. Горолюка.

Іл.12. – Чайний сервіз «Золоте сонце» із 17 предметів на 6 персон. Автор форми і малюнка П. Тарасенко 1977 р. ТОКМ, інв. № СКФ-146-162.

Іл. 13. – Чайний сервіз форма «Роксолана». Автор форми і малюнка «Золотинка» В. Горолюк.

Сервіз чайний «Роксолана» В. Горолюка характерний кулястою формою порожнистих виробів, у яких низькі плечики плавно переходять у широку шийку та рельєфно окреслені вінця. Її доповнює складна форма тримача накривки у вигляді декоративного сердечка з отвором. Рельєфно

декоровані вушка у вигляді літери «С» мають додаткову ніжку кріплення у верхній частині (іл. 13).

Подібний прийом із вирізними краями вінець художники заводу застосовували в сервізах та столових наборах, у яких комплектація передбачала блюдця, тарілки та миски. Зокрема, до столового набору «Галичанка» В. Спиці входили миски шести типологічних груп (тарілки, миски, блюда для салату, салатниці порційні, бульйонниці та сільниці), які органічно доповнювали горщикоподібну, з ознаками низького циліндра форму крупнин – цукерниці та ємності для варення [45, іл. 16].

Традиційно для створення чайників, цукерниць та супниць слугувала горщикоподібна форма, а для кавників, молочників і компотниць — глечикоподібна, як бачимо в таблиці 1.

Куляста форма чайного набору «Тет-а-тет» Д. Павлусика має високу цокольну напівсферичну ніжку чайника, яка слугує підставкою та робить його вищим. Ручку для даної форми розміщено не традиційно збоку, а зверху – над покриткою чайника. Округлу покритку підкреслює рельєфний, у вигляді розквітлої троянди, тримач на чайнику та цукорниці.

*Іл. 14. Набір чайний форма «Тет-а-тет» зі 7 предметів.
Автор форми Д. Павлусик,
автор малюнка «Голуба мрія» М. Терещук.*

Таблиця 1.

Типологія посуду Тернопільського фарфорового заводу за формою

Тип (за формою)	Типологічна підгрупа	Типологічна група	Функціональна група	Рід	Технічний підвид	Вид												
З перегином	Тарілки Миски	Миски	Відкритий	Посуд	Фарфор	Кераміка												
Сферичні	Мисочки																	
	Салатниці																	
	Сільниці																	
	Хлібниці																	
Плоскі	Бульйонниці																	
	Підноси																	
	Блюда																	
	Блюдоця																	
	Менажниці																	
	Маснички																	
Циліндричні, овальні,	Оселедочниці	Глеки	Закритий	Посуд	Фарфор	Кераміка												
	Кавники																	
	Молочники																	
	Компотниці																	
Трапецевидні, циліндричні	Бокали	Горщики					Закритий	Посуд	Фарфор	Кераміка								
	Чарки																	
	Вазочки																	
Циліндричні, овальні,	Чайники	Горщики									Закритий	Посуд	Фарфор	Кераміка				
	Цукорниці																	
Циліндричні	Горнята	Горщики													Закритий	Посуд	Фарфор	Кераміка
	Чашки																	
Сферичні	Горщики	Горщики	Закритий	Посуд	Фарфор	Кераміка												
	Соусниці																	
	Супниці																	
У різних формах	Скевоморфний	Фігурний посуд					Закритий	Посуд	Фарфор	Кераміка								
	Куманці	Персневидний посуд																
	Плесканки																	
	Штофи,																	
Фляги																		
Бочкоподібні	Барильця	Персневидний посуд									Закритий	Посуд	Фарфор	Кераміка				

Для надання сервізам урочистого звучання П. Тарасенко лаконічно підкреслював форму виробів золотими відводками. Він часто звертався у формотворенні до струнких і лаконічних форм, наближених до геометричних. Такі сервізи зазвичай не потребували суцільного декорування. Цікавий у формотворенні і до цього часу стильний та білосніжний чайний сервіз «Лілея» (1972), конфігурації якого нагадують однойменну квітку. Сервіз був відзначений 2 премією у конкурсі Міністерства легкої промисловості УРСР і його часто відправлявся на експорт [35] (іл. 15).

*Іл. 15. – Чайний сервіз форма «Лілея».
Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1972 р.*

Овальна форма зі звуженим верхом характерна для домінантних складових кавового сервізу «Горизонт» П. Тарасенка. У його сервізі форма витягнута і плавно переходить в округлу накривку. Чашки мають розширену догори конусовидну форму і вузькі вушка. Цей сервіз належить до першої продукції заводу, запущеної у виробництво в 1965 р. (іл. 16).

Циліндрична форма виробів була найхарактернішою для продукції заводу. Видовжену циліндричну форму чайника має чайний сервіз «Осінь» П. Тарасенка. Обтічність форми характерна для всіх модулів комплектації.

Для складових частин тонкостінного кавового сервізу «Юність» художник П. Тарасенко обрав циліндричну форму, розширену донизу. Таким художнім виражальним засобом він вирішив кавник, молочник та цукерницю. Горнятка циліндричної форми, навпаки, – розширені догори. Проста С-подібна форма вушка, високий тримач ледь опуклої покритишки та плавний вигин видовженого носика надають формі вишуканої витонченості, яку доповнює щільно скомпоноване контррельєфне заглиблення на тулубі в усіх модулях комплектації, у тому числі на бортиках блюдець (іл. 17).

*Іл. 16. – Кавовий сервіз форма «Горизонт».
Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1964 р.*

*Іл. 17. – Кавовий сервіз форма «Юність».
Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1980-ті рр.*

Циліндрична форма крупнини в кавовому сервізі «Медобори» В. Горолюка має ознаки глекоподібної форми. Висока шийка кавника під вінцями закінчується трубчастим носиком-пійлом. Округлу покритку зроблено з високим циліндричним тримачем із розширеним верхом у вигляді розквітлої ромашки. У формі низького циліндра виконано чашки сервізу. Для даної форми характерні ледь помітні короткі вертикальні смужки рельєфу на тулубі (іл. 18).

*Іл. 18. – Сервіз кавейний форма «Медобори».
Автор форми В. Горолук, автор малюнка «Лазурний» Л. Ткачук.*

Дещо нетрадиційний підхід у створенні чайного сервізу «Ранок» застосував П. Тарасенко. Чайник для доливання рідини характерний глечикоподібною формою з опущеним пуком. Чайник для заварювання має силует плавного вигину горщикоподібної форми. Опуклу форму покоришки увінчує квіткоподібний тримач. Як бачимо, прийом формотворення тримача у вигляді квітки художники використовували в багатьох сервізах (див. іл. 11).

Чайні сервізи «Трембіта» В. Спиці та В. Горолука і «Ромашка» В. Спиці й Д. Павлусика вирізняються простою будовою. Циліндрична форма чайників, цукерниць характерна крутим вигином плечиків та звуженням боків донизу. Низький циліндр покоришки і тримача доповнюють С-подібне вушко і плавний вигин носика. Таке моделювання надає формі стійкості, компактності та рівноваги. Форма розквітлої ромашки, яка увінчує тримач покоришки сервізу «Ромашка», очевидно, стала причиною його назви (іл. 19).

Ускладнена форма з багатством деталей характерна для кавового сервізу «Смерічка» В. Спиці. Високу циліндричну форму кавника з розширеним низом доповнено крутим вигином плечиків, високими і розлогими вінцями. Куполоподібна покоришка та високий тримач покоришки ще більше витягують форму і надають їй урочистості. Видовжений, плавно вигнутий носик та виразне С-подібне вушко із завитками наділені декоративністю, співзвучною з рокайлівськими формами волокитинського фарфору середини ХІХ ст. [40, с. 131– 135]. Відповідними формами вирізняються й інші складові сервізу.

*Іл. 19. – Чайний сервіз форма «Ромашка».
Автори форми В. Спиця і Д. Павлусик.
Автор малюнка «Мигдаль» О. Томків.*

На противагу високому кавникові й молочнику, цукерницю вирішено в низенькій, горщикоподібній формі з вушком, трансформованим у П-подібну фігурну ручку, розміщену зверху виробу. Високі чашки мають м'який S-подібний профіль (іл. 20). Порожністі вироби столового набору «Галичанка» циліндричної форми із заокругленими вінцями традиційно комплектували з мисками, мисочками, сільничкою, бульйонницями. Форму порожнистих виробів доповнювали тарілки, що мають квадратну форму із заокругленими краями.

*Іл. 20. – Кавовий сервіз форма «Смерічка»,
автор форми і малюнка В. Спиця*

Схильність до пошуків нетрадиційного формотворення кавників і чайників характерна для робіт С. Гавриша. Інтерпретацію рослинного образу бачимо в його кавовому сервізі «Нарцис», що вирізняється стилізацією квітки, яка немовби стоїть на власних пелюстках, сформованих рельєфною пластикою. Видовжений носик та пластично змодельоване вушко доповнюють функціональне і художнє вирішення форми.

У формах сервізів С. Гавриша помітні м'якість форм та відчуття пластичності фарфору, що певною мірою перегукується із продукцією заводу першого десятиліття. У моделюванні форм художник привніс асиметричний рельєфний декор та чіткість композиційного вирішення вушок, які підтримували характер рельєфу. Таке формотворення має кавовий сервіз «Світанок» (іл. 21).

*Іл. 21. – Чайний сервіз форма «Світанок».
Автор форми і малюнка С. Гавриш. Поч. 2000-х рр.*

Працюючи над створенням форми, художники-моделювальники черпали натхнення із класичних зразків посуду раніше збудованих фарфорових заводів — Баранівки і Городниці, супниці яких на цих підприємствах митці вирішували у напівсферичній формі з ніжкою-підставкою. Аналізуючи форми, що створив Д. Павлусик, можна виявити його схильність до майстерно створених сплющено- кулястих форм крупини та цокольної ніжки-підставки (чайний набір форми «Тет- а-тет», кухонний набір форми 165).

До кухонного набору типологічної групи мисок належать вироби п'яти типологічних підгруп відкритого посуду: блюда, тарілки, миски, мисочки та хлібниця на високій ніжці. Остання гармоніює з меншою ніжкою супниці. Створення одиночних форм посуду горнят, чашок, тарілок та мисок Тернопільського фарфорового заводу базувалося на формі певного сервізу чи набору, також продукувалися горнята, миски, тарілки не пов'язані з наборами.

Чашки та блюдця форми чайного сервізу «Трембіта» тиражували поштучно, їх часто закупували дитячі садки, що було зумовлено простотою та стійкістю низької циліндричної форми чашки та укомплектованого до неї блюдця.

Фігурний посуд. Ця типологічна група посуду має ознаки скевоморфного характеру і традиційно, як і в народному посуді, призначається для збереження та подачі на стіл різних напоїв. У каталогах фігурний посуд традиційно зазначали як сувенірно-подарункову продукцію.

Подарунковий набір «Козацька зброя» В. Спиці був призначений для міцних напоїв і містив булаву та дві чарки у формі люльки для куріння. Сама булава чітко змодельована, кулястий низ переходить у видовжену ручку, що закінчується отвором, який закривається куполоподібним корком. Чарки комплекту характерні горщикоподібною формою із трубковидним носиком (іл. 22).

*Іл. 22. – Фігурний посуд форма «Козацька зброя».
Автор форми і малюнка В. Спиця.*

Фарфорові подарункові самовари виконували своє функціональне призначення — у них був електричний нагрівач та краник для наливання води. Дана комплектація містила і чайник для заварювання як необхідний атрибут чаювання. Співзвучності самовара та чайника досягали за рахунок кулястості тулубів, додаткових перегинів на широкій горловині та ледь розлогих вінець.

Персневидний посуд. Художники Тернопільського фарфорового заводу зверталися у своїх виробах до традиційного народного посуду – куманців, плесканок, барилець. До цього списку персневидного посуду додамо штофи та фляги. Ці вироби, як і фігурний посуд, належали до сувенірно-подарункової продукції.

Куманці, плесканки виготовляв П. Тарасенко, творчості якого було притаманне звернення до традиційних народних форм (іл. 23). Вироби митця вирізняються обтічною формою і мають маленьку шийку та вушка. На республіканському конкурсі на найкращий сувенір – подарунок до п'ятдесятиріччя Жовтня – вироби П. Тарасенка посіли третє місце. Можемо припустити, що плесканці «Закувала та сива зозуля» (1967), «Дам лиха закаблукам» (1967) та декоративний таріль «Діти» (1967) були між ними. Розписи відрізняються грамотною композиційною будовою, лаконічним застосуванням червоно-синьої кольорової гами й професійно чіткою лінією зображення, що характеризує високий професійний рівень майстерності художника [35]. Дещо схожим моделюванням відзначено плесканки С. Гавриша, однак вони характерні чіткішим моделюванням та високим горлом виробу, що закінчується округло-рельєфною формою (іл. 24).

*Іл. 23. – Куманці.
Автор форми і П. Тарасенко, 1967 р.*

*Іл. 24. – Куманці.
Автор форми і малюнка
малюнка С. Гавриш. 1990-ті рр.*

За призначенням і архітектонікою до баклаг подібні *фляги*, однак відсутність вушок для протягування шнура дає нам змогу віднести їх до

окремої типологічної підгрупи персневидного посуду. Традиційно фляги виготовляли з металу. Їх широко використовували солдати під час війни. Як дань поваги до воїнів В. Спиця виготовив сувенірні плоскі фляги овальної форми на широкій округлій ніжці з циліндричною покришкою. До них художник зробив малюнки «Сувенір», «Слава солдатська», «Тернопіль» (іл. 25) та інші.

Іл. 25. – Фляги сувенірні. Автор форми і малюнка В. Спиця.

Сувенірні *барильця* виготовляли бочковидної форми на чотирьох коротких ніжках із високою ручкою у формі коня з нагнутою головою. У традиційному козацькому посуді, в якому присутній вірний супутник козака – кінь, автори не могли залишити поза увагою самого козака: барильце комплектували з маленькою статуеткою козака Мамаю.

Штофи традиційно були пов’язані з одиницею виміру спиртових напоїв, що вміщувала 1,2299 л, їх виготовляли чотиригранної форми з гутного скла, з коротким горлом та корком. Надалі штофом почали називати посудину для міцних напоїв. Подарунковий штоф сучасних фарфорових виробів трансформований як у формі, так і в об’ємі. Виготовленням сувенірно-подарункових штофів, які комплектували із двома циліндричними чарками, на Тернопільському фарфоровому заводі займався В. Колісник (іл. 26.). У доробку майстра – дві основні форми штофів: округло-плоскі та циліндричні.

Традиційною формою і новаторським і цікавим оздобленням – поєднанням розпису й рельєфу відзначаються штофи С. Гавриша. Захоплення козаків танцями та співами відображено в рельєфі штофа з обох боків. Увінчує посудину корок з рельєфом. А розпис із зображенням хмелю бачимо на торцевих сторонах штофа (іл. 27).

Іл. 26. – Штоф Тернопіль. Автор форми форми і малюнка В. Колісник.

Іл. 27. – Штоф «Козацький». Автор форми і малюнка С. Гавриш.

2.2. Оздоблення

Естетичну цінність виробів та їх функціональну роль підкреслює пластично-фактурне та колористичне оздоблення, яке надає виробам закінченого вигляду. Їхня художня виразність залежить від способу декорування і техніки виконання [1, с. 140].

Кожен технічний підвид кераміки потребує особливого, властивого для цього методу оздоблення. Упорядковуючи оздоблювальні техніки фарфорового посуду, опираємося на систематизацію М. Станкевича: а) декоративні поливи люстри; б) розпис від руки пензлем; в) механічне оздоблення (деколь, шовкографія, штамп, аерографія, трафарет); г) пластично-фактурне оздоблення (рельєф, кругле ліплення, ажур) [2, с. 80], Залучаємо також дослідження прийомів і способів декорування, що здійснила Л. Акунова [1, с. 140-158].

Переважна більшість виробів заводу мала комбіноване оздоблення. На Тернопільському фарфоровому заводі при виготовленні ужиткового посуду та декоративних виробів використовували такі художні виражальні засоби, які базуються на світлотіньовому ефекті: контррельєф, для якого характерне заглиблення рельєфу в площину форми (сервіз чайний «Ранок»,

сервіз кавовий «Юність») (див. іл. 11); рельєф, що виступає над поверхнею площини виробу (горнятко форми № 174 «Ромашка», сервіз чайний і набір чайно-столовий «Ромашка» (іл. 28); наліпний декор (набір чайний форми «Тет-а-тет», декоративні вази, набір для меду) (див. іл. 14) і ажур (застосовували рідко, переважно для декоративних виробів, зокрема блюд та пасхальних підсвічників С. Гавриша). Для підсилення виражальної функції декорування поєднували кілька технік декоративного оздоблення. Поєднання живописного та скульптурного методів надавало виробам візуального багатства декорування, яке є важливою частиною загального циклу виготовлення керамічних виробів, у тому числі й фарфорових.

Іл. 28. – Чайний сервіз форма «Ромашка».
Автори форми В. Спиця, В. Горолюк. Автор малюнка О. Томків.

Для фарфору застосовували переважно гладке надглазурне декорування, рідше підглазурне та рельєфне. Якщо глазурування у виготовленні фарфору є необхідною складовою технологічного процесу, то в цьому підвиді кераміки застосовують додаткові декоративні покриття – райдужні поливи з перламутровим полиском, так звані люстри.

Для оздоблення масової продукції застосовували техніки декорування, засновані на колористичному оздобленні: ручний розпис, у тому числі й відводка, та різні за техніками механічні способи декорування: декоративні поливи люстри, оздоблення деколями,

шовкографія, штамп, аерографія та трафарет. Щоб надати виробам закінченого вигляду, застосовували різні відводки (як золотом, так і фарбами): вусики, відводка бортиком, відводка стрічкою. Також застосовувалася підмальовка – стаффаж, здебільшого на декоративних вазах.

Виготовленням деколей для серії декоративних тарелей з портретами гетьманів України, які найбільше залишилися в пам'яті нащадків своєю звитяжною боротьбою, кошового отамана Северина Наливайка та портрета Роксолани (12 тарелей гетьманів і одна більшого діаметру з портретом Роксолани), займалася художник Леся Томків. Кожен портрет наділений індивідуальними рисами, характерним вбранням, є напис (ім'я та прізвище, посада у козацькій старшині та роки перебування на ній). Компонування портрету центричне з інформаційним написом на бортику тарелі. Для декоративних робіт характерні лаконічна колористична гама та подача – наближена до графічної (іл. 29) [45, іл. 55]. Виготовленням деколей для серії декоративних тарелей з портретами гетьманів України, які найбільше залишилися в пам'яті нащадків своєю звитяжною боротьбою, кошового отамана Северина Наливайка та портрету Роксолани (12 тарелей гетьманів і одна більшого діаметру з портретом Роксолани), виконала художник Леся Томків.

Іл. 29. – Декоративні тарелі «Гетьмани України», «Роксолана». Автор форми В. Спиця, автор малюнків О. Томків (на фото).

При виконанні оздоблення, художники враховували температуру випалу фарб, щоб техніка декорування виробу йшла на випал за один раз. У переважній більшості колір після випалу ставав яскравішим. Селенові, сині та чорні фарби потребували дещо вищої температури, ніж червоні, зелені, жовті та блакитні. Надглазурні фарби для декорування готували за рецептами лабораторії, розтираючи їх з декстрином (за необхідності — флюсом), скипидаром (для ручного розпису), водою (для аерографії). Недотримання температурного режиму могло спричинити жухлість та вигорання фарб. Декоративний випал проводили в кілька етапів. Особливо це стосувалося виробів, де передбачали оздоблення люстрами, деколями та відводкою золотом [29]. Наприклад, для оздоблення столового набору малюнків «Золотий гай» В. Спиці та «Лугові трави» Л. Ткачук було використано два декоративні випали: перший покрито люстрами, другий – деколями та відводкою (іл. 30).

***Іл. 30. – Столовий набір форма «Галичанка».
Автори форми В. Спиця, В. Горолюк,
автор малюнка «Лугові трави» Л. Ткачук.***

Для надання виробу особливого декоративного ефекту до шлікерної маси в деяких випадках додавали блакитні чи рожеві барвники, які використовували на фаянсових фабриках. Барвник має здатність осідати, і це створювало на вже випаленому виробі ніжні тональні переходи. Далі процес виготовлення відбувався відповідно до технології [21, арк. 3]. Даний спосіб використовували здебільшого для кавового сервізу «Смерічка» і набору подарункового для жінок «Мрія» (іл. 31).

*Іл. 31. – Набір подарунковий для жінок форма «Мрія».
Автор форми і малюнка «Матіола» В. Спиця.*

Для порцеляни на досліджуваному заводі застосовували підглазурні та надглазурні техніки. У 1960-х рр. в оздобленні посуду впровадили нову техніку підглазурного декорування, яка полягала в застосуванні ручного розпису або підглазурних деколів на неглазурованій поверхні черепка. На художніх радах регулярно порушували питання про впровадження підглазурного декорування, оскільки воно не допускало зіткнення фарби з продуктами, не псувалося з часом [13, арк. 89]. Розпис наносили на випалений перший раз черепок і випалювали його вдруге із глазур'ю при температурі 1350°C. Цей спосіб на заводі використовували рідко, користуючись переважно водними розчинами солей металів та сполуками кобальту. Солі давали ніжний, охристий відтінок із м'якими контурами, а підглазурний розпис кобальтом із глибоким синім бархатистим тоном збагачував розпис насиченим декоративним ефектом. Техніку підглазурного розпису використовував художник В. Горолук. Стрічковий та вільний рослинний розпис у його виробх густо вкриває поверхню сервізів чи окремих виробів. Для виділення центральних елементів композиції художник використовував відводку золотом (іл. 32).

Марія Терещук розробила малюнки підглазурних деколів до кухонного набору «Весілля». Її тематичні композиції подібні до косівських розписів на кераміці кінця XIX ст. У доробку художниці є традиційне триколірне поєднання, характерне для косівської кераміки (брунатний, зелений, жовтий). В одиночному продукуванні горняток знаходимо деколі в характерній косівській гамі з сюжетами гуцульського весілля (іл. 33).

*Іл. 32. – Чайний набір.
Автор форми і малюнка
В. Горолюк.*

*Іл. 33. – Горнятка форми «Трембіта»,
автор форми В. Спиця, автор малюнка
«Весілля» М. Терещук*

*Іл. 34. – Кухонний набір форма «Гостинний».
Автор форми В. Спиця, автор малюнка «Весілля» М. Терещук.
Тематична підглазурна кобальтова деколь.*

Для кухонного набору «Гостинний» М. Терещук використала монохромну гаму синіх кольорів підглазурними кобальтовими деколями. Однак значного поширення така техніка не мала (іл. 34).

Надглазурний розпис виконували на глазурованій поверхні виробу ручним способом або механічними техніками та оздоблювали золотом і люстровими фарбами. Надглазурний розпис був більш поширеним, оскільки низька температура випалу (до 800 С°) давала змогу використовувати багату палітру фарб.

Декорування багатьох виробів відводкою, вусиком, кантом, стрічкою виконували золотом. Дані техніки передбачали нанесення тонких ліній на різні частини виробу. Для багатьох сервізів цей спосіб був єдиним

колористичним оздобленням, що вирашно та делікатно підкреслювало білизну фарфору. В чайному сервізі форми «Роксолана» малюнок «Золотинка» В. Горолюка застосовано відводку краю, стрічку, підмальовку золотом (див. іл. 13). Аналогічний прийом бачимо в малюнку П. Тарасенка до кофейного тонкостінного сервізу «Юність» (див. іл. 17). Дану техніку застосовували як самостійно, так і в комбінації з розписом пензлем, деколями, люстрами.

Насиченими є колористичні композиції із застосуванням ручного розпису у виконанні В. Горолюка. Техніка виконання базована на використанні прийомів петриківського розпису. Композиційні схеми мали два характерних прийоми оздоблення: орнаментальною стрічкою та вільним розписом по всій площині об'ємних виробів.

Найпоширенішою на фарфоровому заводі була техніка *декалькоманія*, аналогічна дитячим перевідним малюнкам. Це техніка друкування одноколірних та багатоколірних зображень на проклясний папір з наступним перенесенням їх на поверхню виробу, що закріплюють випалюванням.

Зв'язок декору з формою базувався на точному і зваженому виготовленні деколів, які дещо відрізнялися за розміром та наповненням для різних елементів комплекту, однак були об'єднані спільним мотивом.

Звернення у формотворенні та декоруванні фарфору до народної тематики в 1960–1980-х рр. було особливо актуальним. Тоді в Україні активно розвивалися промисли художньої обробки дерева, декоративного підлакового розпису, художньої вишивки [34, с. 89–135]. Художники заводу вміло застосовували декорування, поділяючи частини орнаменту на елемент-мотив-модуль-рапорт і використовуючи цей поділ для різних частин одного виробу та комплектації загалом. Такий прийом притаманний різним сферам декоративного мистецтва, у тому числі художній вишивці.

У декоруванні фарфорових виробів до мотивів декоративного різьблення по дереву звертається Л. Костенко, що видно з рисунка деколів «Мелодії Карпат» (іл. 35) до сервізу «Медобори», сувенірного куманця «Верховина» (іл. 36). Складність центричної композиції поєднано з чіткістю геометрично-рослинних мотивів та монохромністю вохристо-коричневої гами. Пластику об'ємної форми підкреслює оперізувальна тонка стрічка традиційного орнаменту з імітацією художнього різьблення.

Іл. 35. – Кавовий сервіз форма «Медобори». Автор форми В. Горолюк, автор малюнка «Мелодії Карпат» Л. Костенко.

Іл. 36. – Куманець «Верховина». Автор форми В. Горолюк, автор малюнка Л. Костенко.

Малюнок деколів «Народний узор» П. Тарасенка підкреслює архітектуру чайного сервізу «Ранок» вертикальними стрічками орнаменту. Ритмічні ряди стилізованих декоративних квітів із додатковим декором золотих вкраплень вписуються у проміжки контррельєфних заглиблень форми (див. іл. 11).

Композиції деколів, які застосовувала М. Терещук, нагадують народні орнаментальні мотиви. Автор komponувала рисунок орнаментальною лінією, що проходила по основній частині порожнистих виробів та була доповнена тонкою стрічкою узору під вінцями. Геометричний малюнок деколів «Прикарпаття» для сервізу «Медобори» створено у вигляді вишиванки, виконаної у чотирьох кольорах – червоному, чорному, коричневому та жовтому. Мотив «ромб» доповнено розеткою в центрі кожного модуля орнаменту. Як відомо, мотив «розетка» у вигляді розкритої квітки має широке застосування в народному мистецтві. Таке ж саме звернення до мотивів народної вишивки зі скісним трактуванням чорно-червоного зображення бачимо на малюнку М. Терещук «Вишиванка» (іл. 37), яким вона прикрасила сервіз «Ромашка». Кольорова гама та композиційні прийоми оздоблення зі щільним заповненням тла характерні для борщівської вишивки.

Іл. 37. – Чайний сервіз і чайно-столовий набір форма «Ромашка».

Автори форми В. Спиця, Д. Павлусик.

Автор малюнка 821 «Вишиванка» М. Терещук.

Комплектують із 15, 27, 29 і 40 предметів.

Компонування мотиву «букет» із певного виду квітів відображають і відповідні назви деколів: «Магнолія» та «Мигдаль» О. Томків, «Фіалка» О. Вінник, «Лісові квіти» і «В'юнок» Л. Ткачук. Типовими мотивами й елементами даного декору є гілка або букет квітів із стеблом та листками. Центральний мотив зображення на крупніні перегукується зі зменшеним та спрощеним – на чашках, покришках, бортиках тарілок.

Узор «Гірлянда» О. Томків, «Подарунковий» Л. Костенко базується на композиції, в якій щільне компонування квітів утворює напівкруглу дугу, що немов звисає, як своєрідна гірлянда. Мотив доповнюється сітчастий декор, що органічно завершує композицію. Використання рослинних мотивів гірлянд квітів у малюнка «Подарунковий» у поєднанні з люстрами, відводкою золотом та підмальовком надає пишності та декоративної виразності оздобленню сувенірного комплекту самовара з чайником для заварювання (іл. 38).

Тематичні композиції, скомпоновані в овал-«медальйон», виготовляла М. Терещук. Тематика її робіт охоплює зображення природних і архітектурних краєвидів Тернополя «Тернопільські краєвиди», фольклорні мотиви «Мальовнича Україна». Для різних модулів комплектації сервізів художниця використовувала щоразу інші сюжети, об'єднані спільною тематикою. У композиції медальйон увиразнювали тільки люстри, що покривали всю поверхню виробу, залишаючи овальний простір для центрального зображення (іл. 39).

*Іл. 38. – Самовар із заварним чайником.
Автори форми В. Спиця, В. Горолюк.
Автор малюнка «Подарунковий» Л. Костенко.*

*Іл. 39. – Столовий набір форма «Галичанка».
Автори форми В. Спиця, Д. Павлусик,
автор малюнка «Вишиванка» М. Терещук.*

Техніку нанесення готового малюнка на виріб способом трафарету часто поєднували із технікою аерографії (покриття пульверизатором); найвідомішим прикладом стало оздоблення «Білі горошини» П. Тарасенка для чайного сервізу «Трембіта», в якому основну частину виробу було покрито червоною фарбою за допомогою аерографа, а місця у формі кругів, де був трафарет, залишалися білими (іл. 40).

Штaмп-мaлюнок наносили на виріб за допомогою гумової печатки. Також цією технікою користувалися для декорування виробів, зовнішня поверхня котрих була покрита надглазурною фарбою кобальтом, нанесеною аерографом. Після випалу золоту фарбу накладали на виріб штампом та здійснювали додатковий випал. Вдалим поєднанням кількох технік було декорування кавового набору «Тет- а-тет» малюнком «Голуба мрія» М. Терещук (див. іл. 14).

Іл. 40. – Сервіз чайний форма «Трембіта».
Автори форми В. Спиця, В. Горолюк.
Автор малюнка П. Тарасенко. Поч. 1980-х рр.

Техніка *шовкографії* – безпосередній передрук малюнка на виріб через шовковий трафарет. Щільну сітчасту тканину проклеюють спеціальним лаком, а потім на просвіт протикають отвори і на глазуровану поверхню методом накладання шпателем наносять фарбу. Далі фарбу прокатують валиком. Даний вид оздоблення розробили на заводі власними силами. Метод шовкографії був низькотехнологічним, вимагав від малюнка простих широких ліній, спрощеної форми виробу, тому використовували його переважно для оздоблення окремих простих виробів, зокрема чашок, де площина нанесення малюнка не мала рельєфу. Трафарет мав велику сітку, а фарба була дещо грубшого помолу. Оздоблення переважало одно- чи двоколірне. Цим методом було оздоблено деякі вироби, переважно чашки та горнятка «Білочка», «Пісня» (іл. 41) та інші художниці М. Терещук. Малюнки містили висвітлення сюжетів на рослинну, казкову тематику.

***Іл. 41. – Горнятка. Автор форми В. Горолюк.
Автор малюнків «Пісня», «Білочка» М. Терещук.***

Для збагачення художньої виразності виробів майстри-керамісти намагалися максимально використовувати технічні можливості моделювання, розширювати асортимент виробів та оздоблювальних технік. Масове виробництво, дещо низьке технічне забезпечення та особливості, пов'язані із властивостями керамічних фарб (різна температура випалу для різних фарб, крупнофракційність), зумовлювали певні обмеження в роботі митців.

3. ХУДОЖНЯ МОВА ТВОРІВ ПРОФЕСІЙНИХ МИТЦІВ КЕРАМІКИ

Наприкінці ХХ століття велику роль у розвитку українського мистецтва відігравала творчість митців професійного декоративного мистецтва, яка сягала свої корінням у глибокі пласти вітчизняної культури. Національні традиції та їх трансформація, породжена високою мистецько-духовною культурою художників виливалася у виразні пластично-колеритні твори. Багатогранність та варіативність формотворення творів декоративного мистецтва, призначених для архітектурного простору, розв'язували духовно-культурну проблематику часу.

У 1970-х роках на території Тернопільщини розпочався активний розвиток декоративного мистецтва професійної кераміки, для якої характерне розмаїття форм та декору, що базувалося на традиціях народного мистецтва. Фактором, який вирішальним чином вплинув на формування нового, поглибленого осмислення мистецької спадщини в цій галузі, стала активізація творчої діяльності випускників Львівського державного інституту прикладного і декоративного мистецтва, які становили потужну когорту професійних художників, налаштованих на реалізацію виплеканих у вищі задумів, творчих планів та намірів. Львівська кераміка відома далеко за межами свого регіону завдяки унікальним творам станкового характеру та композиціям оздоблення архітектурно-просторового середовища. Художні засоби вираження школи базовані на класичних прийомах формотворення, пошуках нових технологій та синтезі художніх засобів, властивих кераміці та іншим видам мистецтва [9, с. 14–15]. У створенні мистецького твору важливим є декоративний ефект, який характерний різноманітним технікам розпису та оригінальним стильовим рішенням. За художньою спрямованістю мистецтво кераміки Тернопілля, як і всього українського мистецтва, розвивалося у сфері традиційного народного мистецтва, «глибокого проникнення в його образно-естетичну систему, принципи композиційної побудови» [34, с. 91–92].

Важливе значення у творчості керамістів мав той факт, що в 1964 р. було відкрито Тернопільський фарфоровий завод. Фарфорова маса та шамот були найпоширенішими матеріалами, з якими працювали професійні керамісти. Характеристики маси потребували спеціальної

механізованої підготовки та випалу у високотемпературних печах. Тернопільський фарфоровий завод забезпечував ці умови роботи професійних художників. Хоч більшість керамістів працювала на Тернопільському художньо-виробничому комбінаті, матеріально-технічні питання вирішували на заводі не лише ті художники, які там трудилися. Дозвіл на випалювання виробів у печах мали митці, що отримували замовлення через Художній фонд або Спілку художників. Тому 1992 рік став переломним для більшості художників, коли припинилися замовлення, що надходили через художньо-виробничий комбінат. У цей час деякі митці створювали невеликі кооперативи, працювали групами чи осібно. Художники В. Колісник, Є. Овчарик та М. Боярко, які працювали разом, мали майстерню на Тернопільському фарфоровому заводі. Деякі керамісти під час виготовлення робіт також користувалися ресурсами і технічними можливостями заводу.

Наприкінці 1960-х – на початку 1970-х рр. до Тернополя прибули випускники відділення кераміки Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва Іван Козлик (1934 р. н.), Василь Садовник (1934 р. н.), Віталій Колісник (1939 р. н.). Трохи пізніше – Володимир Мельник (1938 р. н.), Ярослав Голець (1941 р. н.), Євген Овчарик (1958 р. н.), Микола Боярко (1958 р. н.), Іван Петруняк (1954 р. н.), Ольга Рибун (1952 р. н.), Богдан Чернецький (1956 р. н.). Із цими іменами були пов'язані зародження професійної художньої кераміки 1970-х років та справжній вибух із творчими виставками, диспуатами й атмосферою духовності та спільного бачення художнього життя краю в 1980-х роках.

Публікації про митців-керамістів Західного Поділля у місцевій пресі часто носили публіцистичний характер, вони описували творчий та життєвий шлях окремих художників. Заснування Тернопільської обласної організації Спілки художників України 20 грудня 1983 р., ініціатором створення та першим головою якої став відомий графік Євген Удін, посприяло активізації духовного і творчого життя краю. Періодично відбувалися зональні та обласні виставки художників Тернополя, митці брали активну участь у міських і регіональних виставках, а також у виставках республіканського та міжнародного рівнів у інших містах [30]. До виставок випускали каталоги, в яких публікували світліни творів, у тому числі керамістів, та коментарі до них мистецтвознавців І. Ґерети [37], Т. Удіної [7]. Однак стислі відгуки стосувалися тільки виставкових робіт.

Творчі роботи художників-керамістів охоплювали широкий спектр діяльності: настінна декоративна кераміка, об'ємно-просторова кераміка, вази, пластика малих форм, живописні роботи на фарфорі тощо.

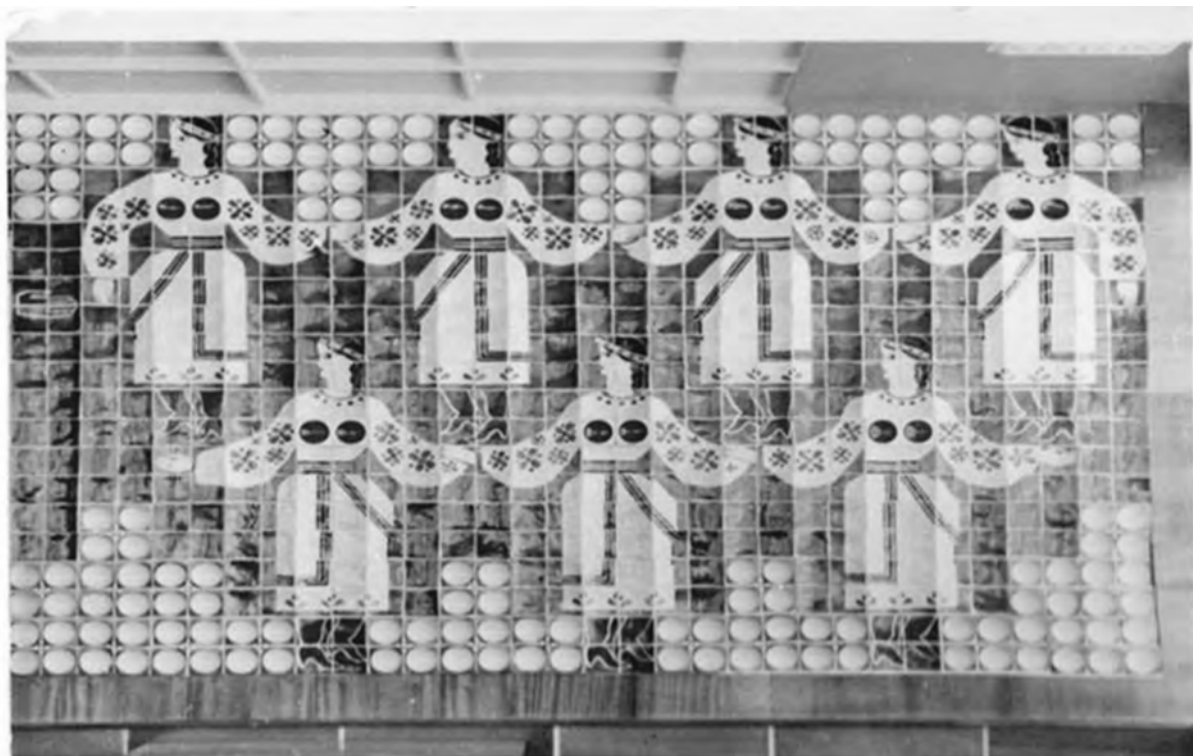
Художники шукали найвиразніші засоби оздоблення інтер'єрів громадських споруд різноманітними видами декоративного та монументально-декоративного мистецтва: текстиль, художнє скло, метал, дерево. Уведення творів художньої кераміки в оздоблення громадських інтер'єрів було характерною ознакою 1970–1980-х рр. Архітектурна кераміка та керамічні твори для житлового інтер'єру відіграють провідну роль у створенні емоційної виразності просторового середовища [19, с. 70–72]. Пошуки митців монументально-декоративного мистецтва відповідали соціальним вимогам часу. Художні образи композицій – від декоративно-зображальних до асоціативно-метафоричних.

У час активної розбудови міста (1970–1980-ті рр.) відкривали чимало нових громадських закладів – дитячих садків, бібліотек, кафе, кінотеатрів, будинків культури тощо, які потребували новітніх підходів у вирішенні декоративно-архітектурного оздоблення. Молоді керамісти взялися за вирішення просторових композицій багатьох інтер'єрів із керамічних матеріалів. Основне завдання художників цього періоду — інтенсивна робота над комплексним створенням середовища в синтезі у архітектурою [19, с. 8]. Таке поєднання давало змогу організувати простір у єдиному пластичному та колористичному вирішенні. Виконання творів для архітектурного середовища у співпраці всіх членів колективу потребувало узгодженості, з урахуванням вирішення «головної ідеї організації середовища, чіткої, логічної системи його побудови, якій підпорядкована діяльність кожного митця», що є запорукою високого рівня роботи [9, с. 153].

У роботах керамістів простежується відчуття особливостей матеріалу та його естетичне призначення. Як уже зазначено, над створенням інтер'єру художники часто працювали разом. Зразком першої колективної співпраці була творчість художників В. Колісника, І. Козлика, В. Садовника, які в середині 1980-х рр. створили інтер'єр ресторану «Калина» (іл. 42).

З різних причин цей колектив розпався й утворився новий – В. Колісник, Є. Овчарик, М. Боярко. На рахунку цих митців більшість

робіт, що прикрашають інтер'єри міста та області. Художники-керамісти працювали разом понад десять років, створюючи з фарфорової маси комплексне оздоблення приміщень, часто поєднуючи в різних варіаціях настінну декоративну кераміку (тарелі, плакетки, пласти), архітектурні панно, настінні фонтани з багатомодульними вазами на підлогу, об'ємно-просторовими решітками тощо.

*Іл. 42. – Козлик І., Колісник В., Садовник В.
Тематичне панно-триптих «Весілля» (фрагмент).
Кін. 1970-х рр., м. Тернопіль,
ресторан «Калина» (нині вже нема).*

Зразками такого підходу згаданих митців можна назвати зал урочистих подій Тернопільського РАГСу, фойє Тернопільського фарфорового заводу. Разом та осібно створюються інтер'єри готелю «Тернопіль» (В. Колісник), Палацу культури «Текстильник» (Я. Голець, І. Петруняк), низки дитячих садків. Над створенням багатьох об'єктів співпрацювали Л. Ткачук та О. Мельничук (ресторан «Монте Карло»); І. Петруняк, Б. Чернецький, О. Рибун (фойє академічного обласного театру актора і ляльки) (іл. 43). Художники намагалися комплексно, в ансамблі, підходити до організації простору в інтер'єрі. Засоби для створення загального вирішення використовували різноманітні.

***Іл. 43. – І. Петруняк. Фонтан «Морський».
Фойє Тернопільського академічного обласного театру
актора і ляльки. 1984 р.***

Важливе місце у професійному мистецтві зайняли індивідуальні творчі роботи, які не були «прив'язані» до певного інтер'єру. Чимало станкових творів виготовляли як за творчою ініціативою майстра, так і на замовлення. Розуміння народних традицій та їх переосмислення вилились у пошуки індивідуальних особливостей пластичної мови кераміки. Водночас мистецтво керамічних виробів вирізняється оригінальними образно-пластичними вирішеннями, які стають основним критерієм у творах професійного митця.

Творчі роботи керамістів регулярно експонують на багатьох виставках, зокрема на Зональній виставці молодих художників Тернопільської, Рівненської, Львівської, Івано-Франківської і Закарпатської областей «Молоді голоси» в 1985 р. [20], виставці творів молодих художників Тернополя в 1986 р. [7] тощо.

Фото з роботами молодих керамістів друкують у відомих виданнях, зокрема, у журналі «Образотворче мистецтво» за 1990 р. на першій сторінці обкладинки опубліковано роботу Є. Овчарика «Тернистий шлях» [38] (іл. 44). Також чудову декоративну композицію «Золотий вік» створив художник у 1987 р., вона була експонована у Сімферополі на Першій республіканській виставці художньої кераміки.

У виданні «Декоративно-прикладное искусство Украинской ССР» за 1986р. надруковано фото декоративного тареля В. Колісника «Маки» [10, с. 163] (іл. 45). Форма великої вази «Рим», яку виконав Є. Овчарик у

співавторстві з М. Боярком нагадує античну амфору овоїдної форми з високою шийкою, вушками з протягнутими в них кільцями та завуженою нижньою частиною з декоративною базою, подібною на фрагмент капітелі. Розпис художник виконав самостійно у властивому для нього абстрактному стилі, який у різних варіантах має певну колористичну гаму. Кераміст органічно поєднує пластику і колір та експериментує з формою. А свої роботи називає живописом на фарфорі (іл. 46).

Іл. 44. – Овчарик Є. Декоративні форми «Тернистий шлях». 1989 р.

Іл. 45. – Колісник В. Декоративне блюдо «Маки». 1986 р.

Скульптурне зображення жінки-берегині з піднятими руками та щедро декороване квітковими мотивами в експозиції Тернопільського обласного краєзнавчого музею у відділі продукції ТФЗ, є уособленням ніжної та водночас стійкої порцеляни. М'яка пластика подачі скульптури в біло-блакитно-рожевій гамі підкреслена червоною аркою – символом вогню як необхідним атрибутом міцності кераміки. Концепція авторської ідеї з індивідуальним способом подачі матеріалу віддзеркалює поетико-сакральне мислення В. Колісника [4] (іл. 47).

Пошуки художників-керамістів виливалися у створення ексклюзивних робіт, у яких пластичність форми, вільне формотворення зазвичай поєднувалися з динамічними рухами, цікавими ракурсами, складною колористичною гамою. У станкових роботах спостерігається пошук нових, нетрадиційних технологій кераміці, що стає однією зі складових віднайдення різних засобів самовираження художників-керамістів. Митці працюють із

технологічними підвидами кераміки: фарфоровою, шамотною, кам'яною масами, гончарною глиною. При цьому підходи до оздоблення також різноманітні – підглазурний і надглазурний розписи, емалі, свинцеві глазури, солі, ангоби.

*Іл. 46. – Є. Овчарик, М. Боярко.
Ваза «Рим».*

*Іл. 47. – В. Колісник. Скульптура
«Мистецтво, народжене вогнем».
ТОКМ, експозиція.*

Основою формування пластичної системи творів художників 1970 – 1980-х рр. залишаються народна традиція та фольклор, що в кераміці вилилось у майстерний пошук новаторства разом зі збереженням і розвитком народного мистецтва. Яскравим прикладом креативних пошуків і водночас дотримання традиційності стала творчість В. Колісника: декоративний настінний рельєф «Гуцул та гуцулка» (іл. 48), комплекти ваз (іл. 49), у яких національні мотиви втілено в оригінальному образно-пластичному вирішенні. Зокрема, у настінному рельєфі «Гуцул та гуцулка» автор створює погрудні образи молодої пари, komponуючи їх у вертикальну композицію, а не поруч, як зображали традиційно. Циліндричні форми комплекту ваз виразні за рахунок декорованих рельєфом вушок та оздобленню у традиціях українського декоративного розпису.

Іл. 48. – В. Колісник. «Гуцул та гуцулка». 1980-ті рр.

Іл. 49. – В. Колісник. Комплект ваз. 1980-ті рр.

Поряд із цим художник В. Колісник створює чимало «модних» виробів на замовлення, зокрема багатомодульних і амфороподібних ваз (іл. 50), декоративних блюд і пластів, оздоблених рослинним (іл. 51), орнітоморфним рельєфом або розписаних часто із зображенням портретів. Усі ці роботи пройнято особливим ліризмом, притаманним В. Коліснику. Він був одним з найвідоміших декоративістів краю. Фактурне та колористичне оздоблення надавало експериментальним формам закінченого вигляду. Кераміст займався скульптурою, художньою керамікою й монументально-декоративним оформленням інтер'єрів громадських будинків, створював мальовничі пейзажі та портрети. Його викладачами були відомі митці М. Гладкий, Д. Кривавич [20].

На той час у творчості художників посилюється інтерес до зображення архітектури міста, метаморфоз природних мотивів і традицій народного мистецтва.

Над створенням станкових робіт настінної декоративної кераміки активно працює Є. Овчарик. Роботи художника побудовано на філігранному розписі по керамічній плитці. Тональна «розтяжка» у поєднанні з лісируванням нагадує техніку акварелі. Прозорість і глибина кольорів даної техніки максимально відтворюють задуми художника. При детальному розгляді бачимо ніжні та плавні переходи барв, що не передбачають пастозності мазка. Композиції надглазурного розпису абстрактного характеру, а також зображення архітектури міста, знаків зодіаку та космогонічні теми (іл. 52) стали візиткою художника.

*Іл. 50. – В. Колісник.
Декоративна ваза.
1980-ті рр.*

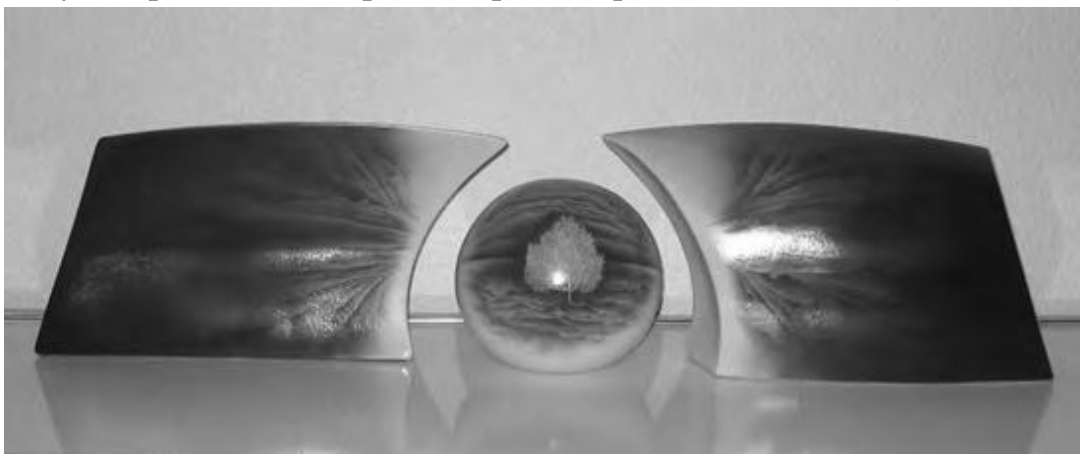

*Іл. 51. – Колісник В. Декоративне блюдо
«Квіти». 1985 р.*

*Іл. 52. – Овчарик Є. Настінні панно «Знаки зодіаку». Поч. 1990-х рр.
Колишнє фойє Тернопільського РАГСу.*

Філософське переосмислення, креативність найвиразніше спостерігається в роботах Є. Овчарика, який виготовляв твори станкового характеру, що відповідали вимогам часу. В цього кераміста формотворчі тенденції проявляються інтересом до архітектонічних пошуків та «геометризмом» об'ємно-просторової кераміки, в яких автор відходить від утилітарності. Індивідуальність та оригінальний підхід до матеріалу, з одного боку, та колористичні абстракції – з другого, стали основними критеріями у творчості майстра. Складна гама колористичних співвідношень та змістове наповнення філософськи трактованих творів наближують роботи майстра до образотворчого мистецтва (іл. 52; іл. 53).

Іл. 53. – Є. Овчарик. Декоративні настільні форми «Галактика». 1989 р.

Іл. 54. – Є. Овчарик. Декоративні форми «Тернопіль».

Актуальні теми знайшли своє місце у творчості Ольги Рибун за 1983 рік. Учениця Зіновія Флінти (відомого художника-кераміста, живописця, графіка), наслідуючи наставника, у своїх творах звертається до зображення архітектурних пам'яток Тернополя. Однак її індивідуальність проявляється у лаконічній завершеності робіт: декоративні блюда з фарфору «Весна в Тернополі», «Дощ у місті»; пласти з кам'яної маси «Рідна земля», «Тернопіль»; декоративні ємності з кам'яної маси «Силуети старого міста», «Сутінки в Карпатах», «Народна мелодія» відображають образне мислення художниці. Стриману кольорову гаму робіт (зеленкаво-охристу) архітектури міста протиставлено виразним композиційним прийомам побудови твору, зокрема ракурсами зображуваного об'єкта – поглядом зверху, знизу тощо [7].

До керамічних виробів Б. Чернецького, створених упродовж 1981–1985 рр., належать пластичні композиції з фарфору, шамоту на теми пір року, а також декоративні пласти зі шамоту «Старий Тернопіль», теракоти «Майстерня художника», вази з кам'яної маси «Весняні квіти», «Гладіолуси», «Настрій». Пластика виробів і фактура матеріалу є доміантними в роботах художника, які доповнює м'якими кольоровими градаціями нанесених фарб зі виразними акцентами асоціативних плям. У формотворенні Б. Чернецький передає динаміку, водночас досягаючи цілісного естетичного резонансу [7].

Любов Костенко, крім роботи над оздобленням фарфорового посуду, виготовляла фарфорові штофи і пляшки, у декоруванні яких інтерпретувала фольклорні та природні мотиви. У концепції формотворення декоративного посуду простежуються гармонійні співвідношення пропорцій зі стійкістю та конструктивністю побудови. Концентрація основних об'ємів, на яких базується декор, характерна кулястими, овальними формами та розміщена на різній висоті посудин, що загалом справляє враження рівноваги й цілісності композиції з кількох посудин. Роботи Л. Костенко було експоновано на багатьох виставках різних рівнів [7; 20].

Наприкінці 1980-х р. кераміка наблизилася до образотворчого мистецтва і тим самим вписала себе в ряд загальних пластичних мистецтв. Але цей час приніс свою специфіку в розвиток кераміки краю. Актуальність керамічного мистецтва знизилася разом із матеріальними й технічними можливостями художників і замовників. Водночас

професійне мистецтво шукало нових шляхів розвитку. Мистецтво втрачає принцип утилітарності, разом із тим набуваючи суто декоративних рис, формується нове поняття унікальності твору мистецтва, яке, розвиваючи сміливі та суперечливі тенденції, не підлягало тиражуванню [34, с. 189–190, с. 217]. Виразність композицій за рахунок новаторських підходів до формотворення, технології виготовлення та нових засобів емоційного вираження створювали цілісний художній образ, що ставав домінантою інтер'єру. Змістовно наповнені, образно–пластичні твори вирізняються складністю колориту.

Художники Тернополя, як і всієї України, у другій половині 1990-х рр. дедалі частіше звертаються до релігійних тем. Керамічні ікони В. Колісника, Є. Овчарика, М. Боярка насичено новими образно-пластичними підходами. Релігійний характер станкового живопису сповнений передусім естетичної функції та суб'єктивного світосприйняття художниками даної теми.

Отже, характерною рисою професійної кераміки останніх десятиліть ХХ ст. стало розмаїття форм і декору, що базувалося на традиціях народного мистецтва та було початком формування нового трактування окреслених тем, процесу переосмислення мистецьких процесів в Україні та світі.

Професійна кераміка тернопільських митців розвивалася в багатстві родів, типологічних груп та технічних підвидів. Поєднання декоративного та образотворчого мистецтва породило нові способи образотворення, що відійшли від утилітарності та розкрили творчі можливості й різноплановість у керамічних творах останнього десятиліття ХХ ст.

4. КЕРАМІЧНІ ТВОРИ ДЛЯ ЖИТЛОВОГО ІНТЕР'ЄРУ

Одним із провідних напрямків діяльності художників-керамістів стало створення керамічних виробів для оздоблення житла, покликаних максимально задовольнити попит покупців, які могли б вибрати річ за своїми естетичними смаками та потребами щодо матеріалу, форми, колориту. Виготовлення таких виробів відбувалося у двох основних руслах: виконання авторських творів станкового характеру та продукування творів серійного виробництва.

Рід художньої кераміки для оздоблення житла поділяємо на такі типологічні групи: настінна декоративна кераміка, об'ємно-просторова кераміка, вази, декоративні посудини, буди, кахлі, світильники, культові та обрядові предмети і мала скульптура (табл. 2).

Декор пластів і тарілок-дисків В. Колісника має фітоморфні та орнітоморфні мотиви і вирізняється різними підходами у пластичному вирішенні. Багато виробів мають центричну композицію, збагачену за рахунок рельєфу. У композиційних схемах більшості робіт В. Колісника бачимо динаміку, яка виявляється у поєднанні різних за величиною рельєфних складових та композиційній побудові. Майстер експериментує з тлом, яке буває контрастним або м'яко доповнює сюжет. Вражає нескінченна фантазія та витонченість, з якою кераміст створює рельєфні реалістичні та стилізовані квіти. Колористична гама відповідає задуму художника – від задування аерографом до філігранного розпису деталей (іл. 55). Зображення птахів витончено-ліричне, часто доповнюється рослинними динамічними елементами (іл. 56).

Іл. 55. – В. Колісник. Декоративне блюдо «Букет».

Іл. 56. – В. Колісник. Декоративне блюдо «Птах».

Таблиця 2.

Типологія кераміки для житлового інтер'єру професійних майстрів

Вид	Кераміка	
Рід	Кераміка для житлового інтер'єру	
Технічний підвид	Фарфор, теракота, майоліка, шамот, кам'яна маса	
Типологічна група	Настінна декоративна кераміка	Об'ємно-просторова кераміка
Типологічна підгрупа	Декоративні тарелі, медалі, плакетки	Декоративний живопис
Тип	Скевоморфні, антропоморфні, зооморфні	Реалістичний, абстрактний
	Скевоморфні	Скевоморфні
	Абстрактні, геометричні	Абстрактні, геометричні
	Декоративні, для живих	Декоративні, для живих
	Виповнювальні, пояскові, карнизні, увінчувальні	Виповнювальні, пояскові, карнизні, увінчувальні
	На одну свічку, на три свічки	На одну свічку, на три свічки
	Антропоморфні	Антропоморфні
	Зооморфні, фітоморфні, антропоморфні	Зооморфні, фітоморфні, антропоморфні
	Антропоморфні	Антропоморфні
	Антропоморфні, зооморфні	Антропоморфні, зооморфні
	Декоративні настільні форми	Декоративні настільні форми
	Для підлоги, настільні	Для підлоги, настільні
	Плиткові	Плиткові
	Свічники	Свічники
	Ікони	Ікони
	Писанки	Писанки
	Скульптура	Скульптура
	Фігурки, фігурні композиції	Фігурки, фігурні композиції
	Мала скульптура	Мала скульптура
	Культова та обрядова	Культова та обрядова
	Світильники	Світильники
	Вази,	Вази,
	Кахлі	Кахлі
	Світильники	Світильники
	Культова та обрядова	Культова та обрядова
	Мала скульптура	Мала скульптура

Дещо відмінними у пластичному вирішенні є роботи Ольги Рибун. Індивідуальність її творів проявляється в узагальненні форм та ретельній завершеності робіт. Декоративні фарфорові пласти художниці об'єднані темою визначних архітектурних пам'яток м. Тернополя. Прямокутні, дещо ввігнуті до середини керамічні пласти мають невисокий рельєф реалістично трактованих архітектурних споруд. Зображення характерне надглазурним та підглазурним розписом емалями і солями. На противагу іншим керамістам О. Рибун дуже стримано використовує декор, акцентуючи увагу лише на архітектурі. Для збагачення візуального сприйняття художниця застосовує лінійну та повітряну перспективи (іл. 57; іл. 58).

*Іл. 57. – О. Рибун. Декоративна
плакетка «Домініканський
костел». 1984 р.*

*Іл. 58. – О. Рибун. Декоративна
плакетка «Надставна церква».
1984 р.*

Фітоморфні мотиви на пластах художниці «Де горів хліб» наповнено позитивними емоціями від мирного буяння різнотрав'я та хлібів. Багатозначність обраної теми підсилює назва твору, де домінантою ідеєю виступає утвердження миру на колись понівеченій землі. Поєднання колористичного, графічного та рельєфного прийомів оздоблення надають роботам гармонійного звучання (іл. 59).

*Іл. 59. – О. Рибун. Декоративний пласт
«Де горів хліб». 1994 р.*

*Іл. 60. – О. Рибун. Декоративний
таріль «Доц у місті».*

Тарілка зі шамоту О. Рибун «Весна Тернополя» також вирізняється цікавим композиційним прийомом – рельєфне зображення архітектури скомпоновано по колу бортика блюда, а дзеркало дна залишається незаповненим. Форму архітектурних елементів частково порушує перспектива, і створюється враження, що художниця спостерігала за архітектурними об'єктами зверху [7]. Подібним прийомом відзначена і композиція декоративного тареля «Дощ у місті». Фрагмент вулиці зображений немов споглядаючи згори, а парасолі перехожих надають динаміки і вносять «життя» в архітектуру міста (іл. 60).

До теми «архітектура міста» належать керамічний пласт Є. Овчарика. У цьому творі митець застосовує надглазурний розпис по керамічній плитці в охристо-синій гамі. Вміле використання колористики та обрамлення додатковими рельєфними пластинами рослинного характеру підтверджує статус міста, в якому багато зелених насаджень. Нагромадження на площині багатьох архітектурних пам'яток не створює враження хаотичності. Основу композиції художник вибудовує з трьох вітрильників на передньому плані, які нагадують, що окрасою м. Тернополя є озеро. (іл. 61).

*Іл. 61. – Є. Овчарик.
Декоративний пласт «Тернопіль».
Середина. 1990-х рр.*

*Іл. 62. – Є. Овчарик.
Герб м. Тернополя. 1990 р.
Зал урочистих подій Тернопільського
РАГСу.*

Художник Євген Овчарик звертався також до геральдичної тематики. Він займався відтворенням герба м. Тернополя (автор М. Харитонович). Дана робота, виконана з фарфору, посідає почесне місце в залі урочистих подій Тернопільського РАГСу. Композиція охоплює щит, на якому лаконічно трактовано рельєфні зображення Тернопільського замку, під яким – скомпоновані півмісяць та шестипроменева зірка «Леліва». Лаконізм проявляється й у кольоровій палітрі – лише люстри та полива (іл. 62).

Євген Овчарик, окрім окремих керамічних пластів, створював диптихи та триптихи живописних робіт настінної декоративної кераміки, виконаних у техніці змішування кольорових пігментів із фарфоровою масою. Ця техніка перегукується зі живописом всесвітньо відомого художника з Тернопілля Івана Марчука, яку сам автор називає «пльонтанізмом». Роботи автора немов створені з плетива кольорових ниток. Живопис на фарфорі, виконаний в авторській техніці Є. Овчарика, шляхом окремого змішування фарфорових мас і поступового виливання їх у певній послідовності у форму, також нагадує плетиво кольорових ниток [25]. Автор часто звертається до зображення, об'єднаного в диптихи або триптихи, які характерні складним поєднанням кольорів і вражають колористичним багатством й асоціативним сприйняттям, а композиція – динамічністю (іл. 63; іл. 64; іл. 65).

Іл. 63. – Є. Овчарик. Пано «Літо».

Іл. 64. – Є. Овчарик. Панно «Далеко».

Іл. 65. – Є. Овчарик. Панно «Протистояння».

Традиції народної творчості в поєднанні з процесом нового художнього світобачення спостерігаються в *декоративних посудинах, пластах, вазах*, художників середини 1980-х років. Ці роботи мали як ужитковий, так і виставковий характер і були позначені рисами індивідуальності. Художники не копіювали й не переспівували традицію у звичному руслі, а наповнювали її змістом власного сприйняття. Крім виробів із теракоти, фарфору й шамоту, митці виготовляли твори з кам'яної маси, яка становить ще один підвид матеріалу для виготовлення керамічних виробів.

Органічне відчуття матеріалу проявляється в декоративних пластах, вазочках та композиціях Б. Чернецького, відлитих з фарфору і кам'яної маси. Художник створював динамічні скульптурні композиції, в яких бачимо образно-емоційний зміст подачі пластичних форм природи (іл. 66; іл. 67). Невеликі за розміром вази «Метаморфози» є асоціативно-метафоричними. У роботах автора відчуваються пошуки формотворчої виразності та ліричне сприйняття природи в декорі [7].

*Іл. 66. – Б. Чернецький.
Декоративна форма «Віхола».
1985 р.*

*Іл. 67. – Б. Чернецький. Декоративна
посудина «Викрадення Європи».
1985 р.*

Художники В. Колісник та Є. Овчарик, окрім згаданих виробів, виготовляли багатомодульні вази з фарфору на підлогу. Значної популярності такі вази набули у Львові у другій половині ХХ ст. [8, с. 150], що позначилося на творчості випускників Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва. Вони поєднували високі циліндричні модулі зі широкими та низькими. Вінця ваз закінчуються декором. Художньої виразності виробам надають наліпний фітоморфний декор та декоративні глазурі. Художники зверталися до створення багатомодульних ваз і таких, які нагадують античні силуети амфор, кратерів, ваз овоїдної форми (іл. 68).

*Іл. 68. – В. Колісник, Є. Овчарик. Комплект багатомодульних ваз. Тернопіль.
Музичний зал дитячого садка № 21. 1991 р.*

Якщо подумки повернутися до радянських часів, то слід зазначити, що намагання художників досягти естетичного вигляду виробів із зображенням радянської символіки та портретів вождів поєднувалися з використанням орнаментальних композицій українського декоративного розпису. Вимоги часу диктували художникам звернення до засад соцреалізму, що найбільше проявилось у декоруванні великих ваз і тарелей. Такий прийом широко застосовували в інших видах декоративно-прикладного мистецтва, зокрема у вишивці, текстилі, художній обробці дерева. У пострадянський період зображення на декоративних вазах змінилися. Проте пафосні зображення впливових ювілярів тривали до середини 1990-х років.

Із часом форма і техніка декорування декоративних ваз змінилися. На другий план відійшли високі багатомодульні вази на підлогу з багатим рельєфним оздобленням. Є. Овчарик почав створювати нові форми ваз, образне трактування яких базувалося на основі геометричних форм. Художник не відмовлявся від поєднання великих і малих модулів, однак їх кількість зменшилася. Розміщення виробів у інтер'єрі потребувало підставки, і дедалі частіше вази стають настільними. Основою оздоблення став абстрактний розпис на поверхні виробу, що в поєднанні з відводкою, орнаментом та символічними атрибутами надавало виробам виразної індивідуальності (іл. 69).

Іл. 69. – Є. Овчарик. Багатомодульні вази. Останні виробы, які були виготовлені на ТФЗ. 2004 р.

Для художників Західного Поділля характерним є виготовлення *об'ємно-просторових композицій*. Об'ємно-просторова кераміка вирізняється різноманітністю форм. Інтерес до геометричних форм проявив у творчості Є. Овчарика на рубежі 1980–1990-х років. Його об'ємно-просторові композиції охоплюють парні симетричні геометричні форми, триптихи, які він покриває надглазурним абстрактним розписом. У декоративних настільних виробах надглазурного абстрактного розпису автора бачимо твори з парних симетричних композицій, триптихів тощо. Об'ємні декоративні композиції, настільні та для підлоги, в Є. Овчарика наближені до геометричних форм, рідше абстрактних, однак спільні за способом декорування надглазурним розписом. Композиції мають слабковиражений об'ємний характер і декоровані на лицьовій частині виробу (див. іл. 52, 53). Як зазначали Т. В. Кара-Васильєва і З. А. Чегусова, «новаторське формотворення, взаємодія з простором, звернення до найновіших технологій, посилення особистісного начала у творчості – це характерні тенденції, що спостерігаються в декоративному мистецтві цього періоду» [34, с. 191].

До функціональної групи *культових та обрядових* виробів належать фарфорові ікони. У творах В. Колісника, Є. Овчарика бачимо рельєфні іконографічні образи Ісуса Христа Пантократора (іл. 70) та Богородиці Одигітрії (іл. 71). У роботах В. Колісника поєднання білого зображення образу святих із золотим тлом та золотими акцентами на одязі надають образам чистоти, святості та урочистості. Підсилюють художнє завершення образів рельєфні фарфорові рами. Художники зберігають свою духовність і знаходять нові форми, які виражають грані їх світобачення.

Звернення до сакральної теми, іконографії образів святих стало провідною темою робіт Є. Овчарика. У доробку художника є ікони, виготовлені за інноваційною технологією майстра, інтерпретовані в гамі споріднених кольорів та складному фактурному вирішенні [6, с. 154-164].

Святині двох найбільших духовних центрів Тернопільської області – ікони Зарваницької Божої Матері та Почаївської Божої Матері – автор відтворює згідно з оригіналами, однак інтерпретує в певному колористичному і фактурному вирішенні, що збагачує візуальне сприйняття творів. Технологічно роботи виготовлено у згадуваній техніці «кольорових вкраплень». Рельєфний образ Зарваницької Божої Матері з повернутими до людей долонями Матері та Сина виконано в теплих кольорах охристо-червоної гами (іл. 72). Такий самий прийом із вкрапленням гами холодних відтінків бачимо в образі Почаївської Богородиці. Чільне місце на іконі відведено знаменному для Почаївської Лаври відбитку ноги Божої Матері (іл. 73).

Іл. 70. – В. Колісник. Фарфорова ікона Ісуса Христа Пантократора.

Іл. 71. – В. Колісник. Фарфорова ікона Богородиці Одигітрії.

Іл. 72. – Є. Овчарик. Ікона Зарваницької Матері Божої.

Іл. 73. – Є. Овчарик. Почаївська Ікона Матері Божої.

Окрім ікон, професійні майстри виготовляли фарфорові свічники, у тому числі для масового тиражування (на одну і три свічки). Композиційні прийоми базувалися на традиційних народних формах, однак інтерпретували їх у незвичних

трактуваннях, про що свідчить свічник-трійник у формі куманця Д. Павлусика [45 іл. 41] (іл. 74). Пошуки оригінальних вирішень вирізняють свічники С. Гавриша. Його вироби мають прості геометричні форми, в яких пластичне вирішення поєднано з вдало застосованим ажуром та рельєфним декором (іл. 75). У роботах художника бачимо вміння поєднати традиції народного мистецтва з вимогами часу.

Іл. 74. – Пасхальний сувенір. Автор форми Д. Павлусик. Автор малюнка «Чорнобривці» М. Терещук.

Іл. 75. – Пасхальний сувенір. С. Гавриш, М. Терещук.

Писанки, релігійні скульптури також належить до типологічної групи культових і обрядових предметів, серійне виготовлення яких відбувалося на фарфоровому заводі наприкінці 1980–1990-х рр. У статичній композиції традиційної пластики образу «Непорочного зачаття» бачимо юну дівчину (уособлення Богородиці), яка стоїть на сфері й топче змія (диявола). До відтворення цього образу зверталися художники різних часів, починаючи з XVI ст. Скульптура вирізняється м'якою пластикою розведених рук та похиленої голови, проте дещо перенасичена кольорами та люстрами.

До малої скульптурної пластики найчастіше зверталися професійні художники, які працювали на фарфоровому заводі. Інтерес до історичного минулого посилювався наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років. У творчих роботах відчувається пошук нових форм, які були співзвучні з народним мистецтвом та не позбавлені індивідуального почерку. Одним

із перших до цієї теми звернувся В. Горолук. Фарфорові статуетки коня, козака з конем (іл. 76), козака Мамайя трактовані реалістично, з м'яким колористичним насиченням.

Іл. 76. – В. Горолук. Скульптура «Козак Мамай».

Багато художників, щоб не відставати від сучасних модних віянь, зверталися до теми східних гороскопів. Статуетку тварини, що була символом року за знаком зодіаку, митці виготовляли щорічно. До зображення тварини кожен автор шукав свої пластичні підходи: трапляється як реалістичне трактування, так і фантазійне. Такі роботи виконували В. Горолук, М. Терещук, С. Гавриш та продукували серійно.

Отже, пластичність матеріалів (фарфор, теракота, майоліка, шамот, кам'яна маса) давала змогу художникам звертатися до виготовлення різноманітних декоративних виробів інтер'єрної кераміки. Тематика виробів багатопланова і ґрунтується на зверненні до народного мистецтва, фольклору, пам'яток архітектури, переосмислюючи їх для подачі в сучасному світовідчужанні. У часи незалежності вироби художників-керамістів відповідають вимогам часу, а сучасна художня кераміка розвивається в синтезі з образотворчим мистецтвом.

5. ДЕКОРАТИВНА КЕРАМІКА ПРОФЕСІЙНИХ ХУДОЖНИКІВ В АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В архітектурно-просторовому середовищі 1970–1980-х рр. було модно і престижно використовувати, особливо у громадських інтер'єрах, керамічні панно, перегородки, скульптуру. Комплексне вирішення архітектурного простору професор О. Голубець поділяв на чотири основні групи – декоративне облицювання, керамічні панно, настінну пластику малих форм і об'ємно-просторові композиції [9, с. 95].

Враховуючи запропоновану класифікацію, ми будемо опиратися на три типологічні групи, що знайшли своє застосування в оздобленні інтер'єрів регіону: панно, настінні фонтани, декоративні вставки та решітки, призначення яких полягає у створенні естетичної організації простору в інтер'єрі. Тож поділяємо інтер'єрну декоративну кераміку на дві групи: настінні композиції, безпосередньо пов'язані з архітектурною площиною, та об'ємно-просторові [8, с. 150]. При визначенні типології застосуємо дану класифікацію для архітектурної кераміки у громадському інтер'єрі. Панно і декоративні вставки належать до настінних композицій, а декоративні решітки – до об'ємно-просторових. Настінні фонтани можуть бути як настінні, так і об'ємно-просторові. Дані роботи монтували в інтер'єрах громадських споруд у 1970 –х на початку 1990-х рр. Велике розмаїття масштабних, фактурних можливостей кераміки давало художникам змогу реалізовувати сміливі задуми. Такі технічні підвиди, як теракота, фарфор, шамот, майоліка, стали базовою сировиною для створення архітектурної кераміки.

Тематичні панно, безпосередньо пов'язані з архітектурною площиною, є зокрема в доробку Є. Овчарика. Його дипломна робота «Нагорода Батьківщини», надглазурний розпис по однорозмірній керамічній плитці, зберігається в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї. У цій роботі художник пафосно представляє представників багатьох професій, які, згідно із задумом митця, символізують квітуче життя у Радянській Україні. Центральний образ жінки – алегорія України (іл. 77). Технологічно ідентична робота – «Революційні події на Тернопільщині 1917–1920 рр.». Художник розкриває воєнні події на Тернопіллі, чітко передаючи дух епохи та події, які відбувалися у вирі революції. У цьому панно, окрім надглазурного розпису, автор використав рельєф та люстри (ТОКМ, експозиція).

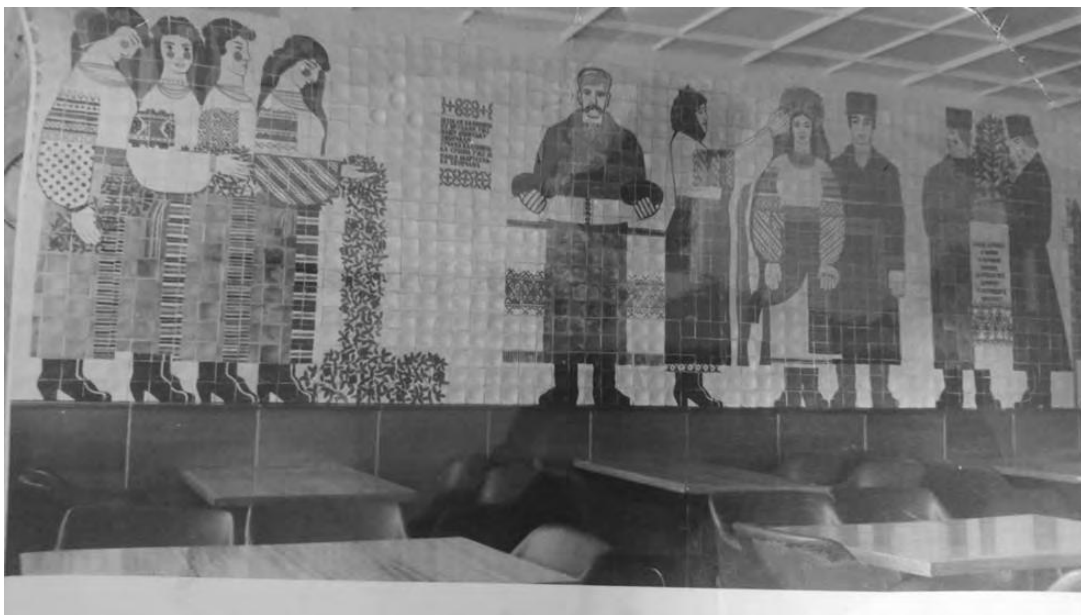
Іл. 77. – Є. Овчарук. Тематичне панно «Нагорода Батьківщини». 1982 р. ТОКМ, експозиція.

Керамічні панно були тісно пов'язані з архітектурним простором, який мав створювати «ідейно-змістові центри» [9, с. 95]. Велике панно-триптих «Весілля» В. Колісника, І. Козлика, В. Садовника на рельєфній плитці було виконано для ресторану «Калина» м. Тернополя (уже демонтоване). Автори підсилили декоративний ефект панно вибором плитки, кожен модуль якої має округле контррельєфне заглиблення. Кольорове вирішення витримано в лаконічній гамі пурпурних відтінків. Тема панно – весілля. На ньому зображено фігурні постаті весіллян. Композиція має оповідний характер. Динаміку зображення підсилюють ритмічні рухи танцюристів. Незважаючи на те, що персонажів відтворено в русі, розпис має статичний характер завдяки монументальності та деякій застиглоті фігур. У їх зображенні бачимо відгомін українських декоративних розписів (іл. 78). Монументальністю відзначено і панно з теракоти В. Колісника в тому ж ресторані «Калина», де тему весільного обряду трактовано через двофігурне зображенняжінок.

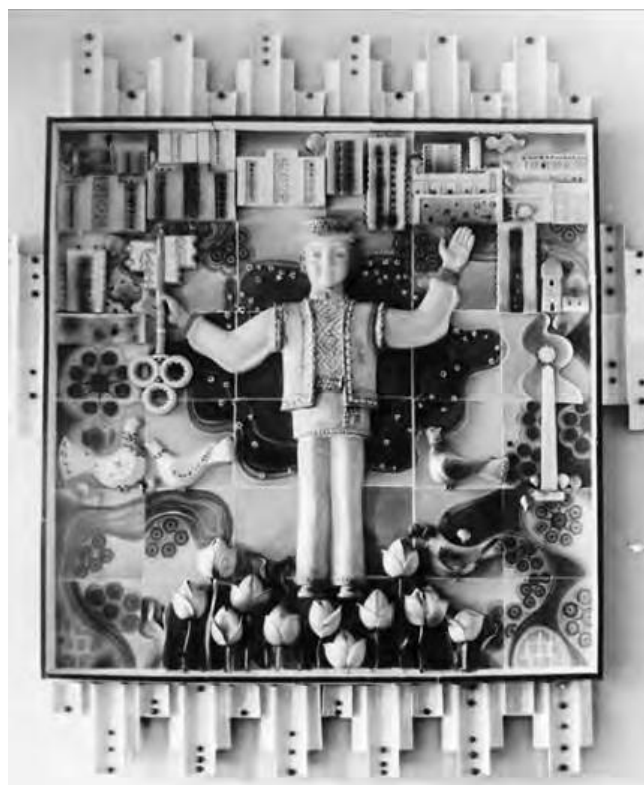
Символом оновленого міста, що активно розбудовувалося, стало фарфорове панно художника В. Колісника «Новий Тернопіль», уміщене у фойє готелю Тернопіль (уже демонтоване). Зображення хлопчика з ключем у руках на тлі новобудов і квітучої природи має узагальнений, асоціативний характер та символізує оновлене, квітуче місто (іл. 79).

О. Рибун виконала фарфорове панно для холу міської дитячої поліклініки Тернополя. Робота складається з однорозмірних пластів, які художниця розмістила в діагональну композицію, об'єднану в триптих.

Панно врівноважується за рахунок фарфорових рамок та рядів напівкулястих модулів, що немов перетікають з однієї частини в іншу. Біло-блакитні рослинні мотиви переплітаються з абстрактними декоративними композиціями. Образно-стилістичний лад панно підпорядкований лаконізму та пластичній завершеності (іл. 80).

Іл. 78. – І. Козлик, В. Колісник, В. Садовник. Тематичне панно-триптих «Весілля» (фрагмент). м. Тернопіль, ресторан «Калина». 1970 р.

Іл. 79. – В. Колісник. Панно «Новий Тернопіль». Фойє готелю Тернопіль. 1970 р.

*Іл. 80. – О. Рибун. Тематичне панно. Середина 1980-х рр.,
фойє Тернопільської міської дитячої поліклініки.*

Для музичного залу дитячого садка № 21 м. Тернополя було створено симетричну композицію з 27 настінних фарфорових елементів В. Колісника та Є. Овчарика. Композицію з блюд-дисків доповнено модульними елементами неправильної форми, які урізноманітнюють композиційне рішення. Блюда-диски збагачено наліпним декором фітоморфних мотивів і тоновано барвниками, люстрами. Модульні елементи виконано дещо в іншій, нейтральнішій, кольоровій гамі та оздоблено люстрами. Інтер'єр залу доповнюють декоративні вази, вирішені у традиційному для художників підході – поєднанням високих тонких циліндричних модулів і низьких ширших (іл. 81). У багатьох громадських закладах художники створили різні за сюжетом, проте об'єднані спільним декоративним трактуванням настінні тарілки з фарфору та декоративні вази.

Прийом використання тарілок і доповнення їх модульними елементами з орнітоморфних та фітоморфних мотивів було вжито в оформленні фойє готелю «Галичина» (уже демонтоване). Інтер'єрна кераміка служила частиною комплексного вирішення архітектурного простору.

При створенні великих панно та фонтанів художники працювали зі шамотною масою, що вирізняється пластичністю і дає меншу усадку при випалі, ніж гончарна глина чи фарфор. Для комплексного вирішення архітектурного простору в більшості громадських закладів художники поєднували інтер'єрну і архітектурну кераміку. Панно зі шамоту «Рідні переспіви» І. Петруняка в музичному залі дитячого садка № 2 м. Тернополя виконано на тему народних забав. Його скомпоновано з модульних елементів: птахів у верхній частині та морських істот – у нижній. Займаючи лише частину стіни, панно має рельєфні закінчення-виступи.

Іл. 81. – В. Колісник, Є. Овчарик. Панно з фарфорових елементів. 1991 р., м. Тернопіль, музичний зал дитячого садка № 21.

Інтер'єр залу доповнюють рельєфні декоративні тарілки зі шамоту, співзвучні з темою панно. Природний колір глини підсилює гама блакитно-сіро-жовтих відтінків (іл. 82).

Іл. 82. – І. Петруняк. Панно «Рідні переспіви». Тернопіль, музичний зал дитячого садка № 2, 1991 р.

Аналогічний підхід до оздоблення інтер'єру бачимо і в оформленні дитячого садка № 28 авторів І. Петруняка та В. Млинка. Настінні панно мають спільність композиційного та пластичного вирішення з вищеописаним. В основі тематичної композиції – зображення дітей, які займаються певним видом творчості (іл. 83).

Іл. 83. – І. Петруняк. В. Млинко. Тематичне панно. 1983 р., м. Тернопіль, музичний зал дитячого садка № 28.

Декоративні вставки зі шамоту художника В. Мельника, вмонтовані у спеціальних нішах, прикрашають стіну Художнього музею. Пластику центральних жіночих постатей доповнюють атрибути, що символізують актуальну тему 1980-х рр. – розквіт промислових підприємств. Провідними у творчості митця даного періоду були пошуки художніх образів, означених реалістичним трактуванням та ліричними наповненням. Майстер відомий у художньому світі як скульптор станкової та монументальної скульптури.

Настінні фонтани зі шамоту виконував І. Петруняк. Вони характерні горельєфним виконанням фантастичних образів, що наче вириваються із стіни. Для великої об'ємної композиції такий підхід підсилює емоційність. Організацію простору в архітектурно-просторовому середовищі фойє Обласного академічного театру актора і ляльки м. Тернополя виконувало комплексно багато керамістів. У цьому закладі бачимо твір І. Петруняка, у якому поєднано пластику горельєфно виконаних великих фантастичних риб, розміщених в основі фонтана. Композицію фонтана доповнюють також рельєфні пласти на бортикові басейну. Цілісність композиційного задуму підпорядковано спільному трактуванню заданої теми та колористичному

вирішенню з використанням яскравих червоно–жовто–зелених кольорів (див. іл. 43). Панно Б. Чернецького та О. Рибун утворює триптих, об'єднаний темою сонячного літа, яке уособлює дівчина з букетом. Тема та композиція – в єдності задуму, що втілює веселка, повторюючись у різних частинах панно, створюючи арки.

У доробку І. Петруняка є ще один фонтан – «Флора і фауна» – у колишньому «Будинку природи» (уже демонтований). Він вирізнявся багатством наліпного декору і барв. Морська тематика поєднувалася з наземною. Увінчували фонтан зображення облич, що символізують різні стихії: води, вогню, вітру та землі.

Багатим оздобленням виділяється інтер'єр у фойє Тернопільського фарфорового заводу. Твори для цього фойє виконали В. Колісник, Є. Овчарик, М. Боярко. Організація простору насичена різноманітними художніми прийомами декорування фарфору. Вісім пластів «Мистецтво, народжене вогнем» Є. Овчарика конструктивно з'єднано рельєфними металевими рамками у два квадриптихи. У них простежується історія розвитку фарфору в сюжетах та образах з історичними персонажами, натюрмортами, об'єднаними декоративними елементами. На чільному місці у центрі бачимо зображення талановитого гірничого інженера Дмитра Виноградова, який відкрив склад російської порцеляни на основі гжельської глини [35] (іл. 84).

Іл. 84. – Є. Овчарик. Декоративні пласти «Історія розвитку фарфору» (фрагмент). 1983 р. Фойє ТФЗ.

У лівій частині триптиху бачимо образ жінки, яка уособлює Мистецтво. Жестом відкритої долоні вона демонструє визнання авторитету творчості тих, хто наповнений незгасним світлом таланту. Митець, який наповнив світ творчістю і радістю, – зображений праворуч [35]. Центр зали увінчує фонтан прямокутної конструкції з витонченим та рясно оздобленим рельєфом, декорований поливами. Сонячні диски-квіти та рельєфні хвилі, композиція яких прочитується по діагоналі, надають їй легкості та динамічності. Весь архітектурно-художній комплекс доповнюють багатомодульні вази на підлогу (іл. 85).

Іл. 85. – В. Колісник, Є. Овчарик. Фонтан. 1983 р. Фойє ТФЗ.

Решітки виступають як конструктивною, так і декоративною частиною інтер'єру. Виготовленням даних конструкцій із фарфору займався І. Петруняк.

Поділ простору декоративними решітками базований на вертикальних конструкціях з об'ємних модулів. У композиційному вирішенні решіток-перегородок в Обласній бібліотеці для юнацтва Тернополя бачимо втілення традицій народного мистецтва. Ажурності та легкості конструкції надає поєднання на кожній осі кулястих та вузьких циліндричних елементів, що нагадують глечики. Ритмічний ряд глечикоподібних форм переплітається з більш витонченіший вазоподібними елементами (іл. 86). Художньої виразності роботі надає розпис рослинними мотивами. Інша робота такого плану І. Петруняка – в

палаці культури «Текстильник» – має більш масивніші кулясті форми модульних елементів, посаджених на вертикальні металеві прутики. Кожен ряд модулів закріплено в шаховому порядку стосовно сусіднього, що створює хвилеподібний контур у проміжках (на просвіт). Виразним є центр композиції, який підпорядковано об'ємнішій та виконаний у контрастних жовто-блакитних відтінках центральної частині (іл. 87).

*Іл. 86. – І. Петруняк. Декоративна решітка. 1987 р. Тернопіль.
Обласна бібліотека для юнацтва.*

*Іл. 87. – І. Петруняк. Декоративна решітка (фрагмент). 1986 р. Тернопіль.
Фойє Палацу культури «Текстильник».*

Інтер'єрні перегородки Є. Овчарика поділяють простір на різні функціональні частини. Вони формують цілісне естетичне сприйняття: різновисокі дерев'яні підставки увінчують фарфорові кулі. Композиція зі шести конструкцій має характер лаконічної завершеності та колористичної наповненості. Кулясті форми розписані у властивій для художника манері абстрактних форм, насичених контрастним колоритом (іл. 88).

*Іл. 88. – Є. Овчарик. Декоративна перегородка. 1990 р.
Фойє готелю Тернопіль.*

Отже, формування архітектурно-просторового середовища 70–80-х рр. ХХ ст. здійснювали комплексно багато керамістів, воно позначене зверненням до традицій народного мистецтва. Разом з тим художники шукають органічного введення у кераміку елементів живої природи. Лейтмотивом стає зображення фантастичних істот, квітів і птахів, у яких образне трактування насичено виразністю композиційного та кольорового вирішення. Декоративно-асоціативний характер панно, декоративних вставок, фонтанів часто посилювали та доповнювали використанням багатомодульних ваз, тарелів.

ВИСНОВКИ

Художники-керамісти Тернопільського фарфорового заводу задовольняли попит населення Західного Поділля та інших регіонів на різноманітний фарфоровий посуд. Стилiстику художників, які створювали зразки виробів для впровадження їх у виробництво Тернопільського фарфорового заводу, визначило зіткнення та контакти з різними художніми школами, що вилилось у формування власного пластично-образного почерку, який змінювався залежно від тенденцій часу і фантазії художників. Для збагачення художньо-стилістичної виразності сервізів і наборів художники намагалися максимально використовувати технічні можливості матеріалів й оздоблювальних технік. У композиційних схемах та мотивах декорування переважають квітковий або геометричний орнаменти, тематичні сюжетні композиції.

Декоративна кераміка Тернопілля розвивалася за локальними особливостями в засобах художньої виразності, притаманних митцям регіону. 1970–1980-ті роки позначені активним розробленням кераміки для комплексного вирішення просторового середовища інтер'єру. Кераміка різних технологічних підвидів давала змогу створювати чималу кількість керамічних творів з різноманітними пластичними вирішеннями, які використовували для обладнання житла. Тематика виробів багатопланова, однак ґрунтується на зверненні до народного мистецтва, фольклору, фантастичних образів, переосмислюючи його і вписуючи в сучасні естетичні реалії. Художня кераміка регіону, як мистецьке явище, у часи незалежності відповідає вимогам часу і розвивається в одному руслі з образотворчим.

Професійні майстри активізують творчі пошуки в архітектурній кераміці та у виготовленні керамічних творів для обладнання житла, навколишнього предметного середовища, опираючись на львівську школу кераміки, випускниками якої була переважна більшість художників.

Художники-керамісти вирішували в комплексі завдання організації простору громадських інтер'єрів. Різнманітні підходи до архітектурно-просторового середовища відбувалися за рахунок розширення арсеналу виражальних засобів. Поєднання шамотних панно з рельєфними тарілками, фарфорових рельєфних блюд із багатомодульними напільними вазами, теракотових панно з фонтанами

та інші варіації організації архітектурних об'єктів мали в основі надбання традиційного мистецтва та поєднувалися з творчими пошуками керамістів.

Отже, Тернопільський фарфоровий завод був заснований у 1964 році і спеціалізувався на випуску чайних й кавових сервізів, кухонних, столових наборів та сувенірної продукції. Продукція заводу задовольняла попит населення Західної України та інших регіонів, також його вироби експортувалися за кордон. Кінцем історії заводу стало банкрутство у жовтні 2006 року. Завод проіснував 42 роки. Яскраве, але доволі коротке життя, навіть за людськими міркам...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акунова Л. Ф., Крапивин В. А. Технология производства и декорирования художественных керамических изделий : учеб. для худ.-промышл. училищ и училищ прикладного искусства М.: Высшая школа, 1983. 204 с.
2. Антонович С. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів, 1992. 272 с.
3. Витович А. Клейма советских заводов. URL: <https://pandia.ru/text/78/259/48736.php>
4. Вольська С. О. Рублевська Н.В. Колекція художньої кераміки професійних майстрів у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї. *Журнал Науковий огляд*. 2021. № 3(75).
5. Вольська С. О. Тернопільський фарфоровий завод: історико-мистецтвознавчий аналіз. *Збірник наукових праць Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. Харків, 2010. Вип. 1. С. 123–126.
6. Вольська С. О. Художня кераміка Західного Поділля. *Мистецтвознавство України : зб. наук. пр.* Львів: Афіша, 2011. С. 154–164.
7. Выставка произведений молодых художников Тернополя : каталог. Тернополь : Збруч, 1986. 13 с.
8. Голубець О. Кераміка в інтер'єрах / О. Голубець. Жовтень. 1981. № 4. С. 150-153.
9. Голубець О. М. Львівська кераміка / О. Голубець. К. : Наукова думка, 1991. 120 с.
10. Декоративно-прикладное искусство Украинской ССР (70-е – начало 80-х гг.) / авт. ст. и сост. Н. И. Велигоцкая, Л. Е. Жоголь. М.: Советский художник, 1986. 192 с.

Державний архів Тернопільської області:

- Ф. Р-3500.** Товариство з обмеженою відповідальністю «Тернопільфарфор». 1969-2009 рр. оп. 1
11. Историческая справка, 1 арк.
 12. Спр. 654. Протоколи засідань художньо-технічної ради заводу по перегляду та затвердженню зразків нового асортименту та продовження строку дії зразків-еталонів за 1990 рік, 16 арк.
 13. Спр. 380. Протоколи засідань художественно-технического совета Министерства лёгкой промышленности УССР по рассмотрению и утверждению образцов фарфоро-фаянсовых изделий за 1982 год, 109 арк.

14. Спр. 381. Свидетельство о присвоении государственного знака качества продукции завода за 1982 год за 30 ноября, 1 арк.
15. Спр. 410. Свидетельство о присвоении государственного знака качества продукции завода за 1983 год, 4 арк.
16. Спр. 529. Статистичний звіт про сортність промислової продукції за 1986 рік, 3 арк.
17. Долинський Л. В. Старий український фарфор / Л. В. Долинський //Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – 1959. – Вип. 5. – С. 89–119.
18. Долинський Л. В. Український художній фарфор. К.: Видавництво АНУРСР, 1963. 86 с.
19. Жоголь Л. Е. Декоративное искусство в современном интерьере. К.: Будівельник, 1986. 202 с.
20. Зональная выставка молодых художников Тернопольской, Ровенской, Львовской, Ивано-Франковской и Закарпатской областей : живопись, графика, скульптура, декоративно-прикладное искусство : каталог. Тернополь : [б. и.], 1985. 62 с.
- Ф. Р-22.** Колекція документальних матеріалів народної та професійної кераміки Західного Поділлякінця ХІХ – ХХ століття. 2007 – 2010 р. оп. 9
21. Інформатор Гавриш Сергій (1957 р. н.), головний художник Тернопільського фарфорового заводу з 1994 по 2006 р., м. Тернопіль / записала 15.02.2010 р. Вольська С. О., 6 арк.
22. Інформатор Горолюк Віталій (1925 р. н.), провідний художник Тернопільського фарфорового заводу, м. Тернопіль / записала 15.04.2010 р. Вольська С. О., 3 арк.
23. Інформатор Колісник Віталій (1939 р. н.), художник-кераміст, м. Тернопіль / записала 28.07.2010 р. Вольська С. О., 2 арк.
24. Інформатор Мельник Володимир (1938 р. н.), заслужений художник України, м. Тернопіль / записала 05.07.2010 р. Вольська С. О., 1 арк.
25. Інформатор Овчарик Євген (1957 р. н.), художник-кераміст, м. Тернопіль / записала 22.09.2010 р. Вольська С. О., 4 арк.
26. Інформатор Павлусик Дмитро (1939 р. н.), моделювальник вищої категорії Тернопільського фарфорового заводу, м. Тернопіль / записала 08.04.2010 р. Вольська С. О., 1 арк.
27. Інформатор Петруняк Іван (1954 р. н.), художник-кераміст, м. Тернопіль / записала 25.07.2010 р. Вольська С. О., 1 арк.

28. Інформатор Терещук Марія (1946 р. н.), провідний художник Тернопільського фарфорового заводу, м. Тернопіль / записала 11.11.2009 р. Вольська С. О., 1 арк.
29. Інформатор Ткачук Лариса (1964 р. н.), художник Тернопільського фарфорового заводу, м. Тернопіль / записала 12.02.2010 р. Вольська С. О., 2 арк.
30. Інформатор Удін Євген (1937 р. н.), художник-графік, ініціатор заснування та перший голова Тернопільської організації спілки художників України, м. Тернопіль / записала 01.12.2010 р. Вольська С. О., 1 арк.
31. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т. : енциклопедія : Тернопільська область / голов. ред. П. Т. Тронько. – К. : Голов. ред. Укр. рад. енциклопедії АН УРСР, 1973. – 640 с.
32. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. Т. 4 / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. К. : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2011. 512 с.: ілюстр. 178 с.
33. Історія українського мистецтва : в 6 т. Т. 2 : Мистецтво XIV – перша половина XVII століття / голов. редкол.: М. П. Бажан (голов. ред.) [та ін.] ; [ред. 2 т.: Ю. П. Нельговський (відп. ред.) та ін.]. К. : Голов. ред. УРЕ, 1967. 470 с.
34. Кара-Васильєва Т. В. Чегусова З. А. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». К. : Либідь, 2005. 280 с.
35. Карпінська-Романюк Л. Тернопільський фарфоровий. Петро Порфірович Тарасенко. Наразі петицію підтримало 75 людей 18.08.2020 р. <https://ludamilia.wixsite.com/website-2/>
36. Манучарова Н. Д. Декоративно-прикладне мистецтво Української РСР. К. : Акад. архітектури УРСР, 1952. 176 с.
37. Мистці Тернопілля : каталог. Тернопіль : Діалог, 1998. 80 с.
38. Овчарик. Є. Тернистий шлях. *Образотворче мистецтво*. 1989. № 1. Перша сторінка обкладинки.
39. Онацький Н. Українська порцеляна. Суми : [б. в.], 1931. 10 с.
40. Петрякова Ф. Украинский художественный фарфор (конец 18 – начало 20 ст.). К.: Наукова думка, 1985. 223 с.
41. Сакович І. В. Народні традиції в сучасному керамічному промислі. *Художні промисли : теорія і практика : зб. наукових праць*. К., 1985. С. 55–71.
42. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): навч. посіб. для студ. вищ.

навч. закл. мистецтва. 2-ге вид., допов. та випр. К. : Ант, 2009. XVI, 408 с.

43. Спаська Є. Ю. Матеріали до історії фарфорової фабрики А. М. Міклашевського (1839–1861). *Матеріали з етнографії та мистецтвознавства*. 1959. Вип. 5. С. 120–135.

44. Тернопільська обласна організація Національної спілки художників України : альбом-каталог. Тернопіль : Колір-Прінт, 2007. 62 с.

45. Тернопільський фарфоровий завод : рекламний каталог. К.: Рутенія, 1993. 32 с.

46. Тернопольский фарфоровый завод : каталог изделий. Львов: Облполиграфиздат, 1986. 20 с.

47. Технологическая инструкция по производству фарфоровой хозяйственной посуды на Тернопольском фарфоровом заводе. Тернополь: [б. в.], 1981. 90 с.

48. Украинская советская энциклопедия: в 12 т. Т. 11, кн. 2: / ред. М. П. Бажан. К. : Главная редакция УСЭ, 1985. 515 с.

49. Художники Тернопільщини. *Тернопіль*. 1994. № 2/3. С. 96.

50. Художні промисли України: альбом / укладачі: Н. Н. Киселева, Н. Н. Попенко. К. : Мистецтво, 1979. 255 с.

51. Школьна О., Михайло Жук, який дуже голосно мовчав *Образотворче мистецтво*. 2008. № 3. С. 38 – 43.

52. Школьна О. В. Творчість і мистецько-педагогічна діяльність Михайла Жука в контексті становлення української школи художників фарфору (перша половина ХХ-го століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. наук : спец. 17.00.06 «Декоративне та прикладне мистецтво». Львів, 2007. 20 с.

53. Школьна О. Художні особливості порцеляни Баранівського фарфорового заводу кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтва: зб. наукових праць / за ред. В. Я. Даниленка*. Харків, 2008. № 8. С. 119–134.

54. Щербак В. Сучасна українська майоліка. К. : Наукова думка, 1974. 192 с.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

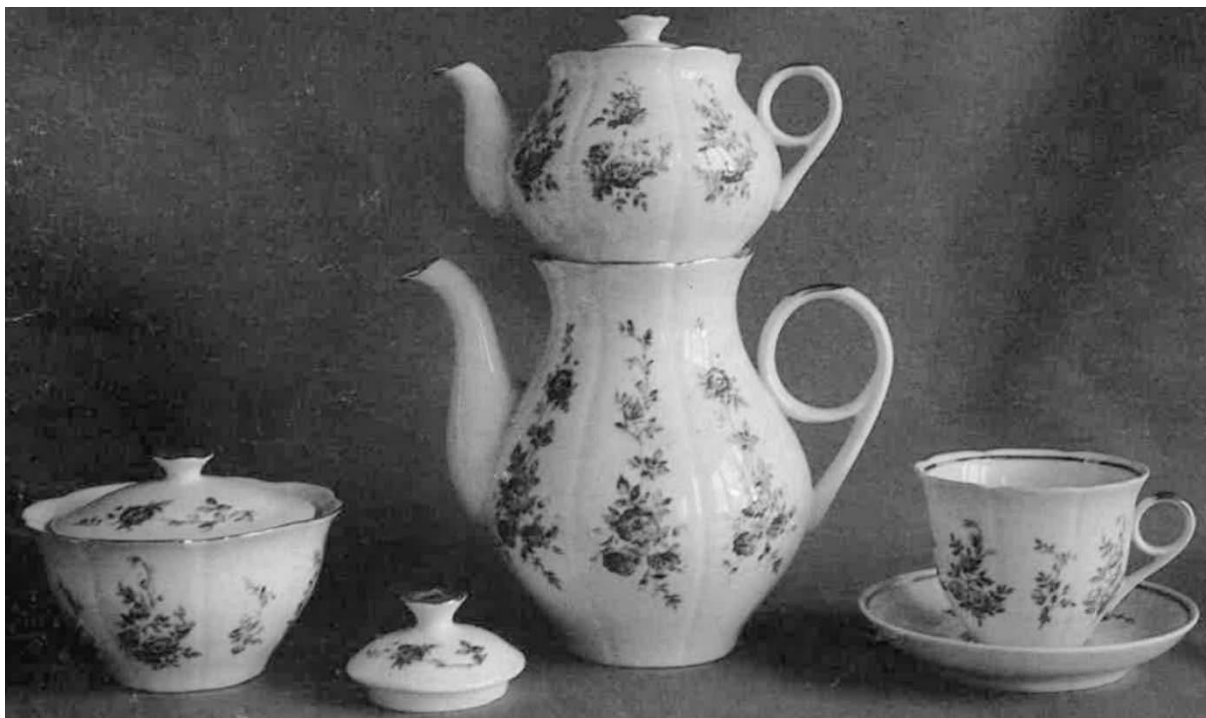
ТФЗ – Тернопільський фарфоровий завод

ТОКМ – Тернопільський обласний краєзнавчий музей

Скф – скло, кераміка, фарфор (посилання на інвентарний номер в ТОКМ)

ДОДАТКИ

ЧАЙНІ, КАВОВІ СЕРВІЗИ ТА СТОЛОВІ, ЧАЙНІ, КАВОВІ НАБОРИ

Іл. 1. – Кавовий сервіз форми «Ранок», автор форми П.Тарасенко, автор малюнка 641 «В'юнок» Л. Ткачук, комплектують із 15 і 27 предметів.

Іл. 2. – Кавовий сервіз форми «Роксолана», автор форми В. Горюк, автор малюнка 858 «Дарунок» М. Терещук, комплектують з 22 предметів.

Іл. 3. – Кавовий сервіз форми «Медобори», автор форми В. Горолюк, автор малюнка 818 «Фіалка», О. Вінник, комплектують із 21 і 39 предметів.

Іл. 4. – Кавовий сервіз форми «Медобори». Автор форми В. Горолюк, автор малюнка 841 «Прикарпаття» М. Терещук, комплектують із 21 і 39 предметів.

Іл. 5. – Кавовий сервіз форми «Медобори». Автор форми В. Горолюк, автор малюнка 657 «Веснянка» І. Троян, комплектують із 21 і 27 предметів.

Іл. 6. – Кавовий сервіз форми «Медобори». Автор форми В. Горолюк, автор малюнка 657 «Веснянка» І. Троян, комплектують із 21 і 27 предметів. Глечик для молока, висота – 17 см, об'єм – 1 л).

Іл. 7. – Кавовий сервіз форми «Медобори». Автор форми В. Горолюк, автор малюнка 261 «Мелодії Карпат» Л. Костенко. Трафаретна деколь, стрічки, відводка та промазка золотом, артикул Н 168-У, набір з 21 предмета, ціна 20 руб. 70 коп. СРСР. Присвоєно індекс «Н».

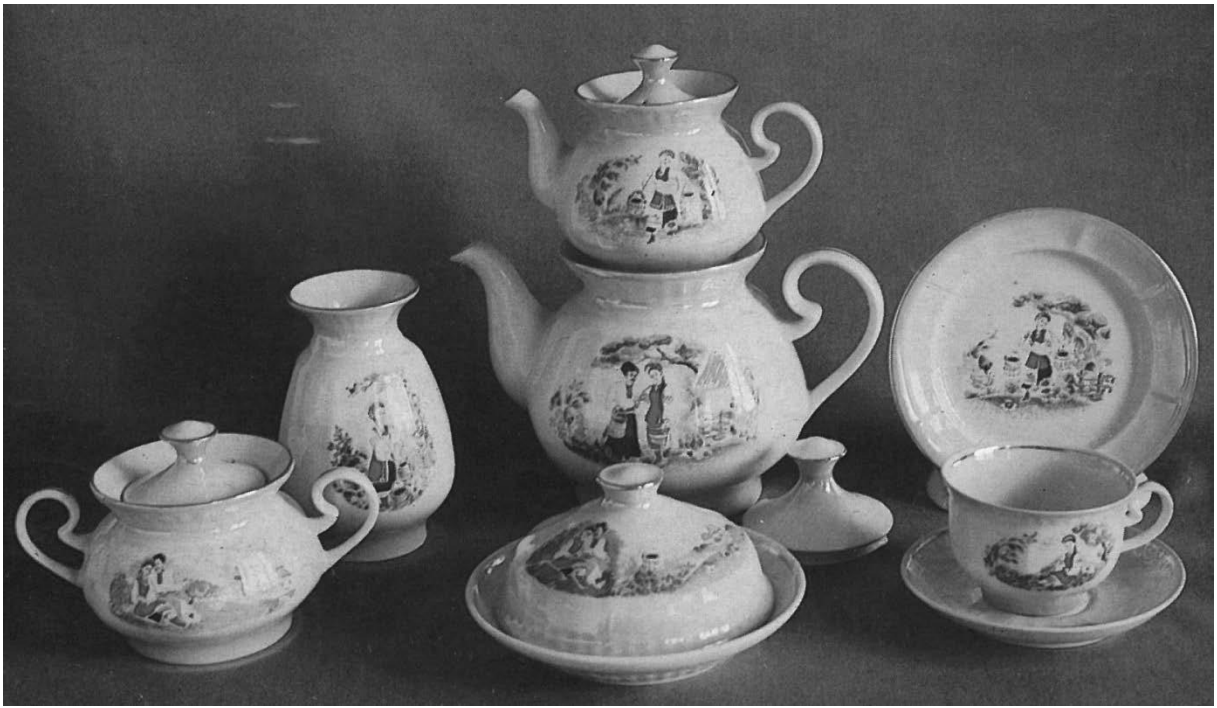
Іл. 8. – Кавовий сервіз форми «Медобори». Автор форми В. Горолюк.

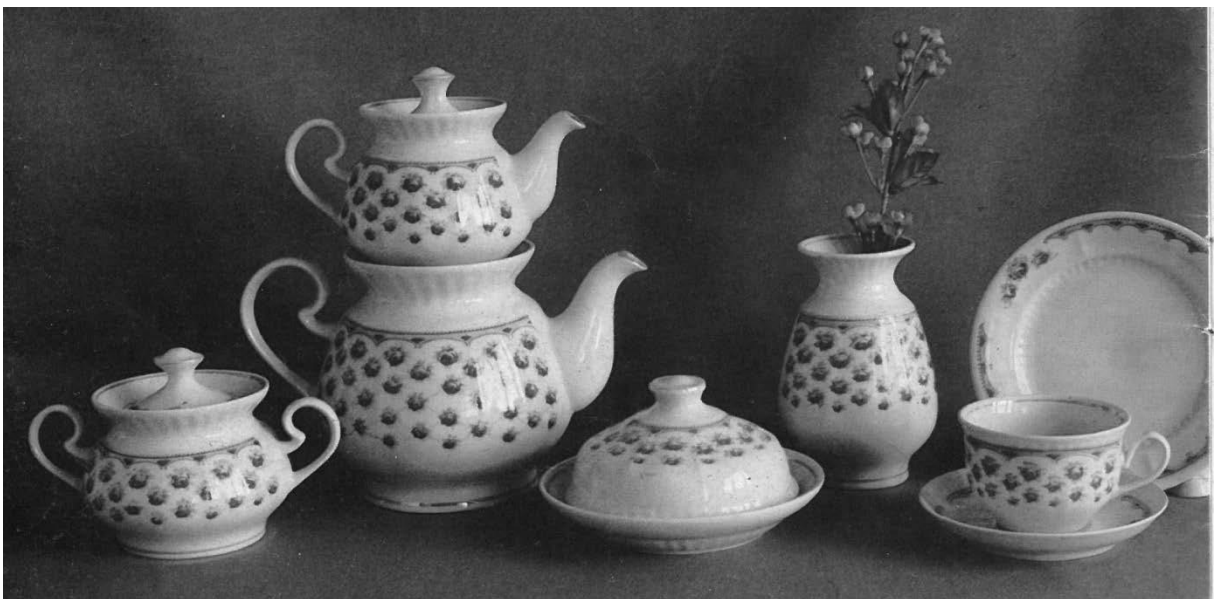
Іл. 9. – Кавовий сервіз форми «Медобори». Автор форми В. Горолюк, автор малюнка 261 «Бузковий» Л. Ткачук. Офсетна деколь, стрічки, відводка та промазка золотом, артикул Н 168-У, набір з 21 предмету, ціна 20 руб. 70 коп. СРСР. Присвоєно індекс «Н».

Іл. 10. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 865 «Магнолія» О. Томків, комплектують з 15, 23 і 41 предмета.

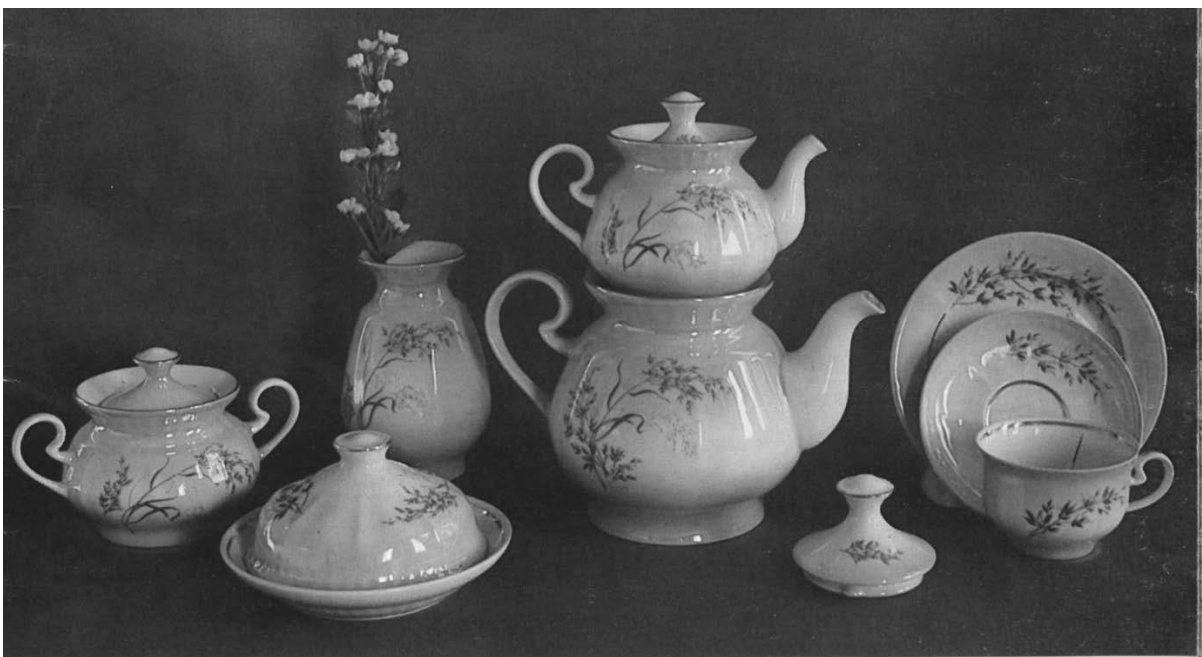
Гл. 11. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 808 «Мальовнича Україна» М. Терещук, комплектують із 15 і 23 предмета.

Гл. 12. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 615 «Росинка», Л. Ткачук. Комплектують із 15, 23 і 41 предмета.

Іл. 13. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 825, «Лебеді», О.Томків. Комплектують із 15 і 23 предмета.

Іл. 14. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 642 «Лугові трави», Л. Ткачук. Комплектують із 15, 23 і 41 предмета.

Іл. 15. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 827 «Троянди» О. Кириак. Комплектують із 15, 23 і 41 предмета.

Іл. 16. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 365 «Листопад», Л. Ткачук. Комплектують із 15, 23 і 41 предмета.

Іл. 17. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 365 «Соснова гілка», М. Терещук. Комплектують із 15, 23 і 41 предмета.

Гл. 18. – Кавовий сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 651 «Вечірні барви», М. Терещук. Комплектують із 15, 23 і 41 предмета.

Гл. 19. – Столовий набір форми «Галичанка» з 29 предметів. Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 651 «Вечірні барви» М. Терещук.

Гл. 20. – Менажниця, комплект для заливного, оселедичниці, дошка для сиру, форма «Галичанка», автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 651 «Вечірні барви» М. Терещук.

Іл. 21. – Набір для варення зі 7 предметів, прибор для приготування спецій, хлібниця, набір для спецій з 4 предметів, форма «Галичанка», автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 651 «Вечірні барви» М. Терещук.

Іл. 22. – Набір банок для синачих продуктів з 4 предметів, форма «Галичанка», самовар із заварним чайником, набір для напоїв із 8 предметів, автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 651 «Вечірні барви» М. Терещук.

Іл. 23. – Столовий набір форми «Галичанка» з 29 предметів. Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 612 «Духмяний» І. Троян.

Іл. 24. – Столовий набір форми «Галичанка» з 29 предметів. Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 671 «Тернопільські краєвиди» М. Терещук.

Іл. 25. – Набір кухонний форми 165 з 16 предметів. Автори форми Д. Павлусик, автор малюнка 162 М. Терещук.

26. – Набір кухонній форми «Дачний» з 14 предметів. Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 609 «Лісові квіти» Л. Ткачук.

Іл. 27. – Чайний сервіз і чайно-столовий набір форми «Ромашка». Автори форми В. Спиця, Д. Павлусик, автор малюнка 863 «Аромат» О. Томків. Комплектують із 15, 27, 29 і 40 предметів.

Іл. 28. – Зразок з биркою із назвою товару – сервіз чайний «Ромашка» (фото із сайту аукціону).

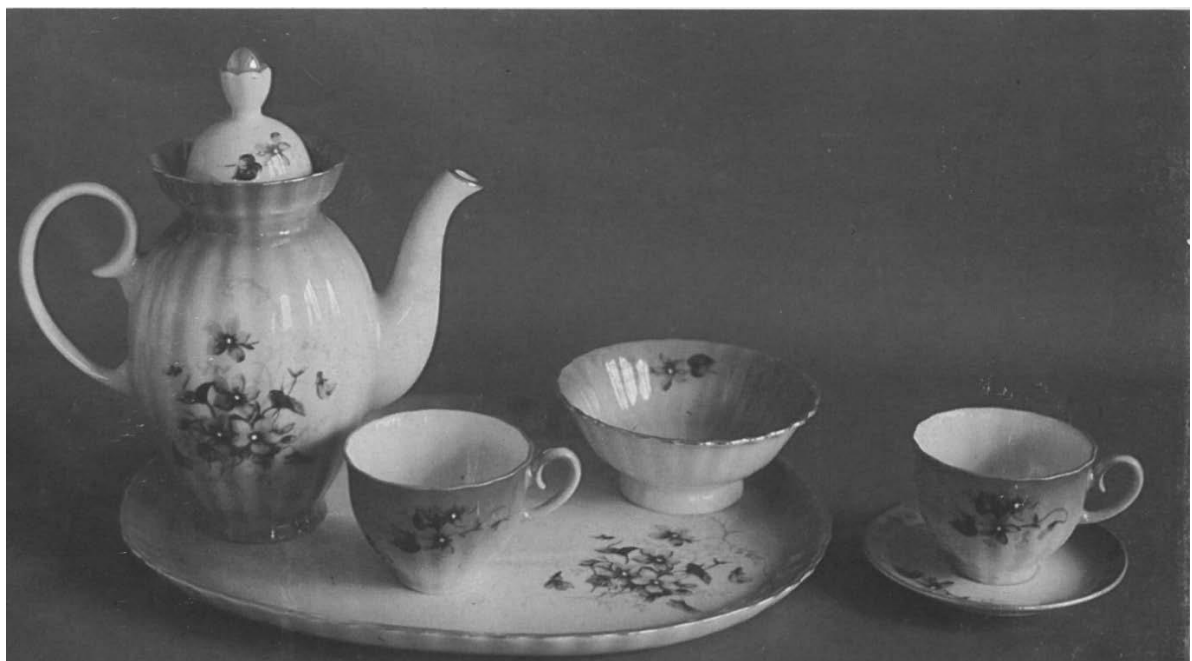
Іл. 29. – Чайний сервіз і чайно-столовий набір форми «Ромашка». Автори форми В. Спиця, Д. Павлусик, автор малюнка 826 «Гірлянда» О. Томків. Комплектують із 15, 27, 29 і 40 предметів.

Іл. 30. – Чайний сервіз "Ромашка". Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1973 р. Був експонований на виставці претендентів у Тернополі.

Іл. 31. – Чайний набір форми «Тет-а-тет» зі 7 предметів, автори Д. Павлусик, М. Терещук, автор малюнка 877 «Золоте намисто» М. Терещук. Комплектують із 15, 27, 29 і 40 предметів.

Іл. 32. – Кавовий набір форми «Тет-а-тет» зі 7 предметів. Автор форми В. Горолюк, автор малюнка 816 «Фіалка» О. Вінник.

Іл. 33. – Кавовий набір форми «Тет-а-тет» зі 7 предметів. Автор форми В. Горолюк, автор малюнка 861 «Ранок» і малюнок 651 «Вечірні барви» (зліва) М. Терещук.

Іл. 34. – Кавовий сервіз форми «Смерічка» з 16 предметів, автор форми і малюнка 393 «Троянда» В. Спиця.

Іл. 35. – Чайний набір форми «Юність», автор форми П. Тарасенко, автор малюнка 606 «Альонушка» Е. Совенко. Комплектують із 21 і 27 предметів.

Іл. 36. – Набір для сніданку форма «Промінь» із 13 предметів. Автор форми В. Спиця, автор малюнка 803 «Котик і півник» О. Томків.

Іл. 37. – Набір для сніданку форми «Промінь» із 13 предметів. Автор форми В. Спиця, автор малюнка 804 «Зимонька» М. Терещук.

Іл. 38. – Сервіз чайний

Іл. 39. – Сервіз чайний

Іл. 40. – Сервіз чайний

Іл. 41. – Чайний сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця, автор малюнка на 6 осіб з 15 предметів. Чайник – висота 13 см, цукерниця – висота 11 см, для масла – висота 8 см, діаметр 16,5 см, 6 чашок – висота 6,5 см, діаметр верху чашки 9 см, 6 блюдць – діаметр – 14 см. Артикул П-140-У на 15 предметів – ціна 33 руб. СРСР, артикул Н-141-У на 23 предмети – ціна 59 руб. 20 коп. СРСР.

Іл. 42. – Чайний сервіз форми «Трембіта». Автори форми В. Спиця, В. Горолюк. Автор малюнка «Білі горошини» П. Тарасенко 1980-ті рр., рис. 334 «Білі горошини», артикул 386-У – на 15 предметів – ціна – 12 руб. 90 коп. СРСР, артикул 388-У на 29 предметів – 26 руб. 75 коп. СРСР, артикул 38-У – на 40 предметів – 34 руб. 10 коп. СРСР.

Іл. 43. – Чайний сервіз форми «Трембіта», рис. 891 «Плахта», автори форми Спиця В. Г., Горолюк В. Н., автор малюнка Терещук М. П. Трафаретна деколь, стрічка й обводка золотом. Артикул 386-У з 15 предметів – ціна 12 руб. 90 коп. СРСР. Група 8.

Іл. 44. – Чайний сервіз форми «Трембіта». Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 573 «Червоні троянди» В. Горолюк. Живописний розпис, стрічка і обводка золотом. Артикул 386-У з 15 предметів – ціна 25 руб. 40 коп. СРСР, 388-У з 29 предметів – ціна 53 руб. 55 коп. СРСР, 390-У з 27 предметів – ціна 52 руб. 05 коп. СРСР, 389-У з 40 предметів – ціна 68 руб. 35 коп. Група 10.

Іл. 45. – Чайний сервіз форми «Трембіта». Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 237 «Буковина» В. Спиця. Трафаретна деколь, стрічка й обводка золотом. Артикул 386-У з 15 предметів – ціна 16 руб. 20 коп. СРСР, 388-У з 29 предметів – ціна 33 руб. 85 коп. СРСР, 390-У з 40 предметів – ціна 43 руб. 50 коп. СРСР. Група 9.

Іл. 46. Чайний сервіз форми «Трембіта». Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 244 «Декоративний» Л. Ткачук, трафаретна рельєфна деколь.

Іл. 47. – Чайний сервіз форми «Трембіта». Автори форми В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 248 «Нічна фіалка» М. Терещук, трафаретна рельєфна деколь, стрічка й відводка золотом. Артикул Н-83-У з 15 предметів. Ціна 17 руб. 40 коп. СРСР. Позагруповий.

Іл. 48. – Предмети чайного сервізу

Іл. 49. – Чайний сервіз

Іл. 50. – Чайний сервіз «Літо». Комплектують із 25 предметів. Чайник висота 10 см (з кришечкою 12 см); об'єм 0,5 л., цукерниця – висота 9 см (з кришечкою 10 см), діаметр 10,5 см, форма для масла – висота 8 см; діаметр 16 см, тарілки – 6 шт., висота 5 см, діаметр 17 см, чашки 4 шт, висота 6 см, діаметр 9 см, об'єм 250 мл, блюдце 6 шт., діаметр 13 см, тарілки для тістечок 6 шт., діаметр 17 см.

Іл. 51. – Чайний сервіз форми «Трембіта». Автор форми В. Спиця.

Іл. 52. – Чайний сервіз форми «Карпати». Автор форми В. Спиця.

Іл. 53. – Предмети чайного сервізу

Іл. 54. – Предмети чайного сервізу з 15 предметів: чайник – висота 12 см, цукерниця – висота 11 см, форма для масла – висота 7 см, 6 чашок висота – 6 см, 6 блюдечок діаметром – 13,5 см.

Іл. 55. – Чайний сервіз

Іл. 56. – Предмети чайного сервізу «Карпати». Автор форми В. Спиця.

Іл. 57. – Чайний сервіз. Автори форми В Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 689 «Пурпурова роза» Л. Ткачук. Трафаретна деколь, стрічка та відводка золотом. Артикул Н-173-У з 15 предметів – ціна 17 руб. 60 коп. СРСР, артикул Н-174-У з 29 предметів ціна 35 руб. 40 коп. СРСР, артикул Н-176-У з 27 предметів 32 руб. 90 коп. СРСР, артикул Н-175-У зі 40 предметів ціна 45 руб. 60 коп. СРСР. Позагруповий. Присвоєно індекс «Н».

Іл. 58. – Чайний сервіз форми «Роксолана». Автор форми В. Горолюк.

Іл. 59. – Чайний сервіз «Два кольори». Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1970 р. Експонували на республіканській художній виставці до 100-річчя народження В. Леніна.

Іл. 60. – Кавовий сервіз «Циліндр». Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1969 р. Експонували на виставці робіт художників Тернопільського та Бориславського фарфорових заводів.

Лл. 61. – Чайний сервіз «Золотий вітерець». Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1972 р. Експонований на виставці до 50-річчя утворення СРСР.

Лл. 62. – Чайний сервіз «Святковий». Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1972 р. Експонований на виставці до 50-річчя утворення СРСР. Відзначений 3 премією у конкурсі Міністерства легкої промисловості УРСР.

*Іл. 63. – Предмети чайного сервізу «Роксолана».
Автор форми В. Горолюк. 1992 р.*

Іл. 64. – Чайний сервіз, автор форми П. Тарасенко

Іл. 65. – Чайний сервіз, автор форми П. Тарасенко

Іл. 66. – Набір для торта форми 177 з 2 предметів. Автор форми В. Спиця, автор малюнка 665 Л. Ткачук.

Іл. 67. – Набір для меду з 2 предметів форми 171. Малюнок 591, малюнок 592 «Маки», малюнок 642 «Лугові трави», автор форми Д. Павлусик, автори малюнка М. Терещук, Л. Ткачук.

Іл. 68. – Предмети кавового сервізу форми «Горизонт». Автор форми і малюнка П. Тарасенко. 1964 р. ТОКМ, інв. № СКФ-1358.

*Іл. 69. – Предмети кавового сервізу форми «Горизонт».
Автор форми і малюнка П. Тарасенко.*

Іл. 70. – Чашка, блюдця

Іл. 71. – Предмети чайного сервізу «Ромашка». Автор форми В. Спиця.

Іл. 72. – Предмети чайного сервізу «Карпати». Автор форми В. Спиця.

Іл. 75. – Предмети чайного сервізу «Ромашка». Автор форми В. Спиця.

*Іл. 76. – Чайний сервіз форми «Трембіта».
Автори форми В. Спиця, В. Горолюк.*

*Іл. 77. – Предмети чайного набору форми «Трембіта».
Автор форми В. Спиця, В. Горолюк.*

Іл. 78. – Набір чайників із 3 предметів «Круглий».
Автор форми В. Горолук, автор малюнка 583 «Квіти Поділля»
Л. Ткачук, артикул 3419-У, ціна 29 руб. СРСР, позагруповий.

Іл. 79. – Чайний сервіз «Ромашка». **Автори форми В. Спиця, Д. Павлусик.**
Комплектують на 6 осіб з 15 предметів. **Чайник – висота 13 см, цукерниця –**
висота 11 см, тарілка для масла – висота 8 см, діаметр 16,5 см, 6 чашок –
висота 6,5 см, діаметр верху чашки 9 см, 6 блюдець – діаметр – 14 см.

Гл. 80. – Набір салатниць

Гл. 81. – Набір для куті

Іл. 82. – Набір для куті на 6 персон

Іл. 83. – Набір сунниць з тарілками

Іл. 84. – Чайний сервіз «Карпати». Автор форми В. Спиця. Автор малюнка 223 «Срібний» М. Терещук. Декіль покриття люстром, промазка і стрічка – золотом. Артикул Н-148-У з 15 предметів – ціна 26 руб. 40 коп. СРСР, артикул Н-149-У з 23 предметів – ціна 47 руб. 20 коп. СРСР. Позагруповий, присвоєно індекс «Н». Чайник – висота 13 см, цукорниця – висота 11 см, тарілка для масла – висота 8 см, діаметр 16,5 см, 6 чашок – висота 6,5 см, діаметр верху чашки 9 см, 6 блюдечь – діаметр 14 см, 1991 р.

Іл. 85. – Чайний сервіз «Карпати». Автор форми В. Спиця. Автор малюнка 223 «Срібний» М. Терещук. Декіль покриття люстром, промазка і стрічка – золотом. Артикул Н-144-У з 15 предметів – ціна 21 руб. СРСР, артикул Н-145-У з 23 предметів – ціна 36 руб. 50 коп. СРСР. Позагруповий, присвоєно індекс «Н».

Іл. 86. – Одиночні вироби. Автор форми і малюнка В. Горюлок. 1971 р.

Іл. 87. – Набір чайний. Автор форми і малюнка В. Горюлок.

*Іл. 88. – Сервіз чайний «Карпати» із 15 предметів.
Автор форми В. Спиця.*

*Іл. 89. – Чайний набір, чайник: висота – 13 см, цукерниця – висота 12 см,
тарілка для масла – 9 см, чашки 8 шт. – висота 6 см, блюдця – 8 шт.,
діаметр – 13,5 см.*

Іл. 90. – Сервіз чайний, чашки – 6 шт., блюдця - 6 шт., цукерниця – 1 шт., чайник – 1 шт.

*Іл. 91. – Сервіз чайний форми «Трембіта», мал. 244 «Декоративний», автори форми Спиця В. Г., Горолюк В. Н., автор малюнка Ткачук Л. Ф. Трафаретна рельєфна деколь, стрічка та відводка золотом.
Артикул 386-У з 15 предметів – ціна 16 руб. 20 коп. СРСР. Група 9.*

Гл. 92. – Сервіз чайний форма «Трембіта», мал. 244 «Павутинка», автор форми Спиця В. Г., Горолюк В. Н., автор малюнка Ткачук Л. Ф. Трафаретна деколь з домальованим розкидним штампом золотом. Артикул 386-У з 15 предметів – ціна 12 руб. 90 коп. СРСР. Група 9.

Гл. 93. – Кавовий набір на 2 особи, кофейник – висота 19 см, 1 блюдо діаметром 26 см, 2 чашки висотою 5,5 см, 2 блюдця діаметром 10 см.

Іл. 94. – Чайний сервіз із 20 предметів. Чайник доливний – висота з кришечкою – 13 см, чайник заварний висота з кришечкою – 10 см, чаша для меду – діаметр 12 см, висота 5 см, блюдця 12 шт. діаметром 13,5 см.

Іл. 95. – Предмети чайного сервізу

Лл. 96. – Чайний сервіз «Трембіта»

Лл. 97. – Чайний сервіз «Трембіта» на 12 персон із 29 предметів. Автори форми В. Спиця, В. Горолук, малюнок «Райські птахи».

Лл. 98. – Набір чайників форми «Круглий» з трьох предметв. Малюнк 596 «Троянди», малюнок 597 «Червона квітка». Набір для чаю зі семи предметів форми «Затишок». Малюнки 596 і 597. Автор форми В. Горолук, автор малюнків М. Терещук.

**ПОШТУЧНА ПРОДУКЦІЯ
ТА МАЛОКОМПЛЕКТНІ НАБОРИ**

Іл. 99. – Тарілка з набору «1»

Іл. 100. – Тарілка з набору «2»

Іл. 101. – Тарілка з набору «3»

Іл. 102. – Тарілка з набору «4»

Іл. 103. – Тарілка з набору «5»

Іл. 104. – Тарілка з набору «6»

Іл. 105. – Тарілка з набору «7»

Іл. 106. – Форма для нарізання «Газотранспортній магістралі України 50 Тернопільське УМГ»

Іл. 107. – Форма для нарізання сиру

Гл. 285. – Фляга і чарка

Гл. 108. – Фарфоровий куваль «15 квітня 1944 Тернопіль 1974 30 років», висота 15 см*

Гл. 109. – Серветниця «15 квітня 1944 Тернопіль 1974 30 років», висота 15 см

Гл. 110. – Серветниця «Визволенню 30 років 1944–1974», висота – 13 см*

Іл. 111. – Серветниця «Тернопіль будується Міська рада», лютий 1974 р., висота – 13 см

Іл. 112. – Форма для олівців 152 «Визволення Тернополя Слава визволителям», висота 13 см. Автор форми і малюнка В. Спиця.

Іл. 113. – Набір посуду. Малюнок ордену «Вітчизняна війна».

Іл. 114. – Чашка з набору «1»

Іл. 115. – Чашка з набору «2»

Іл. 116. – Чашка з набору «3»

Іл. 117. – Чашка з набору «4»

Гл. 118. – Чашка з набору «5»

Гл. 119. – Чашка з набору «6»

Гл. 120. – Чашка з набору «7»

Гл. 121/122. – Чашка з набору «8 і 9»

*Гл. 123. – Чашка з набору
«9 XXVII зїзд КІРС»*

Гл. 124. – Чашка з набору «10»

Гл. 125. – Кухлик з набору «Визволенню Тернопіль 45»

Гл. 126. – Чашка з набору «Визволенню Тернопіль 45»

Іл. 127. – Кухоль із набору «30 років великої Перемоги 1945–1975», висота 14 см

Іл. 128. – Чашка з набору «13»

Іл. 129. – Чашка з набору «14»

Іл. 130. – Чашка з набору «15 Лимони»

Іл. 131. – Чашка з набору «16 Груші»

Іл. 132. – Кухоль з набору «XII ○Москва○1985»

Іл. 133. – Кухоль із набору «18 Москва (агітаційна)»

Іл. 134. – Кухоль із набору «Москва (Олімпіада)»

Іл. 135. – Кухоль із набору «Олімпіада 80»

Іл. 136. – Кухоль із набору «1945-1980»

Іл. 137. – Кухоль з набору «21»

*Іл. 138. – Набір: цукорниця і
маслянка «22»*

Іл. 139. – Кухоль з набору «23» (краєвиди Тернополя)

Іл. 140. – Кухлик з набору «24»

Іл. 141. – Кухлик з набору «25»

Іл. 142. – Кухлик з набору «26»

Іл. 143. – Кухлик «Їжак». Автор форми 110 В. Горолюк, автор малюнка 251 М. Терещук. Трафаретний друк, відводка золотом. Артикул 89. Ціна 55 коп. СРСР. Група 7.

Іл. 144. – Кухлик «По гриби» Автор форми 110 В. Горолюк, автор малюнка 733 М. Терещук. Трафаретний друк, стрічка та відводка золотом. Артикул 89. Ціна 55 коп. СРСР. Група 7.

Іл. 145. – Чашка з блюдцем, подарункова форма «Тюльпан». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 229 «Вальс квітів» М. Терещук. Трафаретна деколь, стрічки золотом. Артикул Д-52-02-09-07-84. Ціна 6 руб. 50 коп. СРСР. Позагрупова.

Іл. 146. – Чашка з блюдцем «Трембіта». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 738 М. Терещук. Трафаретний друк, відводка золотом. Артикул 300. Ціна 94 коп. СРСР. Група 7.

Іл. 147. – Чашка з блюдцем подарункова форма «Тюльпан». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 236 «Святковий» Л. Костенко. Багато колірна трафаретна деколь, стрічки золотом. Артикул Д-52-02-09-0884. Ціна 5 руб. 50 коп. СРСР. Позагрупова.

Іл. 148. – Кухлик «Білочка». Автор форми 110 В. Горолюк, автор малюнка 737 М. Терещук. Шовко-трафаретний друк, стрічка та відводка золотом. Артикул 89. Ціна 55 коп. СРСР. Група 7.

Іл. 149. – Кухлик «Квіти». Автор форми 110 В. Горолюк, автор малюнка 733 М. Терещук. Шовко-трафаретний друк, відводка золотом. Артикул 89. Ціна 55 коп. СРСР. Група 7.

Іл. 150. – Кухлик «Пісня». Автор форми 110 В. Горолюк, автор малюнка 735 М. Терещук. Шовкотрафаретний друк, відводка золотом. Артикул 89. Ціна 55 коп. СРСР. Група 7.

Іл. 151. – Кухлик «Горох». Автор форми 110 В. Горолюк, автор малюнка 735 П. Тарасенко. Покриття краскою, відводка фарбою і золотом. Артикул 89. Ціна 65 коп. СРСР. Група 8.

Іл. 152. – Чашка та цукерниця з набору «27»

Іл. 153. – Кухоль із набору «28»

Іл. 154. – Кухоль із набору «29»

Іл. 155. – Чашки із набору «30»

Іл. 156. – Кухоль із набору «31»

Іл. 157. – Чашка із набору «32»

Іл. 158. – Чашка із набору «33»

Іл. 159. – Чашка із набору «35»

Іл. 160. – Чашка із набору «36»

*Іл. 161. – Чашка із набору
«Москва 1985* 34*»*

*Іл. 162. – Кухоль ювілейний. Автор
форми і малюнка П. Тарасенко.
«ВДНХ»*

Іл. 163. – Чашки із наборів «3 днем 8 березня»

Іл. 164. – Чашки із набору «38–39»

Іл. 165. – Кухлі з наборів «Водо-моторний спорт Тернопіль 1987 40»

Іл. 166. – Кухлі із набору «41»

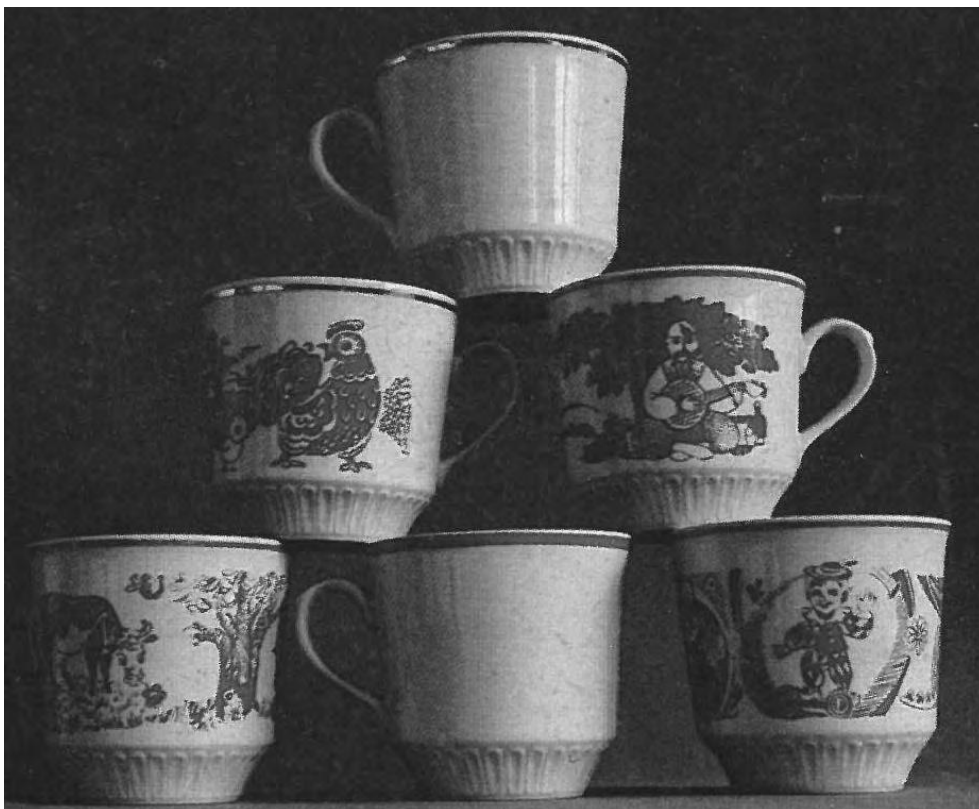
Іл. 167. – Чашки із наборів «42»

Іл. 168. – Набір чашок та чайник «1917–1967 50»

Іл. 169. – Чайний набір чашок і чайник «Для президента Казахстану»

Гл. 170. – Набір кухлів форми 174 «Ромашка». Автор форми Д. Павлусик, автор малюнків М. Терещук. Шофкографія різних малюнків і «стрічка фарбами».

Гл. 171. – Набір кухлів форми 163 «Ромашка». Автор форми Д. Павлусик, автор малюнків М. Терещук, автор малюнка «Білі горохи» П. Тарасенко.

Іл. 172. – Набір горняток форми 163. Автор форми Д. Павлусик, автор малюнка 658 «Жили собі» Л. Томків.

Іл. 173. – Цукорниця

Іл. 174. – Цукорниця

Гл. 175. – Цукорниця

Гл. 176. – Цукорниця

Гл. 177. – Цукорниця

Гл. 178. – Цукорниця

*Гл. 179. – Маслянка, висота 8,5 см,
діаметр 16 см*

Гл. 180. – Маслянка, висота 8 см

Ил. 181. – Маслянка

Ил. 182. – Маслянка

Ил. 183. – Маслянка

Ил. 184. – Маслянка

Ил. 185. – Маслянка

Ил. 186. – Маслянка

Іл. 187. – Набір кухонний форма «Гостинний». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 279 «Квітучий сад» М. Терещук. Двоколірна деколь, стрічки позолоти. Артикул Н-177-У з 14 предметів, ціна 31 руб. СРСР. Позагруповий, присвоєний індекс «Н».

Іл. 188. – Цукорниця

Іл. 189. – Чайник «1»

Іл. 190. – Чайник «2»

Іл. 191. – Чайник «3», висота 12 см

Гл. 192. – Чайник «4»

Гл. 193. – Чайник «5»

Гл. 194. – Чайник «6»

Гл. 195. – Чайник «7»

Гл. 196. – Чайник «8»

Гл. 197. – Чайник «9»

Ил. 198. – Чайники «10»

Ил. 199. – Чайник «11», высота 18 см

Ил. 200. – Чайник «12»

Ил. 201. – Чайник «13»

Ил. 202. – Чайник «14», высота 12 см

Ил. 203. – Чайник «15»

Іл. 204. – Чайник «16»

*Іл. 205. – Чайник «17»,
висота 19 см*

*Іл. 206. – Набір чайників з трьох предметів форми «Круглий».
Автор форми В. Горолюк,
автор малюнка «Дарунок» М. Терещук.*

Гл. 207. – Глечик «1»

Гл. 208. – Глечик «2»

Гл. 209. – Глечик формы «Малюк»

Іл. 210. – Дитячий набір форми «Малюк». Автор форми В. Спиця, автор малюнка 888 «Ведмежата» М. Терещук. Трафаретна деколь дитячої тематики. Артикул 2599-У, на 4 людини, з 13 предметів. Ціна 15 руб. СРСР. Позагруповий.

Іл. 211. – Глечик «4»

Іл. 212. – Глечик «5»

Ил. 213. – Глечик «6»

Ил. 214. – Вазочка «7»

Ил. 215. – Вазочка «8»

Іл. 216. – Вазочка «Т. Г. Шевченко», висота 15 см

Іл. 217. – Вазочка «5», висота 15 см

Ил. 218. – Вазочка «6»

Ил. 219. – Вазочка «7»

Ил. 220. – Вазочка «8»

Ил. 221. – Вазочка «9»

Гл. 222. – Вазочка «10»

Гл. 223. – Вазочка «11 Чумаки»

*Іл. 224. – Вазочки «6»,
висота 14,5 см*

*Іл. 225. – Вазочки «7»,
висота 14,5 см*

*Іл. 226. – Вазочка «8». Автор форми
і малюнка В. Горолюк.*

*Іл. 227. – Вазочки для квітів
декоративні, форми 142 «Колобок»,
143, малюноки 341, 342. Автор форми
і малюнків Л. Ткачук.*

Іл. 228. – Посудина для цукерок. Автор форми і малюнка В. Горолюк.

Іл. 229. – Чайник

Іл. 230. – Чайник

Іл. 231. – Цукорниця, форма для перцю та сільничка

**СУВЕНІРНО-ПОДАРУНКОВІ,
ІМЕННІ ТА ЮВІЛЕЙНІ ВИРОБИ**

Іл. 232. – Фігурка Святого Миколая

Іл. 233. – Фігурка – рік Щура (Миші) за китайським календарем

Іл. 234. – Фігурка – рік Бика (Віл, Корова) за китайським календарем

Іл. 235. – Фігурка – рік Тигра за китайським календарем

Іл. 236/237. – Фігурки – рік Заця (Кролика або Кота) за китайським календарем

Іл. 238. – Фігурка – рік Дракона за китайським календарем, тип 1

Іл. 239. – Фігурка – рік Дракона за китайським календарем, тип 2

Гл. 240. – Фігурка – рік Змії за китайським календарем

Гл. 241. – Фігурка – рік Коня за китайським календарем, тип 1

Гл. 242/243. – Фігурка – рік Коня за китайським календарем, тип 2

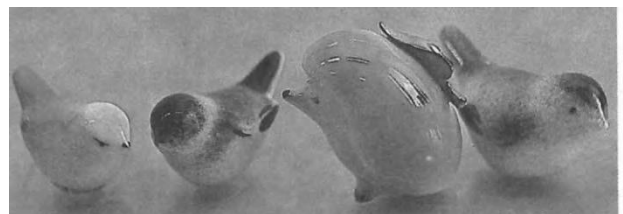
Гл. 244. – Фігурка коня, висота 25,5 см, (додаткове оформлення)

Іл. 245. – Фігурка – рік Кози (Вівці) за китайським календарем, висота 11 см

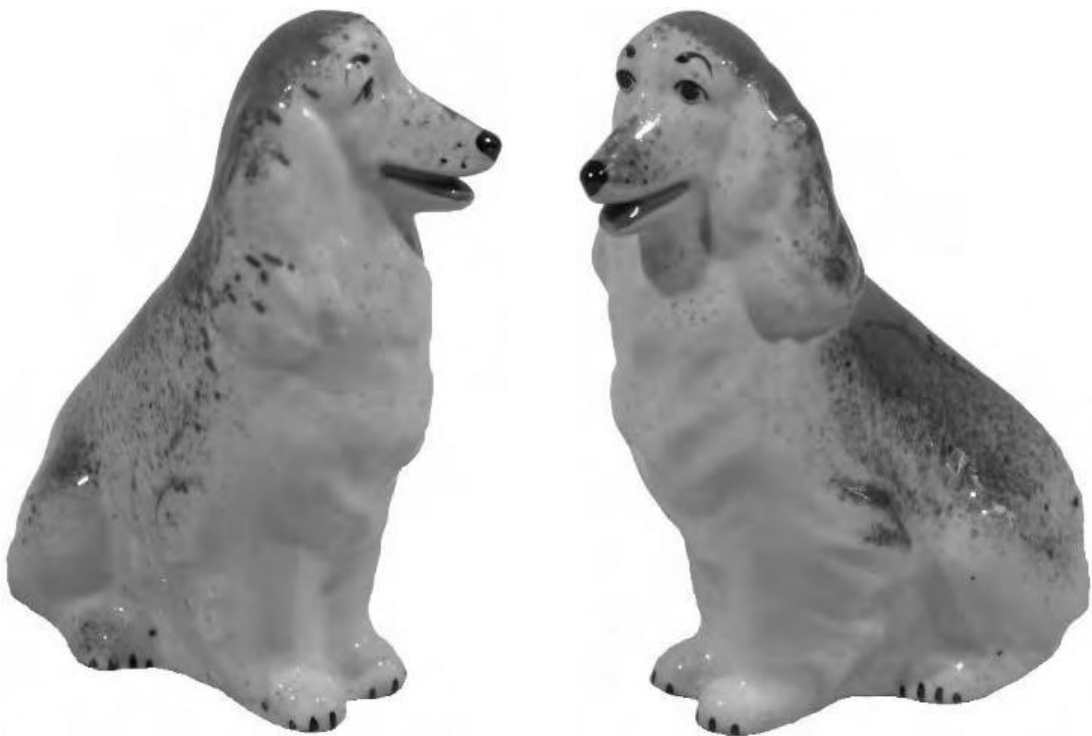
Іл. 246. – Фігурка – рік Мавпи за китайським календарем

Іл. 247. – Малі скульптурки. Форма 149 «Пташки», малюнок 345; форма 151 «Їжачок», малюнок 346; форма 148 «Горобчик», малюнок 344. Автор форми і малюнків М. Терещук.

Іл. 248. – Фігурка – рік Півня за китайським календарем

Іл. 249. – Фігурка – рік Собаки за китайським календарем

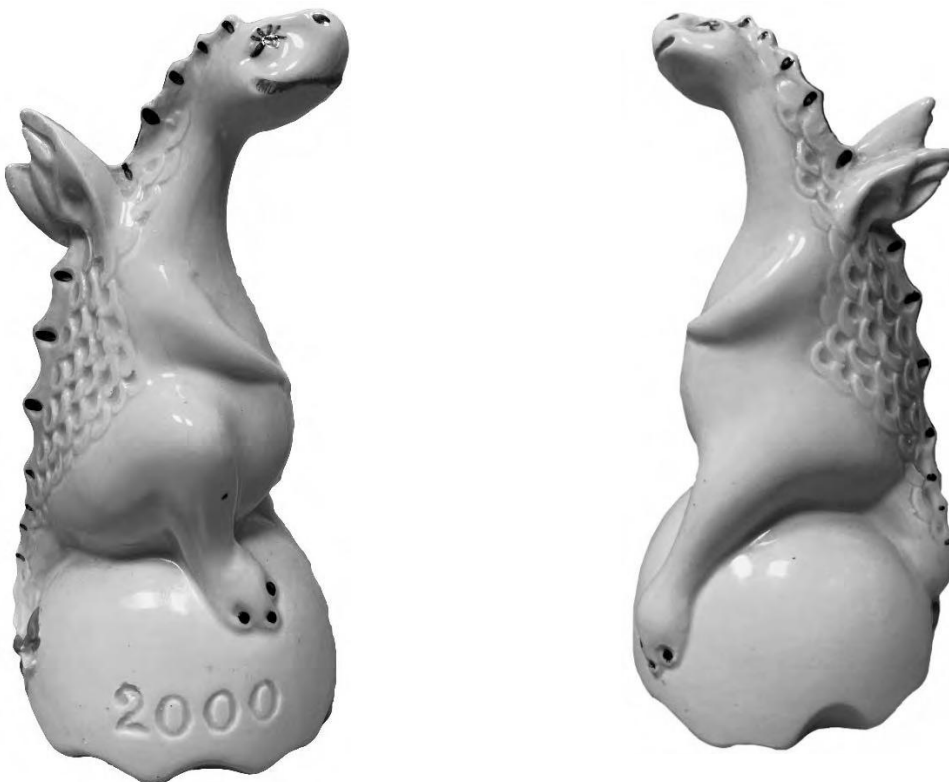
Іл. 250. – Фігурка – рік Свині (Кабана) за китайським календарем, тип 1

Іл. 251/252. – Фігурка – рік Свині / Кабана за китайським календарем, тип 2

Іл. 253. – Фігурка гірського козла, висота 19 см

Іл. 254. – Фігурка – рік Дракона за китайським календарем, 2000 р., висота 14 см

Тип 1

Тип 2

*Іл. 255/256. – Фігурки – рік Змії за китайським календарем, 2001 р.,
тип 1 і 2, висота 15 см.*

Іл. 257. – Плакетка «місту Теребовлі 900 років» 8 x 17 см

Іл. 258. – Плакетка «Теребовля» 10 x 15 см

Іл. 259. – Фарфорова медаль «Скалиш Юрію з нагоди ювілею 40 Тернопіль фарфору», діаметр 9,5 см

Іл. 260. – Фарфорова медаль «1 місце Сільські спортивні ігри Тернопільщини, присвячені 50-річчю фізкультурно-спортивного товариства «Колос», діаметр 9,5 см

Ил. 261. – Мала скулптура «Козак»

Іл. 262. – Мала скульптура «Козацька думка», В. Горолук, тип 1, висота 34,5 см, 1990 р. (червоні кольори емалі)

Іл. 263. – Мала скульптура «Козак з конем», В. Горолук, тип 2, висота 34,5 см. «Козацька думка», (типаж – Максим Залізняк). 1990 р.

Іл. 264. – Мала скульптура «Козак з булавою», форма – В. Горолюк, розпис – Ю. Скаліш, висота 51 см

Іл. 265. – Мала скульптура «Козак з булавою», висота 51 см, форма – В. Горолюк, з написом «Слава Україні» – «Героям Слава»

Іл. 266. – Мала скульптура «Божя Мати з немовлям»

Іл. 267. – Мала скульптура «Марія Діва», висота 20,5 см

*Іл. 268. – Підсвічник, висота 21 см,
ширина 19 см*

*Іл. 269. – Декоративна форма
«Технічний університет ім. Івана
Пулюя м. Тернопіль 1690-2010 50»,
(всередині має висіти дзвіночок)*

*Іл. 270. – Підсвічники форми 176. Малюнок 170 «Зоряний», малюнок 303
«Троянди», малюнок 171 «Золота стрічка». Автор форми і малюнків
В. Спиця.*

Іл. 271. – Пасхальний сувенір форми 225, 226 з 5 предметів. Малюнок 853 «Чорнобривці». Сувенір «Писанка», форма 226, малюнок 854 «Гуцулочка». Автор форми Д. Павлусик, автор малюнка М. Терещук.

Іл. 272. – Дзвоник «ТНТУ 50», розмір

Іл. 273. – Декоративний рельєф «Ленін»

Іл. 274. – П. Тарасенко. Декоративні форми «Птахи». Експоновано на республіканській художній виставці до 100-річчя народження В. Леніна. 1970.

Іл. 275. – Набір для молодят форми 199 з трьох предметів. Малюнки 392, 378. Автор В. Г. Спиця.

Іл. 276. – П. Тарасенко, М. Терещук. Плесканець «Два кольори мої, два кольори, червоне – то любов, а чорне – то журба», 1967 р.

Іл. 277. – П. Тарасенко. Плесканець «Закувала та сива зозуля» – за мотивами української однойменної пісні на слова П. Ніщинського. В. 23. 1967 р.

Іл. 278. – П. Тарасенко, М. Терещук. Плесканець «Дам лиха закаблукам» – на мотив української народної пісні «Од Києва до Лубен». В. 10. 1967 р.

Іл. 279. – Настінна плакетка «Герб Тернополя». Діаметр 28,5 см.

*Іл. 280/281. – Плакетки «Тернопіль» і
«Тернопільські Театральні вечори 2000»*

Іл. 282. – Плакетка «Святе сімейство»

Іл. 283. – Плакетка форми 201, малюнок 809 «Тернопіль». Набір сувенірний форми 200 «Старий Тернопіль» зі 4 предметів, малюнок 813 «Тернопіль». Автор форми Д. Павлусик, автор малюнка М. Терещук.

Іл. 284. – Фляга «Яблучний оцет Тернопільський облхарчпром», тип 1, висота 18,5 см, ширина 9 см.

*Іл. 285. – Фляга «Яблучний оцет герб Тернополя»,
тип – 2, висота 18,5 см, ширина 9 см*

Іл. 286. – Фляга «Яблучний оцет Тернопільський облхарчпром», висота 16 см.

Іл. 287. – В. Колісник. Ключ від міста «Тернопіль», 1992 р.

Іл. 288. – Мала скульптура, присвячена комсомолу

ДЕКОРАТИВНІ ВАЗИ, КУБКИ ТА ФЛЯГИ

Іл. 289. – В. Колісник. Декоративна ваза.

Іл. 290. – В. Колісник. Багатомодульні декоративні вази.

Іл. 291. – О. Рибун. Декоративна багатомодульна ваза.

Іл. 292. – Ваза-кубок «1 Міська робітнича спартакиада профспілок Тернопіль, 1988», тип – 1, висота 20 см

Іл. 293. – Ваза-кубок «1 Міська робітнича спартакиада профспілок Тернопіль, 1988», тип – 2, висота 20 см

Іл. 294. – Ваза-кубок «Москва – 1985» (до проведення XII Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у м. Москва, 1985 р.), висота 20 см

Іл. 295. – Ваза-кубок «Тернополю 450 років», висота 20 см

Іл. 296. – Ваза «Свято духовної музики Тернопіль 2000 р.», висота 20 см

Іл. 297. – Ваза-кубок «Лауреату обласного конкурсу ім. Леся Курбаса «Тернопільські театральні вечори», висота 30 см

Гл. 298. – Ваза-кубок «Приз лауреата обласного конкурсу на здобуття премії імені С. А. Крушельницької», висота 20 см

Гл. 299. – Ваза «Свято міста 1999 року», висота 20 см

Іл. 300. – Ваза–кубок «Тернопільська танцювальна весна Лауреату конкурсу на приз О. Данічкіна», висота 20 см

Іл. 301. – Ваза «1945 – 1985» (до 40-ї річниці закінчення другої світової війни), висота 20 см

Іл. 302. – Ваза «1945–1985» (до 40-ї річниці закінчення другої світової війни), висота 20 см

Іл. 303. – Ваза-кубок «Лауреата обласного конкурсу на марш-параду духових оркестрів, м. Тернопіль», висота 30 см

Іл. 304. – Ваза-кубок «Лауреату обласного конкурсу марш-параду духових оркестрів, м. Тернопіль», висота 30 см

Іл. 305. – Ваза-кубок «450 Тернополю», висота 30 см

Іл. 306. – Ваза-кубок «Перехідний кубок пам'яті Тартака Г. В. (бойове розгортання)», висота 30 см

Іл. 307. – Ваза «150-річчя Івана Пулюя Тернопільський приладобудівний інститут імені Івана Пулюя. Тернопіль», висота 20 см

Іл. 308. – Ваза «1948–1998 Тернопільгаз 50», висота 20 см*

Іл. 309. – Ваза «Сільські спортивні ігри Тернопільщини К», (спортивне товариство «Колос»), висота 20 см

Ил. 310. – Ваза «XXVII з’їзд КПРС» (ТОКМ), тип 1, висота 20 см

Ил. 311. – Ваза «XXVII з’їзд КПРС» (ТОКМ), тип 2, висота 20 см

Лл. 312. – Ваза «Тернопільському обкому КПУ від колективу Тернопільського фарфорового заводу Червень 1967 р. Указ Президії Верховної Ради СРСР про нагородження Тернопільської області Української РСР орденом Леніна» (ТОКМ), висота 20 см.

Лл. 313. – Ваза «Тернопільському обкому Комуністичної партії України від організації Тернопільщини на честь 50-річчя ВЛКСМ» (ТОКМ), висота 20 см

**Іл. 314. – Ваза декоративна 98-а , мал. 867 «Слава праці», «Естафета трудової слави КПРС» 1980 р., автори форми Тарасенко П. П., автор малюнка Ткачук Л. Ф., Горолюк В.Н. Трафаретна деколь, покриття золотом, стрічки золотом. Артикул 1913-У.
Ціна 30 руб. СРСР (ТОКМ), висота 20 см.**

Іл. 315. – Ваза «Центральному Комітетові Комуністичної партії України, Президії Верховної Ради УРСР, Раді Міністрів УРСР трудящих Тернопільської області СРСР 60 років» (ТОКМ), висота 20 см.

Іл. 316. – Ваза «30 років Червоногвардійському Прикарпатському військовому округу від трудящих м. Тернопіль, липень 1945–1975 р.» (ТОКМ), висота 20 см

Іл. 317. – Ваза «27 з'їзд КПРС» (ТОКМ), висота 20 см

Гл. 318. – Ваза «Обласному краєзнавчому музею від міському Компартії України і виконкому міської ради народних депутатів, грудень 1982 року», (ТОКМ), висота 20 см

Гл. 319. – Ваза «Трудячим з Тернополя від працівників Гусятинського району з нагоди творчого звіту колективів художньої самодіяльності в честь 67-ї річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції 3 листопада 1984 р.», (ТОКМ), висота 20 см

Гл. 320. – Ваза «Живи, Україно, прекрасна і сильна, в радянськiм краю ти щастя знайшла» (ТОКМ), висота 21 см, діаметр 12 см

Гл. 321. – Ваза «15 квітня 1944 Тернопіль», (дата визволення Тернополя від німецько-нациських військ під час другої світової війни), висота 15 см

Іл. 322. – Фляга сувенірна «Великій Перемозі 40 років», висота 15 см

Іл. 323. – Фляга сувенірна «40 років визволення Тернополя 1944–1984», висота 15 см

Іл. 324. – Фляга сувенірна форми 113. Автор форми і малюнка «Солдатська слава» В. Спиця, трафаретна деколь, домальовка і стрічка золотом, артикул 846-У. Ціна 5 руб. СРСР, висота 15 см.тип 1, висота 15 см.

Іл. 325. – Фляга сувенірна «Солдатська слава», тип 2, висота 15 см

Іл. 326. – Фляга сувенірна «70 років Слава радянській армії», висота 15 см*

Іл. 327. – Фляга сувенірна форма 113. Автор форми і малюнка Спиця В. Г., мал. 240 «Сувенір», трафаретна деколь домальовка і стрічка золотом, артикул 846-У. Ціна 5 руб. СРСР, висота 15 см.

Іл. 328. – П. Тарасенко. Ваза декоративна «Коні й квіти». В. 33, 1967 р.

*Іл. 329. – В. Колісник (форма).
Ваза декоративна.*

*Іл. 330. – В. Колісник. Скульптура
«Мистецтво, народжене вогнем».*

*Іл. 331. – В. Колісник (форма). Ваза «Тернопільському
фарфоровому заводу 25», висота 28 см.*

Іл. 332. – В. Колісник (форма). Ваза «Тернопільській облспоживспіці 50», висота 20 см.

Іл. 333. – В. Колісник (форма). Ваза «Тернопільському інституту народного господарства 25», висота 20 см.

Іл. 334. – В. Колісник (форма). Ваза декоративна «Тернопільська міська рада», висота 100 см.

Іл. 335. – В. Колісник (форма). Ваза декоративна, висота 100 см.

Іл. 336. – В. Колісник (форма). Ваза декоративна «Шановному Василю Семеновичу з нагоди 70-річчя від сім'ї Шнуровських», висота 55 см.

Іл. 337. – В. Колісник (форма). Ваза декоративна «Медична емблема», висота 55 см, ТДМУ ім. І. Горбачевського.

Іл. 338. – Ваза декоративна «Тернопільській державній медичній академії ім. І. Горбачевського з нагоди 40-річчя».

Іл. 339/340. – В. Колісник. Вази декоративні (2 різновиди).

Іл. 341. – В. Колісник. Ваза декоративна з ручками «Тернопіль – Свято міста–96», висота з вушками 55 см, ТДМУ ім. І. Горбачевського. (Фото з колекції ректора Л. Ковальчука).

Іл. 342. – Вазы декоративні форм 228, 229. Автор форми Д. Павлусик. Автор малюнка М. Терещук. Малюнок 500 «Осіннє полум'я» і малюнок 331 «Вечір».

Гл. 343. – Ваза декоративна форми 112. Автор форми і малюнка 577 В. Горолюк. Живописна робота фарбами і золотом. Артикул 3059-У. Ціна 70 руб. СРСР. Позагрупова. Поч. 1980-х рр.

Гл. 344. – Самовар із заварним чайником, форма 155, автори В. Спиця, В. Горолюк, автор малюнка 761 «Тернопільські краєвиди» М. Терещук.

**СУВЕНІРНИЙ ПОСУД:
КУМАНЦІ, ШТОФИ, ГРАФІНИ**

Іл. 345. – В. Колісник. Штоф подарунковий з чарками форми 141, малюнок «Сорок років з дня Перемоги 1945–1985». Висота 23 см.

Іл. 346. – В. Колісник. Штоф подарунковий з чарками форми 141, малюнок «Сорок років визволення Тернополя 1944–1984». Висота 23 см.

Іл. 347. – В. Колісник. Штоф подарунковий форми 141, малюнок «Великому Жовтню слава 1917–1987». Висота 23 см.

Іл. 348. – В. Колісник. Штоф подарунковий форми 141, малюнок «Тернопільгазу-50 1948–1998». Висота 23 см.

Іл. 349. – В. Колісник. Штоф подарунковий з чарками форми 141, малюнок «Тернопіль». Висота 23 см.

Іл. 350. – В. Колісник. Штоф подарунковий з чарками форми 141, малюнок «XII Всесвітній фестивалю молоді та студентів, Москва–1985». Висота 23 см.

Іл. 351. – В. Колісник. Штоф подарунковий форми 141, малюнок «Міжнародна наукова конференція Ялта–Форос, 26-27.09.1996 р.» «Проблеми економічної інтеграції України у Європейський Союз: теорія і стратегія». Висота 23 см.

Іл. 352. – В. Колісник. Набір подарунковий форма 154 із трьох предметів, малюнок 203 «Тернопіль». Висота 35 см.

Іл. 353. – В. Колісник. Штоф подарунковий форми 154, малюнок «Зборівська битва 350». Висота 35 см.

Лл. 354. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк. «XII Всесвітній фестиваль молоді та студентів, Москва–1985». Висота 24 см.

Лл. 355. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Республіканське свято народної творчості, присвячене Дню радянської молоді, Тернопіль 27–29 червня 1986 р.». Висота 24 см.

Лл. 356. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Великому Жовтню Слава 1917-1987». Висота 24 см.

Іл. 357. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Міжобласне свято мистецтв «Народ і армія єдині Співоче поле Тернопіль – 87». Висота 24 см.

Іл. 358. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Водно-моторний спорт Чемпіонат світу Тернопіль 1987». Висота 24 см.

Іл. 359. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Герб м. Київ». Висота 24 см.

Іл. 360. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «80 років спортове товариство «Україна». Змагання українців Америки, Канади, Галичини, Тернопіль–1991». Висота 24 см.

Іл. 361. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Театральні вечори, Тернопіль», тип 1. Висота 24 см.

Іл. 362. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок Театральні вечори, Тернопіль», тип 2. Висота 24 см.

Іл. 363. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Театральні вечори, Тернопіль–90».

Іл. 364. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Катедро». Висота 24 см.

Іл. 365. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Герб Тернополя». Висота 24 см.

Іл. 366. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, автор малюнка Л. Костенко. Висота 24 см, 1980-ті рр.

Іл. 367. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «У Республіканське свято народної творчості, Тернопіль – 450». Висота 24 см.

Іл. 368. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горюлюк, малюнок «Природний заповідник «Медобори». Висота 24 см.

Іл. 369. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горюлюк, малюнок «ІО ІМЕК ТЕРНОПІЛ '95 УКРАЇНІО». Висота 24 см.

Іл. 370. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолук, малюнок «Турнір по атлетизму Тернопіль 88». Висота 24 см.

Іл. 371. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолук, малюнок Л. Костенко. Висота 24 см.

Іл. 372. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолук, малюнок «Державна фельд'єгерська служба України 10 років 1991–2001». Висота 24 см.

Іл. 373. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горюлюк, малюнок «Реалістик Тернопіль», «Асоціація контактного карате і ГУНФУ України». Висота 24 см.

Іл. 374. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горюлюк, малюнок

Іл. 375. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Тернопільському фарфору 20», висота 24 см

Іл. 376. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Терен 27.02.91–27.02.2001». Висота 24 см.

Іл. 377. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Тернопільгаз 50 1948–1998». Висота 24 см.

Іл. 378. – Фарфоровий куманець, автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Тернопіль» М. Терещук, висота 24 см

Іл. 379. – Фарфоровий куманець. Автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Оркестра Воли». Висота 24 см.

Іл. 380. – Фарфоровий куманець. Автор форми 150 В. Горолюк, малюнок «Дашава–Київ 50 1948-1995». Висота 24 см.

Іл. 381. – Фарфоровий куманець. Автор форми 150 В. Горолюк, малюнок міжнародний фестиваль спортивного танцю «Терноцвіт» 1992». Висота 24 см.

Гл. 382. – Фарфоровий куманець. Автор форми 150 В. Горюлюк, малюнок «Крайовий фестиваль лемківської культури Гутисько 2000». Висота 24 см.

Гл. 383. – Фарфоровий куманець. Автор форми 150 В. Горюлюк, малюнок «Тернопіль». Висота 24 см.

**НАСТІННА ДЕКОРАТИВНА КЕРАМІКА:
ТАРЕЛІ, ПЛАКЕТКИ. ІКОНИ**

*Іл. 384. – Фарфорова тарілка «Тернопіль»
(ТОКМ), тип 1, діаметр 17 см*

*Іл. 385. – Фарфорова тарілка
«Тернопіль», тип 2, діаметр 17 см*

*Іл. 386. – Рельєф «30 Тернопіль»,
розмір 23,5 см x 19,5 см*

*Іл. 387. – Настінна тарілка «Червоні витязі».
Автор форми і малюнка П. Тарасенко, ТОКМ.*

*Іл. 388/389. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків
«Гетьман Петро Конашевич–Сагайдачний 1614–1622», тип 1 і 2; серія
«Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см),
форма 129 (діаметр 17,5 см). ТОКМ.*

Іл. 390/391. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків «Гетьман Михайло Дорошенко 1622–1628», тип 1 і 2; серія «Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см), форма 129 (діаметр 17,5 см). ТОКМ.

Іл. 392/393. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків «Гетьман Богдан Хмельницький 1648–1657», тип 1 і 2; серія «Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см), форма 129 (діаметр 17,5 см). ТОКМ.

Іл. 394/395. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків «Гетьман Іван Самойлович 1672–1687», тип 1 і 2; серія «Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см), форма 129 (діаметр 17,5 см). ТОКМ.

Іл. 396/397. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків «Гетьман Петро Дорошенко 1665–1676», тип 1 і 2; серія «Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см), форма 129 (діаметр 17,5 см). ТОКМ.

Іл. 398/399. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків «Гетьман Іван Мазепа 1687–1709», тип 1 і 2; серія «Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см), форма 129 (діаметр 17,5 см). ТОКМ.

Іл. 400/401. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків «Гетьман Павло Тетєра 1663–1665», тип 1 і 2; серія «Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см), форма 129 (діаметр 17,5 см). ТОКМ.

*Іл. 402. – Тарілка настінна.
Автор форми В. Спиця,
малюнок О. Томків «Гетьман Іван
Підкова 1577–1578»; тип 1 і 2;
серія «Гетьмани України», форма
196 (діаметр 14 см). ТОКМ.*

*Іл. 403. – Тарілка настінна.
Автор форми В. Спиця,
малюнок О. Томків «Кошовий отаман
Іван Сірко 1654–1679»;
серія «Гетьмани України»,
форма 196 (діаметр 14 см). ТОКМ.*

*Іл. 404. – Тарілка настінна. Автор
форми В. Спиця, малюнок О. Томків
«Кошовий отаман Северин
Наливайко 1594–1597»; серія
«Гетьмани України», форма 196
(діаметр 14 см). ТОКМ.*

*Іл. 405. – Тарілка настінна.
Автор форми В. Спиця,
малюнок О. Томків «Гетьман Павло
Полуботок 1722–1724»; серія
«Гетьмани України», форма 196
(діаметр 14 см). ТОКМ.*

Іл. 406. – Набір тарілок настінних «Гетьмани України», «Роксолана».
Автор форми В. Спиця, малюнки О. Томків.
Форма 196 (діаметр 14 см), форма 129 (діаметр 17,5 см) з 12 шт.
Малюнки 842–869.

Іл. 407. – Тарілка настінна. Автор форми В. Спиця, малюнок О. Томків
«Гетьман Дмитро Байда–Вишневецький 1550–1563»; серія «Гетьмани України», форма 196 (діаметр 14 см).ТОКМ.

Іл. 408. – Фарфорова медаль «Тернопільському фарфору 10 років 1964–1974».
Діаметр 10 см.

*Іл. 409. – Тарілка настінна
«Державна митна служба 15 років»*

*Іл. 410. – Тарілка настінна
«Сільські спортивні ігри
Тернопільщини 50 років ФСТ
«Колос»»*

*Іл. 411. – Тарілка настінна «50
Депортація лемків 50 років
1944–1994 Тернопіль»*

*Іл. 412. – Тарілка настінна
«Всеукраїнське товариство
Лемківщина»*

Іл. 413. – Тарілки настінні. Автор форми і малюнка В. Горолук.

Іл. 414/415/416. – Тарілки настінні. Автор форми В. Спиця, автор малюнків О. Томків – Войтович: «Шука козак свою долю», «Гомоніла Україна, довго гомоніла, довго-довго кров степами текла – червоніла», «Сказилося море, не злякає!». 1992 р.

*Іл. 417. – Тарілки настінні. Автор форми В. Спиця, автор малюнку
О. Томків – Войтович «Бандуристе, орле сизий». 1992 р.*

*Іл. 418. – Є. Овчарук. Тарілка
настінна «Т. Шевченко»*

*Іл. 419. – Тарілка настінна
«Т. Шевченко»*

*Лл. 420. – Тарілка настінна
«Т. Шевченко». Діаметр 28 см.*

*Лл. 421. – Тарілка настінна
«Ласкаво просимо Вам дуже раді»
(До Днів лемківської культури).
Діаметр 28 см.*

*Лл. 422. – Тарілка настінна
«Навіки разом з Тернопільгазом»,
«1948–1998 Тернопільгаз 50».
Діаметр 18 см.*

*Лл. 423. – Настінна тарілка
«75 Шановному Віталію
Никифоровичу
від колег по роботі, 2000 рік»*

*Іл. 424. – Настінна тарілка
«Червоній калині 15».
Діаметр 18 см.*

*Іл. 425. – Настінна тарілка
«Нива» Тернопіль TRIUMФИ».
Діаметр 28,5 см.*

*Іл. 426. – В. Колісник.
Настінна тарілка з рельєфом.*

*Іл. 427. – В. Колісник.
Настінна тарілка з рельєфом.*

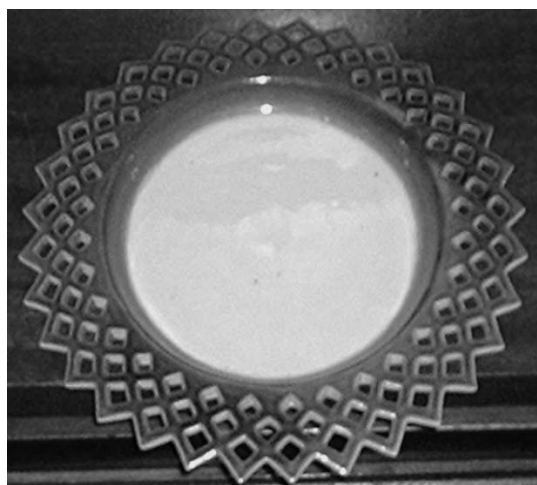
*Іл. 428. – В. Колісник. Декоративний
пласт.*

*Іл. 429. – В. Колісник.
Декоративне блюдо
«Козак Мамай».*

*Іл. 430. – В. Колісник.
Декоративне блюдо
з портретом дружини.*

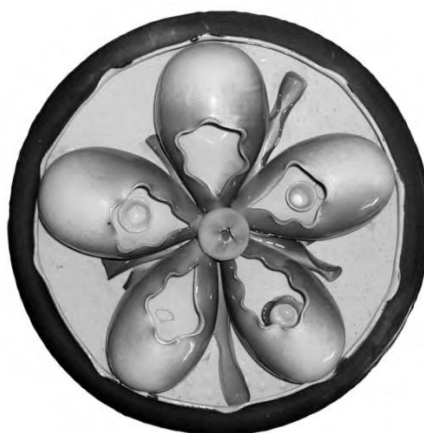
*Іл. 431. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

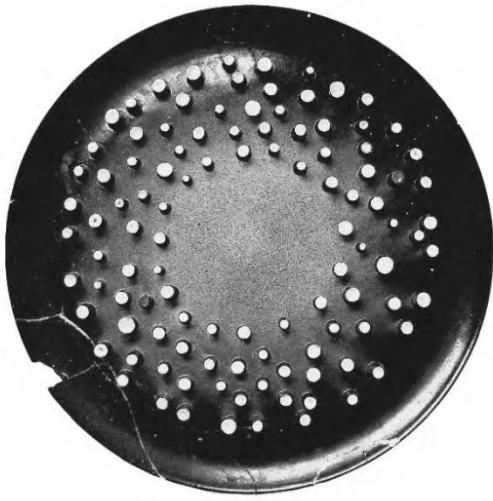
*Іл. 432. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 433. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 434. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 435. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 436. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 437. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 438. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 439. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 440. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 441. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 442. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 443. – В. Колісник. Декоративне
блюдо з портретом Т. Шевченка.*

*Іл. 444. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 445. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 446. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 447. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 448. – В. Колісник.
Декоративне блюдо.*

*Іл. 449. – В. Колісник.
Декоративний пласт.*

Іл. 450/451. – П. Тарасенко. Декоративний тарелі «Квіти» та «Діти». 1967 р.

*Іл. 452. – О. Рибун. Фарфорова
плакетка «Надставна церква».*

*Іл. 453. – О. Рибун. Фарфорова
плакетка «Театр».*

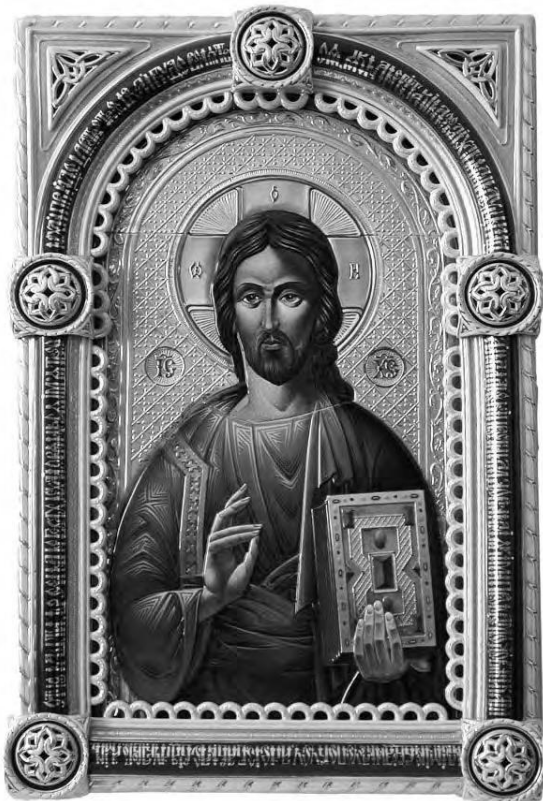

*Іл. 454/455. – О. Рибун. Декоративна плакетки «Палац щастя»,
«Там, де палали хліби» (з триптиха). 1985 р.*

Іл. 456/457. – В. Колісник. Декоративні рельєфні пласти.

*Іл. 458. – М. Боярко, Є. Овчарик.
«Ісус Христос», 2002 р.*

*Іл. 459. – М. Боярко, Є. Овчарик.
«Богородиця», 2002 р.*

Іл. 460. – Є. Овчарик. Ікона «Почайвської Божої Матері».

Іл. 461. – Є. Овчарик. Ікона «Почайвської Божої Матері».

*Іл. 462. – В. Колісник.
Ікона «Матері Божої Неустанної помочі». 2002 р.*

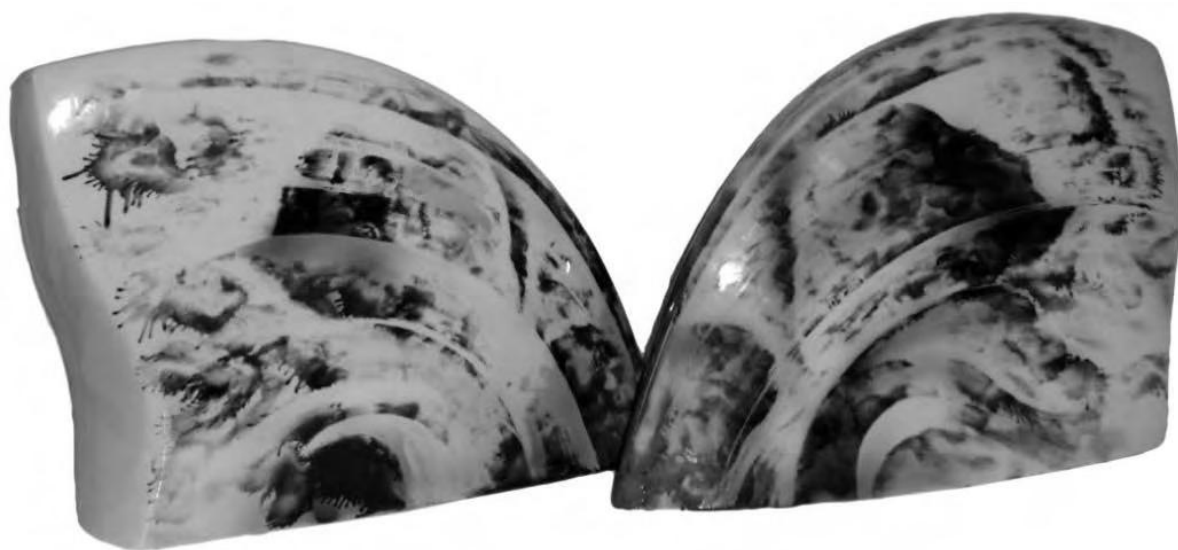

*Іл. 463. – В. Колісник. Ікона «Матері
Божої Неустанної помочі».
30 x 45 см.*

*Іл. 464. – Є. Овчарик, М. Боярко.
«Ікона «Матері Божої
Неустанної помочі».*

НАСТІЛЬНІ ДЕКОРАТИВНІ ФОРМИ

Іл. 465 – Є. Овчарик. Декоративні настільні форми.

Іл. 466. – Є. Овчарик. Декоративні настільні форми.

Іл. 467/468. – О. Рибун. Декоративні посудини.

Іл. 469/470. – О. Рибун. Декоративні посудини.

Іл. 471/472. – Б. Чернецький. Декоративні посудини. 1985 р.

*Іл. 473. – Б. Чернецький.
Декоративна посудина.*

*Іл. 474. – Б. Чернецький.
Ваза.*

Іл. 475. – О. Рибун. Декоративні вази.

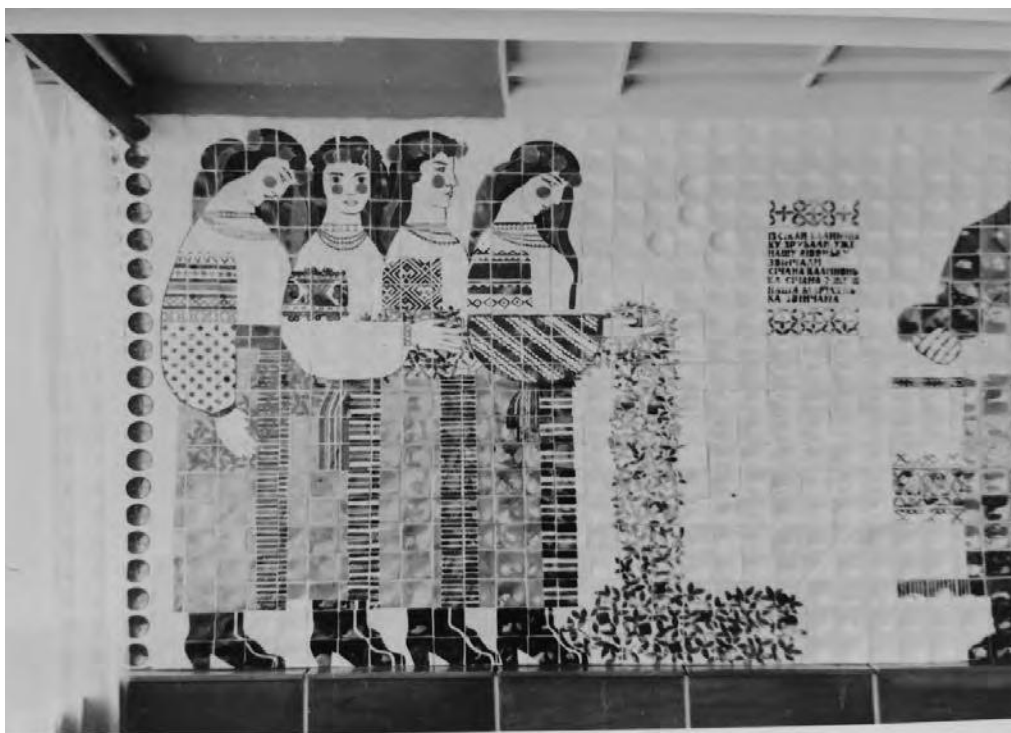

Іл. 476. – Б. Чернецький. Дžезва.

Іл. 477. – Б. Чернецький. Декоративні цукорниці.

**КЕРАМІКА
В АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Іл. 478. – Козлик І., Колісник В., Садовник В. Тематичне панно-триптих «Весілля» (фрагменти). 1970 р., м. Тернопіль, ресторан «Калина» (нині вже нема). Перший елемент.

Іл. 479. – Другий елемент панно

Іл. 480. – Третій елемент панно

Іл. 481. – В. Колісник. Панно з фарфорових елементів (фрагменти). 1991 р. м. Тернопіль. Музичний зал дитячого садочка № 21.

*Іл. 482/483/484/485. – І. Петруняк. Декоративні тарелі
«Рідні переспіви» м. Тернопіль.
Музичний зал дитячого садка № 2 (фрагменти).*

*Іл. 486. – Є. Овчарик. Декоративні пласти
«Історія розвитку фарфору» (фрагмент).
1983 р. Фойє ТФЗ.*

*Іл. 487. – І. Петруняк. Декоративна решітка.
Обласна бібліотека для юнацтва, м. Тернопіль (фрагмент).*

*Іл. 488. – В. Колісник, Є. Овчарик.
Декоративна перегородка і декоративні вазы на підлогу.
Прохідна ТФЗ. 1993 р.*

*Іл. 489. – Є. Овчарик. Декоративна перегородка.
Фойє готелю «Тернопіль». 1990 р.*

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

Тимошик М. М., Вольська С. О.

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ФАРФОРОВИЙ ЗАВОД: ІСТОРІЯ, ТИПОЛОГІЯ, ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБІВ

Монографія

Рецензенти:

Н. О. Урсу, М. М. Москалюк

Науковий редактор:

Б. І. Мельничук

Художнє оформлення:

Бранець Р. В.

Підпис. до друку 28.12.2021.

Формат видання 200×290мм.

Формат паперу і частка аркуша 420×297/4.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 14,88. Тираж 300 прим. Зам. Д000437/22

Віддруковано з оригіналів автора.

Друкарня “Фоліант”

76000, м. Івано-Франківськ

вул. Старозамкова, 2

www.foliant.if.ua

e-mail: foliant.drukarnja@gmail.com

тел.-факс: +38(0342) 50-21-65

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

Серія ІФ № 24 від 20.07.2004

